

Literatorul

Revistă fondată la 1880 de Al. Macedonski / Serie nouă fondată la 1991 de Marin Sorescu

Monumentul Ion C. Brătianu, la inaugurare, 1903.

Românii și, mai recent, România au avut de-a lungul secolelor de apărare valori, idealuri, țări locale, poziții, resurse etc., vâinate, dorite, furate, confiscate de alții. Așa a fost mereu și așa au pățit toate popoarele și națiunile, mai ales cele mici. Lupta pentru existență dintre indivizi a avut un pandant și pentru grupurile de toate felurile, aflate mereu în rivalitate. Se spune că ne-am apărât patria, dar acest lucru s-a întâmplat, în mod conștient, mai ales în vremurile moderne. În trecutul revolut, ne-am apărât mai ales „moșia” și „țara”. Moșia trebuie luată aici în sens literal, adică moșia mică a fiecăruia, aceea de unde venea „pâinea cea de toate zilele”, ogorul, pășunea, pădurea, iazul, moara. Moșia venea din moși, era lăsată din tată în fiu și era lucru sfânt. La fel era și țara, adică pământul (din latinescul terra, noi avem și diminutivele „țarină” și „țărănă”, care s-au păstrat mai aproape de sensul genuin al latinului terra). Cum să fi trăit oamenii de demult fără pământ? Când s-a diminuat mult pătura solidă a țărănimii libere și a boierimii pământene, românii nu au prea mai avut ce să apere, fiindcă moșiile lor (pământurile venite de la moși), țările lor mici, universurile lor de viață fuseseră acaparate de alții. Zadarnic i-au chemat domnii (voievozii) pe oameni la luptă, căci nu a mai avut cine să răspundă, din moment ce ideal fără real nu există. Apoi, de la finalul secolului al XVIII-lea mai ales, ne-am adunat din nou energiile și ne-am recâștigat țara, moșia cea mare. Între 1848 și 1918, am format România și am trăit împreună „Poemele luminii” (Lucian Blaga). Al Doilea Război Mondial ne-a ferecat din nou, ne-a ciuntit țara, ne-a afundat în „lumina Răsăritului” stalinist, adusă pe tancurile sovietice, cu complicitatea Occidentului, prea puțin sensibil la „mizeria micilor state din est” (István Bibó). O speranță a venit prin anii '60, înăbușită repede, brutal prin anii '80 ai secolului trecut, sub dictatura ceașistă. După 1989, ni s-au revigorat speranțele,

limbaj diplomatic, datorită alternării potrivite a concilierii cu rezistența (Florin Constantiniu). Cine crede că am răbdător des și mult jugul stăpânilor străini nu știe sau nu vrea să știe istoria românilor. Am răbdător când nu am avut ce să facem, așa cum au făcut și alții. Când ne-au cerut turcii prima oară tribut nu am plătit nimic, sperând în îndreptarea lucrurilor în numele Crucii. Când presiunile au crescut, am dat câte o sumă modică, în chip de răscumpărare a păcii, dar apoi nu am mai plătit și ne-am revoltat. Revolta nu putea dura le nesfârșit, căci forțele otomane ne copleșeau, ne potopeau, ne jefuiau, ne înfrângeau. Nu se mai puteau lucra ogoarele, riscau să nu se mai primenească nici câmpurile și, fără arat, semănat, prășit și cules, nu ne mai puteam câștiga pâinea noastră cea de toate zilele. Amenințați de spectrul întreruperii ciclului vieții, boierii se duceau cu jalba la domn, cerându-i să oprească lupta și să ceară pace, înainte de înfrângerea evidentă, plătind tributul și punând oarecare condiții. Condițiile vizau conservarea autonomiei țării, a domniei creștine și pământene, a instituțiilor statului, a bisericii, adică a tuturor rânduinelor din veac. Turcul, de regulă, accepta, fiindcă era mai avantajat prin câștigarea pașnică a unor avantaje pe seama „ghiaurilor valahi”. După o vreme, padișahul, vizirii, pașalele de la Dunăre, din raiale și din vilaietele vecine se obrazniceau, creșteau pretențiile, atacau mișelește, robeau, cereau tribut mărit etc. Atunci, tot boierii (dacă nu era vreun domn cu personalitate și inițiativă) îl capacitau pe voievod să pornească lupta și să nu se lase călcat în picioare. De exemplu, puțină lume realizează că nepotul lui Ștefan cel Mare, Ștefan al V-lea – poreclit Lăcustă (1538-1540) și prezentat de unii croniciari grăbiți drept „păpușă turcească” – a pornit rășcoala de eliberare a Țigăneii (pierdute de Petru Rareș, la finele primei sale domnii) în colaborare cu boierii Țării Moldovei, gândind și acționând în solidaritate. Și tot așa,

PLEDOARIE PENTRU ȘCOALĂ ȘI ȚARĂ...

Ioan-Aurel Pop

potolite curând de realitatea dură a anilor din urmă, de criza pornită în 2008, de euroscepticism, de retrezirea naționalismelor egoiste ale occidentalilor, de xenofobie, de dispreț față de noi și de alții, de incapacitățile și stângăciile noastre, de dezorganizare și de marasm ...

Și așa – prin corsi e ricorsi (Giovanni Battista Vico) repetate – am trecut prin lume stingheri și triști, visând mereu la mai bine, uitând adesea că „mai binele” este inamicul „binelui”. Foarte puțini știu – și mai puțini vor să știe – cum a fost viața noastră prin lume, ca să poată avea perspectiva necesară pentru rânduirea prezentului și pregătirea viitorului. Trăirea clipei (Carpe diem!) pare cuvântul de ordine al majorității, dornice de viață lejeră și iresponsabilă, clădită pe iluzii. Studiul – fie și de suprafață – al istoriei ne-ar putea arăta ușor cum am trăit, cum am viețuit, cum am conviețuit și cum am supraviețuit. Secretul nu este însă al nostru, ci al tuturor popoarelor mici și strânse sau strangulate între imperii și regate orgolioase, este secretul lui Polichinelle: existența noastră a putut continua datorită compromisurilor istețe și luptelor bine dozate sau, în

cu revolte și cu păci, cu răzvrățiri și cu acorduri inegale (ca de la stăpân la supus), ne-am construit viața de grup. Erau vremuri de ticăloșire a țării, de lupte interne între partidele boierești, dar nu într-atât încât să fie sacrificată țara intereselor personale ori străine. Și așa, alternând rezistența cu înțelegerea (concilierea), românii au rezistat și au existat (uneori la limita supraviețuirii), fără victorii zdrobitoare și memorabile, dar și fără trădări capitale și umilinte iremediabile pentru țară.

Astăzi, în societatea post-modernă, când unii constată „sfârșitul istoriei” (Fukuyama), ne este greu să mai percepem aceste experiențe ale trecutului. Unii spun, pe bună dreptate, că trăim o epocă numită a post-adevărului, în care comunicarea nu mai servește, ca odinioară, explicării realității așa cum este ea, ci construirii unei realități, așa cum o vor protagoniștii mesajelor vizibile ori subliminale, transmise prin mass-media. Prin analogie, nici realitatea trecută nu mai trebuie – în acord cu asemenea viziuni – reconstituită din surse (izvoare), în conformitate cu criteriul adevărului clasic, ci „inventată” uzând de imaginație, în funcție de interese, de dorințe personale ori colective, de scopuri vizibile sau ascunse, de gustul publicului actual. Este drept că, de când este lumea, istoria se scrie și se rescrie mereu, în funcție de parametri numeroși dar, până recent, istoricii de meserie (specialiștii) erau obligați de etica profesională să urmeze criteriul adevărului, adică al adevărării discursului lor cu realitatea zisă obiectivă din trecut. Azi, printr-o abilită propagandă, trecutul este demonizat în fiecare clipă, iar viitorul apare mereu în culori sumbre, neclare, descurajante. Ce să mai spunem despre tabloul prezentului? Vezi adesea pe ecranele TV sau ale tabletelor, laptopurilor analiști politici, filosofi, psihologi, istorici, esești sănătoși, șic îmbrăcați, plesnind de sănătate și chiar de prosperitate, spunându-ne apăsător cum nu mai avem niciun rost în țara asta rea și fără perspective, unde autostrăzile lipsesc, pădurile au dispărut, școlile sunt proaste, spitalele murdare, profesorii și medicii corupți etc. Ce să înțeleagă românii din aceste mesaje negative, descurajante, distructive? Ba, deunăzi, un admirabil profesor universitar încerca să ne convingă că, pe lângă nimicnicia noastră istorică, aproape genetică, azi ne pândeste naționalismul, gândul excesiv la țară ori la patrie, egoismul nostru ancestral de români, ura față de alții etc. Pe un alt post, un altul spunea că ne-am dat totul pe nimic străinilor că, de fapt, nu mai avem țară, adică nu mai avem ce să apărăm. Or, dacă trecutul ne-a fost ticălos, dacă prezentul este precar și nedemn, dacă viitorul este întunecat pe acest pământ al bunilor și străbunilor, ce să mai facem pe-aici? Cu asemenea mesaje, mulți tineri români au mintea golită de conținut, de cunoștințe și de valori deopotrivă și sunt numai buni de manipulat. În mințile lor odihnute de ne-școală, dar obosite de alți stimuli, se poate sădi orice, adică ceea ce vor comunicatorii specializați. Inclusiv ura sau mai ales ura. Nu cred că cineva deține pe lumea asta monopolul iubirii, inclusiv al iubirii de țară, dar monopolul urii – bine cultivat și exhibit – îl au cu siguranță anumiți oameni și anumite organizații, grupări, instituții, asociații sau fundații.

De aceea, eu cred că mai avem ceva de apărare și anume școala și educația sănătoasă. Omul se deosebește de animale, între altele, prin educație și nu prin dresură. Cu un efort colectiv, am putea (re)construi educația din România, ca să clădim oameni cu morală și caracter, oameni de omenie, conștienți de rolul lor pe pământ și în această țară, „binecuvântată între toate de Domnul pe pământ” (Nicolae Bălcescu).

O LIMBĂ MOARTĂ?

Cătălina Mărânduc

Adică poate domnul ministru al învățământului a jucat spânzurătoarea cu cineva. De unde ni se trage limba română? L a. Ghici, ce e? Nu a ghicit și a fost spânzurat. După cum se știe, spânzuratul scoate o limbă vânătă, moartă, atunci când i se trage scaunul de sub... fund, nu? Doar e vorba de tehnocrați, manageri, de unde să știe ei de astea, că toate ținuturile române de le Râm se tot trag, (nu eu râm, porcu râmă, ci Roma în limba lui Miron Costin) de la Râm ni se trage, deci.

Păi atunci dacă el a ajuns acum atât de sus-pus adică în scaunul de ministru ori în ștreang, fără ca să știe de unde ne tragem, înseamnă că atare cunoștință este non-necesară pentru a deveni un popor de tehnocrați. Deci hai să o scoatem, hai să ne-o scoată.

Dar stai! Poate discuțiile iscate o să îl facă să ne-o bage altundeva. (Limba moartă). Păi da, dacă e atât de importantă pentru că:

1. A fost o limbă de circulație mondială, uzajul generalizat a făcut-o să fie logică și curățată de toate înfloriturile inutile comunicativ (utile la alte arte) ea ar putea fi înlocuită doar de studiul logicii care s-a scos demult și dacă vi l-ar băga pe gât fiți siguri domnilor semidocti că v-ați îneca cu el mai rău decât cu biata latină. De exemplu știți voi, voi care ați învățat gramatica românească pe vremea lui Pazvante ori Mioara Avram, că există propoziție infinitivă și gerundivă? Că toate verbele au același fel de construcții care depandă de ele și puțin le pasă că zice autoarea de gramatică: voi sunteți moduri predicative și voi nu sunteți, tu da, tu nu, tu da, tu nu, deci greșind ea. (unde greșind, al naibii să fie, are subiect, deși cică e nepredicativ);

2. Are cuvinte care amintesc ca formă de cuvinte din toate limbile romanice pe care veți fi siliți să le învățați ca să puteți culege cășune în Spania ori portocale în Italia, ori împușcături pe portativ la Pariz, ca să nu mai zic că au intrat prin franceză și în engleză de care nici dracu nu vă mai scapă pentru că engleza e limba universală adică latina zilelor noastre;

3. Are numeroase cuvinte (potențial, toate!) devenite elemente de compunere în limbajele științifice și de specialitate, că fiecare ne specializăm în ceva până la urmă, ca să ne câștigăm pâinea (ăăă, excepție: în limbajul tehnic al borfașilor cred că nu sunt, dar âia ajung pe mâna avocaților care toți vorbesc latina ca pe apă). Ne specializăm în ceva măcar ca să ne dăm mari, ca să avem un paravan în spatele căruia să învățăm afaceri... necurate. Iar la pensii, car va să zică... la pensii ne specializăm în terminologia medicală și farmaceutică de care v-aș dori din tot sufletul să scăpați, frați semidocti și surori semidoacte, dar nu scapă nimenea! mai ușor ar fi să înțelegeți ce va să zică termenul medical care vă doare dacă ați ști ce va să zică cuvântu ăla în mama latină, tui mama ei de limbă română neologică, grea mai e!

Unii zic că lor nu le-a folosit la nimic. Ei bine, cultura este ceea ce îți rămâne în cap după ce ai uitat tot ce ai învățat... dar dacă voi știți niște cestiuni pe care nici nu știți de unde le știți ori nici nu știți că le știți...? Doar știți ce zice Freud despre relațiile omului cu mumă-sa... latină ori nu. ba, pe-a mă-sii!

Deci, jos cu ministrul care a injurat de mamă limba română! zic unii comentatori facebucali (adică au fața cum e buca? iaca termeni latini în engleză, cine nu știe, îl iau cu lopata).

Având în vedere marea ei importanță, eu zic că ar trebui nu să ne scoată limba moartă ci să ne-o bage mai adânc, adică la clasa a VI-a ori a IV-a ori la grădiniță, doar nu vă gândiți la ceva urât când zic să ne-o bage la loc, și încă mai adânc. Nici dacă zic să ne-o pună nu o să vă placă.

Păi nici nu e moartă dacă stai să cugeți, âia de la Vatican care sunt cât se poate de vii

o vorbesc curent, la fel de bine cum o vorbeau și cărturarii noștri greco-catolici, âia, de la Vatican, da, care au zis că în bibliotecile lor secrete scrie cum că româna e strămoașa latinei și nu vițavercea. Iar o cerșetătoare bulgară la o conferință la Craiova (nu, nu era la Caracal unde s-a rupt căruța cu proști) a studiat limbajul medical și a ajuns la concluzia că doctorii vorbesc latinește ei, biata, era informaticiană nu lingvistă și nu a auzit de cuvinte compuse cu elemente de compunere ci-că neologice dar de fapt foaaarte vechi, direct din greacă și latină luate. Deci vă dați seama că nu e o limbă moartă, nu e așa, dacă o vorbește orice medic bulgar!

Și în fine, hai să vorbim și de acele jocuri de societate numite dictoane latine. Ele au fost emise la origine de vreun filosof latin, Seneca, Platon, Epicur, Demostene cel cu pietre în gură, ca să învețe a vorbi clar în public, nu ca la noi, âia, âia, ați mai auzit voi de ei.

Un semidoct care va să zică înseamnă potrivit dicționarului persoană care nu și-a terminat studiile, a rămas cu liceul și cu bacalaureatul neluat ori nici atât. Dar ce te faci cu sistemul Bologna? potrivit lui, cu studii terminate ar fi să ai licență, masterat și pe urmă măcar un doctorat, două, acolo, plagiate după cineva, deci cine nu are toate astea e semidoct? Mă întreb, și viața a dovedit că da.

Unii au născocit, pe bună dreptate, cuvântul sfertodoct, pentru că „semi-”, de aia ziceam că tre să știți sensul elementelor de compunere, ar însemna cam jumate-jumate, jumate învățat, jumate neînvățat, ceea ce la unii, chiar sus-puși, e mult spus. În același spirit cred că pot să folosesc și eu aici grade de comparație deși însemnând „jumătate”, nu ar trebui să aibă, mai jumate, mai puțin jumate? dar adevărul este că are grade cu vârf și indesat, nu știu cum se face.

Deci în societate, vă rog să vă imaginați, vine un semidoct care, vrând să se dea mare și să-i facă de răs pe alții mai semidocti decât el, sau și mai sfertodocti, aruncă așa, câte un dicton latin bine simțit și râde de cei care nu îl înțeleg, vreți să pățiți așa ceva? Nu mai bine vă puneți cu burta pe unica oră de latină în clasa a VIII-a?

Ce o fi însemnând aia: „Non multa, sed multum”? O tipă ar putea zice: Da, sunt eu multă, dar tu ești și mai gras, mă întreci, nesințitule! „Panta rei” Ia uite, se ia de pantalonii mei, obrazicul, ce dacă sunt bătrână, port egări că am picior frumos!

„Mens sana in corpore sano” Da, bine, o să bem sana în corpore dacă zici tu, ce reclamă tâmpită, mie nu îmi place decât iaurtul cu fructe. „In vino veritas” Ba nu vin nicăieri, nu ți-e rușine, sunt femeie măritată.

„Amore, more, ore, re, probantur amicitiae”. Normal, și eu am ore, crezi că numai tu ești profesoară? Ei bine, dacă vreți să știți ce înseamnă de fapt aceste dictoane și altele, iaca, știu, dar nu vreau să vă spun. Să vedem, vă puneți cu burta pe mama latină?

Literatorul

„Literatorul este astăzi o adevărată școală din sânul căreia au ieșit la lumină tineri cu al căror talent ne putem mândri și noi și țara. (...) Astfel revista literară din capitală devine o republică ce nu va avea alt cenzor decât controlul stilului.,,

Al. Macedonski

Anul XXVI nr. 199-200
SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE 2017 • 24 pag.

Revistă de literatură, artă
și informație culturală editată de
Biblioteca Metropolitană București

Au contribuit la acest număr:

Ioan Aurel POP
Cătălina MĂRÂNDUC
Răzvan THEODORESCU
Dumitru Radu POPESCU
G. VLĂDUȚESCU
Alexandru SURDU
Pușa ROTH
Alexandru DUMITRIU
Rodica LĂZĂRESCU
Grid MODORCEA
Andreea TELIBAN
Daniel BEJAN
Ancelin ROSETI
Ovia HERBERT
Viorel PLOEȘTEANU
Camelia PANTAZI TUDOR
Cezar Petre BUIUMACI
Radu COMĂNESCU
Mircea PLATON
Corneliu VLAD

Redactor șef

Nicolae ILIESCU

Secretar general de redacție

Mihai D. POPESCU

Layout și DTP

IVANA

Scrieți, băieți numai scrieți!

pentru că responsabilitatea
asupra textelor aparține,
în exclusivitate, autorilor.
Asumați-vi-o cu mândrie!

Literatorul

Ceva despre naționalism în trei decenii românești (1914-1944)

Răzvan Theodorescu

Cuvântul *naționalism* a fost folosit, se pare, pentru întâia oară la 4 iulie 1892 într-un articol din „Le Figaro” intitulat „La querelle des nationalistes et des cosmopolites” al cărui autor era Maurice Barrès, cultivator al sentimentului patriotic care a condus la „naționalismul conservator catolic” al lui Charles Maurras cu a sa „Action Française”. Termenul era utilizat, așadar, cu 22 de ani înaintea împușcăturii de la Sarajevo, dar se putea aplica și evenimentelor care au condus la crearea Cehoslovaciei, a României Mari în aceeași zi de 1 decembrie 1918 când se naște „regatul sârbilor, croaților și slovenilor”, ca și rezultatelor Conferinței de Pace de la Paris, și celor 14 puncte ale președintelui Wilson și condițiilor care au stat la temeiul Ligii Națiunilor.

Vechiul termen de *natio* – *nationes* lansat la Conciliul de la Konstanz cu faimoasa „Sacrosanta” pentru a desemna, după 1400, componentele lui „genus humanum”, avea să fie folosit în diferite circumstanțe de dictaturile interbelice și postbelice ale secolului XX în Europa centrală și răsăriteană, pentru a reapare în entuziasmele naționale ale fostei Europe comuniste a doua zi după evanescența „internaționalismului proletar”, de îndată etichetat superficial, dacă nu chiar voit eronat în media occidentală de după 1990. Se făcea aceasta cu ignorarea totală a unei solide literaturi de specialitate din care îmi place să evoc cartea lui Ernst Gellner, profesor la School of Economics and Political Science „Nations and Nationalism” (Oxford, 1983) și pe cea a lui Michel Winock, profesor la pariziana Science Po „Le XX-e siècle idéologique et politique” (Paris, 2009).

Erau ignorate astfel tipologiile naționalismului, ca doctrină pozitivă și patriotică, cuprinzând „naționalismul unificator” italian și german în vremea lui Cavour și a lui Bismarck, „naționalismul republican” al generalului de Gaulle, „naționalismul de diasporă” al evreilor, armenilor și grecilor, „naționalismul de gradul I” și „naționalismul de gradul II”, întemeiate pe raportul stat - națiune și pe caracterul integrator sub aspect lingvistic și educativ, altceva, cu totul altceva decât „naționalismul populist” de tip Le Pen, emergent acum în Olanda, Anglia, Austria, sau decât „naționalismul de gradul III” cu caracter fascist și nazist sau legionar în cazul românesc¹. Naționalismul ca element spiritual – așa îl vedea în 1919 la București, istoricul și filosoful român Vasile Pârvan în opul său „Ideile generale ale culturii sociale contemporane” – a fost planta binefăcătoare și binemirosoare crescută din solul românesc al epocii pașoptiste și unioniste, al vremii dobândirii neatârnrării de la 1877 și al pregătirii marelui proiect național al Unirii vechiului regat cu provinciile aflate sub felurite stăpâniri imperiale și al căror simbol rămănea Transilvania.

În pofida unei politici regale și guvernamentale de apropiere de Puterile Centrale începută cu tratatul din 1883, opinia publică și intelectualitatea de o parte și de alta a munților lucrau în sensul opus celui pentru care se străduia Carol I și mai ales politicienii conservatori. Naționalismul caracteriza acțiunea din 1892 a memorandiștilor, crearea Partidului Național Român din Bucovina și a celui Național Român din Transilvania sau acțiunile ASTRA, iar respingerea populară a apropiierilor de Berlin și de Viena era confirmată în 1909 de Kronprinzul Friedrich Wilhelm în vizită aici.

Naționalismul politic se afla, începând cu 1914 la temeiul apropierii guvernului Brătianu de Antanta ce promitea în iulie 1914 unirea Transilvaniei cu România – era momentul ultimului consiliu de coroană de la Peleş ce decidea neutralitatea – și la temeiul tratatului de alianță din august 1916 cu aceeași Antantă, cu promisiunea unirii regatului cu Transilvania, Bucovina, Crișana, Maramureșul și Banatul.

În acest fel se poate afirma că în marele proiect naționalist al Unirii Transilvania însemna prioritatea politică. Voi adăuga îndată însă că evenimentele din 1914-1916 din vecinătatea imediată a României au făcut ca un simbol al luptei naționale să fie ceea ce Nicolae Iorga numea într-o conferință din 1915 „Serbia eroică și martiră”.

Lupta slavilor de sud occidentali împotriva agresiunii imperiului austro-ungar – același care îi domina pe românii din Ardeal, Banat, Bucovina – a fost însoțită începând cu vara 1914, cea a atentatului lui Gavrilo Princip din 28 iunie și cea a atacării Serbiei la 28 iulie,

¹ Despre aceasta vezi R. Theodorescu *L'Europe a appris le sens du mot „nationalisme”* în *Penser l'Europe*, 2016 (sub tipar). Cât despre acest caz românesc, ultranaționalist și antisemit, apoi legionar, el a fost ilustrat mai întâi de A.C. Cuza cu *Naționalitatea în artă*, București, 1905, apoi de Nicolae Roșu în *Dialectica naționalistă*, București, 1935 predicând un „naționalism totalitar”.

de simpatia și solidaritatea românilor din vechiul regat în frunte cu istoricul și profesorul care a fost Nicolae Iorga. Este impresionantă lista conferințelor și articolelor acestuia despre Serbia, despre relațiile româno – sârbe exact în momentele de cumpănă pentru vecinii noștri agresați. Ea începe la 10 noiembrie 1913 – cu câteva luni, așadar, înaintea evenimentelor care debutau primul război mondial – cu conferința ținută de academician la Academia regală sârbă, dedicată legăturilor istorice între sârbi și români². „Les deux nations serbe et roumaine sont particulièrement faite pour s'entendre et se soutenir”³ afirma premonitoriu Iorga, care exact după un an, la 21 noiembrie 1914 – când Belgradul era ocupat de trupele austro-ungare – vorbea la Institutul pentru studiul Europei de Sud-Est despre istoria tendințelor maghiare și austriece către lumea slavilor din Balcani, de la Angevini la pacea de la Karlowitz⁴. O săptămână mai târziu, la 28 noiembrie, de data aceasta la Academia Română Iorga vorbea din nou despre raporturile româno-sârbe și o făcea, sublinia el, atunci „când legăturile noastre de temere și speranță, cu sârbii sunt mai strânse ca oricând.”⁵

Rolul culturii naționale în țara de țărani care era Serbia e comentat într-o conferință ținută la „Casa Școalelor” din București⁶, după cum dubla față culturală și religioasă a aceleiași Serbii – „Serbia adriatică” și „Serbia rasciană” – era evocată într-o altă comunicare la Academia Română din 9 octombrie 1915⁷. Două săptămâni mai târziu, la 24 octombrie, la Ateneul Român, în mijlocul unui entuziasm debordant, Nicolae Iorga ținea conferința despre curajul și martirajul sârbesc⁸ salutând „sublimul eroism nenorocit înaintea obrăzniciei cuceritoare a celui mai puternic”⁹, pentru ca, după mai puțin de o lună, la 22 noiembrie, la Craiova să conferențeze „în folosul refugiaților sârbi” despre legăturile Olteniei cu Serbia¹⁰, vorbind despre „poporul nobil” vecin care traversa un moment extrem de greu, afirmând „Serbia nu poate trăi decât întreagă”¹¹ și declarând „Eu, domnilor, cred că Serbia nu moare!”¹².

Chiar și în abordări mai generale ale aceluiași moment de tensiune europeană, vorbind despre popoarele balcanice într-o conferință la Ateneul Român din 13 decembrie 1915¹³, sau despre războiul care începuse, într-o conferință de la Galați din 21 decembrie¹⁴ Iorga își manifesta constant prietenia pentru sârbi „cari sunt dușmanii dușmanilor noștri”¹⁵, alături de care – spera istoricul cu câteva luni înaintea Consiliului de coroană din 14 august 1916, de la Cotroceni – românii vor lupta într-o zi.

Valoarea simbolică a rezistenței sârbești pentru ideea națională de pretutindeni, preschimbată de Nicolae Iorga într-o valoare simbolică românească, nu-l făcea însă pe istoric să accepte justetea unor revendicări teritoriale în numele unor „imperialisme” medievale, așa cum o declara limpede în lecția de deschidere a Institutului de Studii sud - est europene din 1916 consacrată, nu întâmplător, drepturilor naționale în Balcani¹⁶ – și aici aluzie la cazul bulgăresc este directă¹⁷ –, viziunea sa fiind și pragmatică și modernă: „margenile acestor state trebuiesc fixate neapărat **pe baza intereselor economice inexorabile, pe baza nevoilor firești ale unui stat modern**, lăsând de o parte tot ceea ce în tradiție, în ilusiile sentimentale, poate să împiedice alcătuirea statelor moderne cu **basa exclusiv modernă**”¹⁸.

² *Relations entre Serbes et Roumains*, Vălenii de Munte, 1913.

³ *ibidem*, p. 26- 27.

⁴ *Politica austriacă față de Serbia*, București, 1915.

⁵ *Din legăturile noastre cu Serbia. Corespondența românească a voevozilor din Cladova* (extras), București, 1915, p. 3.

⁶ *Pagini despre Serbia de azi*, București, 1914.

⁷ *Sârbi, bulgari și români în peninsula balcanică în evul mediu* (extras), București, 1915, p. 8.

⁸ *Serbia eroică și martiră*, Vălenii de Munte, 1915.

⁹ *Oltenia și Serbia*, Vălenii de Munte, 1915.

¹⁰ *ibidem*, p. 31.

¹¹ *ibidem*, p 10.

¹² *Ce înseamnă popoare balcanice*, Vălenii de Munte, 1916.

¹³ *Războiul actual și urmările lui pentru viața morală a omenirii*, Vălenii de Munte, 1916.

¹⁴ *ibidem*, p. 8.

¹⁵ *Ilusii și drepturi naționale în Balcani*, Vălenii de Munte, 1916.

¹⁶ *ibidem*, p. 10.

¹⁷ *ibidem*, p. 33.

¹⁸ *ibidem*, p. 14. În acel an, 1914, cel al izbucnirii ostilităților apăreau la Paris numerele 3-5 din *Les annales des nationalités. Bulletin de l'Union des nationalités* cu

Dacă naționalismul sârbesc confruntat cu imperialismul austro-ungar a putut fi un imbold pentru conturarea desăvârșită a naționalismului românesc intruchipat de „dascăluș neamului” Nicolae Iorga, ceea ce spuneam undeva mai sus în legătură cu marele proiect naționalist al unirii Transilvaniei cu patria a fost prioritatea absolută a anilor neutralității și a celor de război, dar și – proiectul odată împlinit – o temă recurentă a dezbaterii naționale cu atât mai mult cu cât, două decenii după 1918, drama ardeleană din 1940 făcea din spațiul intracarpatic subiectul principal de reflecție al istoricilor, literaților, gânditorilor și politicienilor români.

Din nou, și aici, Nicolae Iorga este porta-voce fie atunci când evocă adevăratul patriotism și vorbește, într-o conferință din 8 septembrie 1914 despre „viziunea Ardealului” care unește¹⁹, fie atunci, când în decembrie 1915, se referă la „partea din neamul nostru care sângerează astăzi în Ardeal”²⁰, pentru ca odată unirea realizată, cuvântând în numele Academiei Române la 31 mai 1919, salutând implicit venirea în matca națională a Basarabiei și a Transilvaniei, istoricul să constate și o perfectă unitate geografică între Nistru și Tisa: „Cele două mari râuri de la Răsărit și de la Apus curgând în același sens ca și cele care curg între cele două, alcătuiesc una dintre cele mai perfecte configurații geografice care se întâlnesc pe lume, impunând unitatea politică neapărată.”²¹

În același an al triumfului național românesc tânărul Eugen Lovinescu – pe care biografia îl va opune dramatic lui Iorga – saluta izbânda națională cu propoziția: „Nu mai sunt Carpații” care din zid despărțitor deveneau coloană vertebrală²² a spațiului nostru, prezidând aieva „marele praznic al neamului românesc, strâns de pretutindeni într-o unitate latină impunătoare”²³, peste numai cinci ani, într-o carte a sa devenită clasică, același Lovinescu definind latinitatea drept „o conformație mintală”²⁴.

Încă înainte de război cercetările inspirate de „psihologia popoarelor” inspiraseră și specialiștii români, iar între aceștia figura proeminentă era cea a viitorului președinte al Academiei Române Constantin Rădulescu – Motru. Acesta în 1910, scria că românul apare „religios și naționalist în ochii altora”²⁵, pentru ca în discursul de recepție în Academie, la 9 iunie 1924 – cu răspunsul lui Dimitrie Gusti – să se ocupe de „Andrei Bârseanu și naționalismul” și să arate că patriotul ardelean aflat pe linia transilvană a unor Șaguna, Cipariu și Barițiu reprezenta o doctrină ce trebuie să fie cultivată de însuși statul²⁶, întrucât „naționalismul a crescut la noi din pământ însăși al țării”²⁷. Un deceniu mai târziu savantul denumea conștiința noastră națională cu termenul de „românism”²⁸ – dar folosit după câțiva ani de un cunoscut istoric ardelean pentru care Transilvania era „centru vital al românismului”²⁹ –, pentru ca în 1942 același Motru să conchidă, ușor restrictiv, dar argumentat, o că „naționalismul este produsul muncii culturale din instituțiile orașului”³⁰.

Între timp, la un deceniu de la Marea Unire „Cultura Națională” publica masiva lucrare în trei volume, cu aproape 1600 de pagini, intitulată „Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928” (București, 1929), cu numeroși

texte consacrate României și prefațate de profesorul de la Sorbona Charles Seignobos unde scriau A.D. Xenopol, Elena Văcărescu, Al. Tzigara Samurcaș, și, din nou, Nicolae Iorga postulând ideea unirii românilor într-un singur stat. La 7 noiembrie 1917 el vorbea, la Academie, despre Imperialismul austriac și cel rus în desvoltare paralelă.

¹⁹ *Adevăratul patriotism*, Vălenii de Munte, 1914, p. 14.

²⁰ *Războiul actual și urmările lui pentru viața morală a omenirii*, Vălenii de Munte, 1916, p. 36.

²¹ *Drepturile românilor asupra teritoriului lor național unitar*, București, 1919, p. 4.

²² *În cumpăna vremii. Note de război*, București, 1919, p. 5.

²³ *ibidem*, p. 6.

²⁴ *Istoria civilizației române moderne. I. Forțele revoluționare*, București, 1924, p. 7.

²⁵ *Sufletul neamului nostru. Calități bune și defecte*, București, 1910, p. 14.

²⁶ *ibidem*, p. 19.

²⁷ *ibidem*, p. 4.

²⁸ *Catehismul unei noi spiritualități*, București, 1936. Recent, discutând termenul am propus folosirea, mai curând, a conceptului de „românitate” (*Un concept identitar și necesar: românitatea*, în *Academica*, 1, 2016, p. 20-23).

²⁹ I. Lupaș, *Importanța istorică a Transilvaniei ca centru vital al românismului*, Sibiu, 1943.

³⁰ *Conștiința etnicului și conștiința națională*, în *Revista Fundațiilor Regale*, 4, 1942, p. 165.

contributori de vază³¹, și care, semnificativ, „se deschidea cu articolul lui Iorga „Ce a primit și ce a dat Ardealul”³².

Douăzeci și doi de ani după jubilația actului de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, diktatul de la Viena din august 1940 provoca o tramă națională prin răpirea nordului Ardealului, iar intelectualii României au făcut din Transilvania la începutul deceniului al cincilea al secolului trecut – de fapt în 1940-1944 – principalul subiect al mișcării naționaliste, unde stau alături un Ioan Lupas și un Vasile Băncilă.

Cel dintâi, preot – academician, o făcea fie printr-o conferință ce i-a fost interzisă la Sibiu la 17 noiembrie 1940, cu un titlu lămuritor „Cui aparține Transilvania?” – publicată șase ani mai târziu³³–, fie prin deja citatul studiu³⁴ din 1943 despre Transilvania ca centru vital al românismului, „leagănul neamului românesc”³⁵, „țară stup”³⁶ prin roirea ardelenilor, de la cărțurari la mocani, în tot arealul românesc, cu o limpede concluzie: „Transilvania nu-și putea împlini menirea decât așezată, în chip firesc și statornic, în organismul Statului român

³¹ Printre ei Liviu Rebreanu, Victor Roth, Sextil Pușcariu, Nicolae Colan, Victor Vilcovici, Onisifor Ghibu, Ștefan Meteș, Constantin Moisil, George Vâlsan, Simion Mehedinți, Romulus Vuia, Emmanuel de Martonne, R.W. Setton Watson, Emanoil Bucuța.

³² *ibidem*, I, p. 3-7.

³³ *Cui aparține Transilvania?* O conferință nerostită, în Revista Economică, 24-25, 1946.

³⁴ vezi nota 29.

³⁵ Importanța istorică, p. 7.

³⁶ *ibidem*, p. 13.

ca cea mai esențială parte a teritoriului și a capitalului etnic, pe care se întemeiază existența și viitorul acestui stat”³⁷.

Cel de al doilea este filosoful care rămâne în istoria culturii noastre prin eseu „Semnificația Ardealului” cu texte scrise în 1936 și 1939, dar publicate abia în 1944. Pulsul național se resimte cu asupra de măsură în acest text pe care îl putem compara ca altitudine cu acela al unui ilustru contemporan, critic și istoric literar. L-am numit pe George Călinescu care în capitolul final dedicat „Specificului național” al celebrei sale „Istoriei...” publicate în 1941, făcea trimiteri la „nota specifică primordială” a scriitorilor transilvăneni și moldoveni³⁸, după ce în scrisorile sale către editorul Alexandru Rosetti referitoare la pregătirea magnificului op, la 12 aprilie 1940 și la 23 septembrie același an îi spunea: „ideea mea e că centrul literaturii noastre e Ardealul”³⁹, „dovedesc că literatura română își are sediul mai ales în Ardealul ocupat”⁴⁰.

Revenind la Vasile Băncilă voi afirma că „Semnificația Ardealului” rămâne un text de referință nu numai al eseisticii, ci și al naționalismului românesc. Brăileanul care scria despre „mistica regățeană a Ardealului”⁴¹,

³⁷ *ibidem*, p. 5. Cu un an înainte, în 1942, același autor publica *La Transylvanie, coeur de la vie roumaine*, București.

³⁸ *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. a II-a, ed. Al. Piru, București, 1985, p. 974.

³⁹ *Correspondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti* (1935-1951), ed. Al Rosetti, București, 1977, p. 134.

⁴⁰ *ibidem*, p. 142.

⁴¹ Semnificația..., p. 10.

despre „descălecatul” medieval prin care „Muntenia și Moldova au devenit delegații Ardealului în istorie”⁴², despre faptul că „Ardealul e istorie”⁴³, că „Ardealul e o formă românească esențială”⁴⁴ –, definește în mod absolut relațiile inter-românești în vremea Primului Război Mondial cu reverberații interbelice esențiale: „Eroismul moldo-valah din 1916-1918... e și o firească recunoștință față de Ardeal, e și o firească recunoștință față de Ardeal, e și un produs al iubirii și prețuirii noastre pentru provincia de unde aveam intuiția că ne-a venit începutul istoriei și de care mai ales se leagă originaritatea noastră spirituală ca neam”⁴⁵. Pentru că, mai scria Băncilă, „la baza unirii Ardealului cu România este tot ce e mai adânc în viață: suferința. Și tot ce e mai frumos: tinerețea.”⁴⁶

Războaiele și revoluțiile secolului XX au fost fără doar și poate, catalizatoare ale naționalismului european. În cazul românesc sigur este că agresiunea asupra Serbiei a fost la începutul conflagrației mondiale și în anii neutralității noastre un impuls pentru ideea națională a românilor, pentru ca Transilvania – mai mult decât Basarabia, mai mult decât Bucovina – să devină motorul principal al naționalismului românesc, redevenind în epoca diktatului vienez tema sa supremă. Într-un fel ultima sa temă, epoca totalitară și acea post – comunistă fiind lipsite de proiecte și aspirații cu caracter național.

⁴² *ibidem*, p. 23.

⁴³ *ibidem*, p. 59.

⁴⁴ *ibidem*, p. 61.

⁴⁵ *ibidem*, p. 33.

⁴⁶ *ibidem*, p. 16.

LIMBĂ ȘI FILOSOFIE (I)

G. Vlăduțescu

Determinația națională a filosofiei nu pare a se potrivi cu universalitatea ei. Convențional, pentru a le deosebi mai ușor, putem vorbi de filosofie franceză, de filosofie germană, de filosofie engleză... Determinativele de acest fel însă nu le adaugă nimic: din contră, le sărăcesc, particularizându-le. Ca acestea, ca toate, la urma urmelor, ceea ce numim filosofie românească, mai pe măsura faptelor de a fi filosofie, chiar dacă numai pentru a o distinge elementar, ar trebui raportată la cultura din care face parte. Filosofie franceză, germană, românească, este mai „eufonic” decât filosofie în cultura cutare sau cutare. Dar nu întotdeauna ceea ce este mai frumos, poate, este și mai adevărat. Totuși zicându-se astfel în mod obișnuit este greu de schimbat. Dar, oricum, tot așa cum atunci când zicem „a răsărit soarele” nu gândim geocentrist, vorbim de filosofie franceză, germană, românească dar înțelegem puțin altfel (sau ar trebui). Indiferent cum le-am numi, problema filosofiilor în culturile cu istorie nu prea îndelungată, încă socotite, dinspre celelalte, minore nu s-ar prea schimba. La inerție, ce-i drept, se participă și din lăuntru lor, fiind „glasuri” care, cât ne privește, încep filosofia „românească” din vechimea daco-getă, în timp ce altele îi contestă existența chiar în concept modern.

Minoratul sau majoratul nu țin, orice s-ar spune, de vârsta istorică. Nici vechimea nu este, cu necesitate, un avantaj, nici, dimpotrivă, durata mai scurtă, nu face ca o cultură să rămână în minorat. Filosofia în cultura română apăsarea târziu, cu Dimitrie Cantemir și Samuil Micu, adică la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor. Împingerea mai înapoi, în genere, nu face altceva decât să depersonalizeze filosofia, prin relativizare. Când, de la greci la primii moderni: Bacon și Descartes, filosofia se delimitase riguros epistemologic, identificarea unor elemente vagi în scrieri literare, religioase, politice, morale este operațiune fără de folos, ba chiar, potrivnică. „Filosofarea” nu este filosofie, tot așa cum versificarea lesnicioasă nu este poezie. În Vviața lumii cronicarul era mai curând moralist decât filosof.

Cantemir ceva mai înainte (murea în 1723) și Samuil Micu (se năștea în 1715) sunt filosofi de început pentru că aveau conștiință filosofică. Ei făceau filosofie ca filosofi chiar dacă nu se vor fi individualizat într-atâta încât să se poată vorbi de o filosofie cantemiriană, de o filosofie a lui Samuil Micu. Totuși ei sunt întemeietorii, lucrând asupra limbii. Cantemir, de altminteri, și prevenea într-un cuvânt către „cetitoriu” că în Istoria ieroglică voia lui era „ca toată învățătura logică pre limba noastră în curând s-o vedem”. Pentru aceasta, mai întâi alcătuia o Scară a numerelor și cuvintelor streine tâlcuitoare, cărora limbajul filosofiei noastre îi datorează mult. Din 280 de cuvinte câte are Scara..., cam 40 sunt ale filosofiei: aporia, argument, axioma, cfinditas (cviditate), metafizic – metafizica, praxis, fizic, teorie ... Mai mult decât atât, Cantemir explica: „theorie: privală, știință, vederea, cuprinderea minții”, „praxis: facere după învățătură,

urmarea lucrului”, „aporia: întrebare cu prepus, carea poștește deslegare”... (Istoria ieroglică, Scară...)

La puțin timp după Cantemir, din altă situare, latină, Samuil Micu traducea (și în parte prelucra) scrierea unui wolffian de școală, Baumeister, Elementa Philosophiae Recentioris usibus inventutis scholasticae... Aceasta era un fel de manual, ceea ce apropia mai mult intenția lui Micu de scop. Un manual expune în general o știință, riguros dar cât mai explicativ, mai neutru, pe scurt, mai didactic. Interesează mai puțin dacă traducătorul era sau nu wolffian și mai mult că, a optat pentru Elementa ..., fiind manual, decât că Baumeister era din școala din care era. De aceea interesează doar limba, iscusința lui Micu de a găsi echivalentele cele mai potrivite. Învățătura metafizicii era sigură, morfologic și sintactic. „Ontologia” este „știința insului preste tot sau încât este ins”. „Ce grecii un, latini zic ens, noi l-am am putea zice: ce este, ci mai prescurt îl vom zice cu un cuvânt chiar românesc, adică ins care vine de la ens latinesc. De vrei bine să înțelegi ce este insul și neinsul trebuie să înțelegi ce este cu puțință și ce este cu neputință, adică ce poate fi și ce nu poate fi”. „Cu puțință acela lucru zicem, care măcar că nu este, însă poate să fie”. „Ce zicem noi trebuincios latinii zic necessarium și ce zicem noi trebuință, ei zic necessitas (Învățătura... în *Scrieri filosofice*, p. 75, 79, 96).

În intervalul următor, până la Maiorescu, Eufrosin Poteca, Eftimie Murgu, Simion Bărnuțiu adaugă, fiecare, câte ceva limbii filosofice. En fin Maiorescu..., printr-o parafrază la Boileau. Maiorescu aducea limbajul la cota vremii și, totodată, prin ideea sincronismului cultural, făcea ca filosofia, la noi, să se acorde cu aceea europeană. Iată cum explică el das Sein hegelian: „A fi este imediatul nedeterminat; este liber de determinarea față cu esența; precum și de oricare altă determinare ce o mai poate încă primi înlăuntrul său însuși. Acest «a fi» lipsit de reflecțiune este «a fi» așa cum este imediat numai în sine însuși, fiindcă este nedeterminat, este lipsit de calitate; însă în sine nu are acest caracter al nedeterminării decât în opoziție cu determinatul sau calitativul. Acelui «a fi» în genere i se opune determinatul «a fi» ca determinat...” (*Prelegeri de filosofie*, 1980, p. 64). Sincronizarea, ca strategie culturală, nu este neapărat mimetism. Prin aceasta Maiorescu făcea ca filosofia, la noi, să recupereze veacuri și să se instaleze în contemporaneitate. În prelegerile sale de istorie a filosofiei „contemporane” vorbea despre Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Herbert, Schopenhauer (Germania), Royer Collard, Maine de Biran, Jouffroy, Victor Cousin, Auguste Comte (Franța), despre Mill, Spencer, Carlyle (Anglia). Nu era prea încântat de pozitivismul lui Comte, nici de acela spencerian (Spencer: „Obositor, descurajator. Ce vorbărie despre lucruri banale”; *Însemnări zilnice* II, p. 114). Dar se va fi aplicat stăruitor asupra-le. Spencer avea mare trecere în epocă; Maiorescu a înțeles că nu trebuie să-l ocolească.

Interesul său pentru filosofia „contemporană” era, așadar, strategic. Altminteri, cum filosofia, la noi,

ar fi ajuns să fie ea însăși și a timpului ei? S-o fi luat de la început, să redescopere ceea ce era deja descoperit ar fi fost și imposibil și inutil. Cicero încă la vremea lui nu îndemna să se ia lucrurile de la capăt deși suspina pentru a fi fost „învinși de învinșii greci”. De aceea pornea de la marile filosofii: platoniciană, aristoteliciană, stoiciană, chiar și epicuriană, deși aceasta nu prea era pe gustul său. În zilele noastre, după cele câteva decenii atât de potrivnice filosofiei, „ucenicia” în umbra școlii analitice sau a fenomenologiei, chiar dacă târzie, repetându-se ceea ce, parcă, s-a uitat, nu este sincronizare în vederea posibilelor reconstrucții personalizate?

Elevii lui Maiorescu: P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici l-au urmat înțelegându-i strategia. Cel puțin Rădulescu-Motru, după „ucenicia” necesară, s-a desprins de modele, individualizându-se exemplar în *Elemente de metafizică* (1912) și în *Personalismul energetic* (1927). Un limbaj distinct, mai înainte de toate, filosofia sa se desprindea creator de personalisme vremii. În sincronie, nu era mimetic; în măsura în care se alinia filosofilor timpului o făcea în primul rând ca urmare a receptării provocărilor din epocă. Doar un exemplu. O lectură paralelă a scrierilor lui Constantin Rădulescu-Motru și ale lui Pierre Teilhard de Chardin relevă surprinzătoare similitudini, accidentale întrucât influența unuia asupra altuia este exclusă, firește dacă îi plasăm – și trebuie s-o facem – într-un context filosofic și științific generator de teme și soluții convergente.

S-ar părea, totuși, că de o influență se poate vorbi de vreme ce Rădulescu-Motru în Personalismul energetic (p. 33) trimite la Teilhard spunând; „Succesul sistematicii biologice, scrie un biolog, într-un articol la începutul anului 1925, a consistat în faptul că sistematica pornită să fixeze cadrele logice ale formelor animale și vegetale, întâlnind în aceste cadre din ce în ce mai multe legături organice, a sfârșit prin a descoperi o realitate de un ordin superior din care s-au explicat mai bine legăturile organice”. Autorul Personalismului energetic reținea în subsol o mică lucrare (L’histoire naturele du monde. Réflexions sur la valeur et l’avenir de la systématique) a savantului, filosofului și teologului francez, în 1925, la începuturile activității. Până atunci, Teilhard de Chardin publicase, între altele, *Le Christ dans la matière* (1916), *L’âme du monde* (1918) *L’élément universel* (1919), *Comment se pose aujourd’hui la question du transformisme* (1919), lucrări importante, dar numai promițătoare. Nu este exclus ca Rădulescu-Motru să le fi cunoscut, cum tot așa de posibilă este și presupunerea contrară. Oricum, fie o situație, fie alta nu adaugă nimic la explicarea unei opere. De altfel, încă în Problemele psihologiei (1898), în Știință și energie (1902) sau în Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiane C. Rădulescu-Motru fixase liniamentele sistemului realizat, apoi, în *Personalismul energetic*. Așa stând lucrurile, presupunerea influenței cade, rămânând a fi luat în seamă doar ceea ce apropie două proiecte filosofice construite independent.

TEHNOLOGIA ȘI TRAGEDIA MORȚII

I Dumitru Radu Popescu

Pe vremuri, moartea nu era tehnologizată, computerizată, era echidistantă, nu era înrolată politic în niciun partid, și în nicio structură economică și culturală sub acoperire; și cum nu construia nimic, nici căruțe, nici sate sau orașe, nici cazane de aramă, nici cătușe de pomană, nu putea fi nici măcar bănuită că ar poseda o cât de mică-mică inteligență suplimentară, în tet! Și nici vorbă să posede o zestre neuronală capabilă să edifice vreo inteligență artificială, care să împingă toate tehnologiile posibile, spre o lume plină de roboți activi, lucrativi, cu limbaj articulat!.. Moartea, am putea spune că n-avea nici măcar o conștiință de sine, cum au, bunăoară, chiar elefanții!.. Conștiință de clasă nu putea avea, căci ea nu aparținea niciunei clase economice, sociale, politice! Lipsită de o inteligență elementară, ea se bucura doar de libertatea de a face tot ce dorea, oricând și oriunde! Însă ea era o egoistă, nu avea nici slugi, nici companioni: nu trăia nici măcar într-o familie, precum furnicile, unde ar fi putut fi regină – ca un fel de regină a furnicilor din regatul morții! Mediocră în democratizarea muncii ei neobosite, moartea nu s-a gândit niciodată că o să-i vină rândul să se ridice la ceruri, că e prea bătrână – și nici să coboare în veselia infernului, fiind prea tânără!.. Și niciodată nu i-a trecut prin minte să se retragă din muncă, sau să se pensioneze, fiindcă nu avea atâta minte, sau atâta imaginație – că ar putea îmbătrâni definitiv și irevocabil! Pentru ea nu existau personaje marginalizate: ea se folosea mereu de modul de a gândi logic, și democratic, luându-le viața tuturor celor întâlniți în cale, pe cărare! Gradul ei înalt de excentricitate și de extravaganță, calofilia muncii sale, convingerea că nu va ajunge niciodată să facă trotuarul și că ar putea să aibă zilele numărate – și că s-ar putea trezi într-o zi în fața ultimei sale zile, când n-ar mai putea să-și spună nici întrebarea hamletiană – „A fi sau nu a fi?” – o lăsau să se creadă invulnerabilă, eternă! Ei, bine, moartea s-a întâlnit într-o zi cu un chefliu rusnac, sau doar rusofil, în privința vocalizării cotidiane, care!.. Se știe: a vărât-o în turbincă sa intransigentă! Acolo n-avea nici măcar ce legumi, și nici măcar o oglinjoară în care să-și pieptene părul! Tehnologia cu ajutorul căreia bărbatul, care consuma fără pauze vodca dragă inimii sale – și nu se îmbăta niciodată! – nu era – nu era divină, oferită chiar de Dumnezeu în persoană, ci era rodul muncii sale de ostaș bucătar! Cine era vărât în turbincă, nu primea nici mâncare!.. Și era osândit să-și facă toate nevoile pe sine însuși! Și astfel moartea și-a dat, totuși, seama, că fantezia ei de a ingenunchea viața, în primul rând a oamenilor, era mai săracă decât realitatea! Uzura tehnologică produsă asupra ei de turbincă făcută din ațe, a buimăcit-o!.. Însingurarea ei în burta turbincii, lipsa de orizont geografic și istoric, a însingurat-o și a pus-o pe gânduri, căci nu mai putea avea un rol efectiv în farmecul civilizațiilor, în care elementul de vârf, soldat cu lacrimi și jale, era tragedia, un gen literar născocit de greci, pentru a omagia tehnologia diversă a deceselor!.. Tragedia avea geniul ei irefutabil, căci toți cei care o trăiau se eliberau de pasiuni, și chiar de dureri de măsele! Se eliberau și de credință, de propria lor patrie, intrând într-o globalizare democratică! Turbinca lui Ivan era un fel de Pat al lui Procust, în care munca și originalitatea morții nu mai puteau fi folosite de oameni, între ei, ca o marfă! Iar comercializarea muncii ei era exclusă! Moartea, astfel, nu-și mai găsea rostul și nu mai știa care este adevărul personalității ei!.. Chiar lupta ei, în războaie, pentru pace, nu mai era luată în seamă de fostul soldațoi chefliu, Ivan! În turbincă, în aerul ei stătut, moartea simțea că își duce zilele într-o civilizație iritată! Dar încă mai era optimistă: poate Dumnezeu își aducea aminte de ea și o elibera din temnița ucigașă!.. Ea mai scăpase de propria sa moarte pe vremea lui Făt Frumos! Acesta visase în uterul mamei sale că va ajunge într-o țară din care moartea era exclusă!.. Și ajunsesse! Dar dragostea de părinți!.. Se știe! Plătise cu propria sa viață nemoartea morții!

Dar adevărata tragedie a morții încă era departe – mai trebuia ca oamenii să pună în funcțiune inteligența artificială! Iar oamenii erau convinși că inteligența artificială – tehnologizată, computerizată! – pe care o vor produce ei va fi cu mult peste – și cu mult mai deplină decât inteligența paradisiacă dăruită lor de Tătânele Ceres!

După ce în țara unde nu murea nimeni, Țara tineretii fără de bătrânețe și a vieții fără de moarte, Făt Frumos își pierde memoria, așa cum și-o pierduseră toți cei aflați în acest spațiu al fericirii fără de memorie, ce se mai întâmplă cu fiul de împărat care visase încă înainte de naștere, în pântecul mamei sale, că trebuie să ajungă să-și îplinească acest vis?.. Se întâmplă să-și recâștige memoria, accidental, după o vânătoare!.. Vânătoare desfășurată, din greșeală, în afara frontierelor țării fericirii eterne!.. Se știe! Ei, după această recâștigare a memoriei, Făt Frumos, după cum iarăși se cunoaște, cuprins de dorul de părinți, pleacă spre țara în care se născuse!.. Și aici descoperă un pustiu desăvârșit: moartea îi exterminase pe toți poporenii, nu mai existau urme nici de cai, de măgari măcar, de păsări, de flori, de fructe – nimic!.. Moartea își desăvârșise munca și vocația!.. Și acum ea, șomeră, epuizată de lipsa vieților pe care le anulasă, începuse să intre într-o tragedie cumplită: în tragedia propriei sale suferințe și a propriei sale morți... Ea, prin muncă hotărâtă și organizată, consumase tot ce-i asigura nemurirea! Și astfel intrase într-un coșmar deconstructivist, fără de sfârșit – așteptându-și propria dispariție!.. A scăpat din această disoluție tragică datorită apariției lui Făt Frumos, căruia i-a ras o labă, ucigându-l, și recăpătându-și, astfel, vigoarea vieții!..

Ei, bine, peste ani, sau milenii, ea s-a întâlnit prin Moldova cu un chefliu care a băgat-o în turbincă blagoslovită chiar de Dumnezeu cu puterea de a ține în pântecul ei tot ce Ivan, fostul militar, chefliu, credea că trebuie scos din lume, măcar pentru o vreme!.. Îngâmfarea morții, care ridiculiza pe oricine, intră într-un fel de tragedie absurdă, în care un vodcangiu oarecare parcă luase în primire, soldățește, atât prezentul cât și viitorul zilelor!.. Realitatea interioară a morții intră într-o depresie care găsește că situația tragică în care se afla se datora faptului că Dumnezeu căzuse în mintea copiilor! Și, vai, se căina ea fără de vorbe, sau cu vorbele nespuse pe gură, vai, care va fi viitorul ei, căci în ceruri nu putea urca, și nici în cimitir nu putea cobori!.. Flămândă, ofilită, în lipsa unui univers exterior liber, ieșind, cumva, din timpul prezent, dar neputând să mai intre în trecut, și nici să păsească în viitor, moartea pătrunde într-o isterie vie, la care doar ea este singura spectatoare!..

Izolată, capturată, închisă probabil într-o turbincă rusofilă, dacă nu era totalmente de origine rusească, moartea nu mai putea beneficia nici măcar, în fața poporenilor, de o eficacitate teatrală!.. Și nu înțelegea cum de un părliț vodcangiu, pus pe liber de la armată, căpătase o asemenea putere – de a se atinge de independența ei?!.. Mă rog, prin Moldova, existau destule biserici și mănăstiri în care erau pictați pe pereți, ca un fel de icoane, de ce nu? – figurile unor militari sfinți, ce fuseseră decapitați pentru credința lor în Dumnezeu!.. Dar aceștia erau de origini nobile și nu fuseseră în armată niște simpli bucătari, ca Ivan!.. Nu departe, se putea vedea Icoana Sfântului Gheorghe, la Voroneț! Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt, atunci când își apăra granițele împotriva cotorpitorilor, avea pictată, pe steagurile țării – și Icoana Sfântului Gheorghe! Sfântul Gheorghe făcuse minuni – ucisese balaurul!.. Era născut din părinți bogați, cu demnități împărătești. A ajuns general al împăratului Dioclețian! Și a suferit cumplit când a văzut la ce suferințe erau supuși creștinii! Pe care Dioclețian i-a condamnat să fie arși de vii! Și atunci generalul a zis: „Și eu sunt creștin, pe tine te respect, împărate, dar sufletul meu este al Aceluia care este „calea, adevărul și viața...” (Ioan, XVI,6). Și Dioclețian a dat poruncă să-i taie Sfântului capul!.. Și asta, unde? La Roma, în 23 Aprilie 304, înaintea erei noastre!

Bine, Sfântul Martir Militar Gheorghe a crezut în Dumnezeu, fără să-l vadă! Ivan Turbincă s-a întâlnit cu Dumnezeu, lângă un pod, și nu l-a recunoscut! A crezut că e un bătrân cerșetor și i-a dăruit o carboavă, din cele două pe care le avea! Alta i-a dat-o Sfântului Petre, care și el cerșea! Dumnezeu, impresionat, i-a dăruit chefliului cântăreț Ivan puterea de a băga în turbincă pe orice făptură care i se părea nesociabilă!..

Trebuie să repetăm: Sfântul Ostaș Militar Gheorghe nu era un chefliu! Văzând suferințele la care a fost supus de către Dioclețian, însuși Iisus Cristos i-a spus: „Nu-ți fie teamă, Gheorghe! Eu sunt cu tine!” Sfântul Ostaș Militar

Gheorghe, decapitat, pentru credința sa, a fost slăvit și de Ștefan cel Mare!..

Dar pe Ivan Turbincă l-a luat cineva în seamă – în afară de Dumnezeu, care a fost impresionat de dăruirea sa de chefliu?!.. E pictat pe pereții vreunei biserici sau mănăstiri?! Ba!.. Nici măcar astăzi un sculptor începător nu s-a gândit să-i facă măcar o statuie, undeva – să zicem! – pe lângă Humulești, sau Piatra Neamț! Desigur, nici Morții nu i-a făcut vreun moldovean o statuie, arătând-o băgată în turbincă, sau căpăcită de Ivan într-un copârșeu ce îi era destinat lui!.. Nu, n-o să poți întâlni Moartea pictată sau sculptată măcar în formula ei degradată – alături de Ivan și de sticla de vodcă a acestuia!..

Norocul românilor – și nu numai al lor! – a venit din geniul lui Creangă, care l-a cules pe Ivan Turbincă și l-a pus alături de călărețul idealist spaniol, care dorea fericirea omenirii, și de Făt Frumos, care a ajuns până în țara în care nu murea nimeni! Ivan Turbincă voia o lume în care să nu moară nimeni – și pentru asta în primul rând trebuia omorâtă moartea! Dar fiindcă tot vorbim despre moartea pe care Ivan Turbincă năzuia să o scoată din univers, e cazul să vorbim și de moartea pe care însăși oamenii o construiesc zi de zi, cu mult elan!

Pe parcursul evoluției umane, fructificarea inteligenței artificiale va elibera omenirea de orice muncă: nimeni nu va mai avea nevoie de ingineri și țărani, de muncitori și ostași, totul va fi computerizat, totul va înflori artificial!..

Tehnologia politică, științifică, economică și culturală va întări relațiile social-politice, cultural-științifice, va raționaliza tradițiile istoriei geografice, va pune la coș istoria frontierelor și a națiunilor, croind o societate fericită, a inteligenței artificiale!.. Istoria va avea prilejul să cunoască tehnologia fericirii, secretele cele mai ascunse ale iubirii, precum și reflexiile cele mai catastrofale ale minții umane!

Un prim pas uriaș s-a făcut deja: băncile pot funcționa fără funcționari, mașinile pot circula fără șoferi, rachetele pot voiaja peste mări și țări, aducând în sufletele oamenilor pacea!.. Și, desigur, libertatea!

Gata, tragedia morții s-a încheiat! I s-a pus punct!

Material carnal, sânge, frați, părinți, copii, nu vor mai fi, căci, neexistând nici moartea, ar fi de prisos!.. Crimele politice, religioase?!.. Aș!.. Cine o să mai fie atât de dobitoci, precum au fost călăii imperiali de la Viena, care au tras pe roată cadavrul lui Crișan?! Și cine o să fie atât de cretin precum împăratul Dioclețian, care, înainte de a-l decapita pe generalul Gheorghe, ce face?.. Mortul, după 300 de ani de stat în mormânt, înviat de Sfântul Militar Gheorghe, da... Da, Dioclețian, măgarul antic, poruncește decapitarea înviatului!..

Tehnologia minților artificiale va merge ca pe roate, iar roboții savanți, mari pictori, actori, soliști de operă și de muzică ușoară, se vor veseli în festivaluri nesfârșite – mai multe cu mult decât sunt acestea, acum, în România! – amintindu-și, uneori, de basmul în care existau pe pământ oameni, niște caraghioși precum Hamlet, Odiseu, Don Quijote, Ivan Turbincă!..

RESTITUIREA MONUMENTULUI ION C. BRĂȚIANU

Mihai D. Popescu

În luna mai a anului 1891, un grup de fruntași liberali înființează comitetul monumentului de for public dedicat lui Ion C. Brătianu. Între membri se regăseau Mihail Kogălniceanu (președinte), Alexandru Orăscu, Dimitrie A. Sturdza (vicepreședinți), Eugeniu Carada, Vintilă C.A. Rosetti etc. Comitetul inițiază subscripția publică iar fondurile aveau să fie depuse la Banca Națională. Eugeniu Carada a fost desemnat să supravegheze toate operațiunile financiare, să țină legătura cu sculptorul și arhitectii și să dirijeze pregătirile pentru inaugurare.

În anul 1900 a fost organizat un concurs internațional dedicat ansamblului sculptural iar juriul a fost compus din Dimitrie A. Sturdza (președinte), Mihai Pherekyde, André Lecomte du Noüy, Eugeniu Voinescu, Ioan Kalinderu, Eugeniu Stătescu și Ion I.C. Brătianu. În urma jurizării, avea să fie ales proiectul propus de către sculptorul francez Ernest Henri Dubois.

Monumentul a fost ridicat în Piața Ion C. Brătianu (special creată, în 1902-1903, la intersecția bulevardului Carol I cu strada Colței) și era orientat cu fața către vest (Universitate) și cu spatele spre bulevardul Carol.

Ansamblul monumental a inclus 11 personaje (turnate în bronz): statuia lui Ion C. Brătianu precum și zece alegorii (de diferite mărimi), toate așezate pe un soclu din piatră, pe trei niveluri. La primul nivel (de jos) se află patru alegorii (Patriotismul, Elocința, Curajul, Prudența), în colțurile soclului pătrat; la nivelul al doilea, se regăsesc trei sculpturi; iar la nivelul al treilea (zona superioară) se regăsesc trei figuri în jurul personajului omagiat.

De asemenea, două basoreliefuli în bronz se află montate, lateral, pe soclu.

Monumentul marca – prin componentele sale – o seamă de evenimente politice majore legate de numele lui Ion C. Brătianu: Revoluția de la 1848 („Ion C. Brătianu vorbind națiunii”, imagine prezentă în basorelief), aducerea prințului Carol pe Tronul României (reprezentată pe un al doilea basorelief de pe soclul statuii), obținerea Independenței (România Nouă era reprezentată de un personaj feminin care rupe lanțul robiei) și proclamarea Regatului (figura României încoronate). Aceștia li se adaugă recunoștința națiunii (România muncii, figurată de o femeie cu doi copii, ce oferă lui Brătianu laurii recunoștinței), iar întregul soclu este străjuit de cele patru alegorii „clasice” (Patriotismul, Elocința, Curajul, Prudența).

Monumentul Ion C. Brătianu a fost inaugurat la 18 mai 1903, iar festivitatea (organizată de Partidul Național Liberal) a prilejuit o numeroasă participare populară.

Regele Carol I a ținut să acorde o recunoaștere oficială a meritelor artiștilor: astfel, Ernest Henri Dubois a fost decorat cu Ordinul Coroanei României în grad de Comandor, iar arhitectii Petre Antonescu și P. Seewald au primit și ei același Ordin în grad de Cavaler.

Din păcate, acest grandios monument (treisprezece metri înălțime) – așezat simbolic pe aceeași axă cu monumentele dedicate lui Kogălniceanu și Rosetti, colaboratori apropiați de-ai lui Brătianu – a fost distrus în vara anului 1948 când, în urma unei decizii politice, Primăria București a demontat și (probabil) a topit statuile.

La începutul anului 2014, Consiliul General al Municipiului București a hotărât reconstruirea monumentului pe amplasamentul inițial din Piața Universității. Lucrarea de restituire a operei artistice a fost încredințată sculptorului Ionel Stoicescu, iar comisia „Centenarul Marii Uniri” (al cărei președinte este Acad. Răzvan Theodorescu) veghează la buna desfășurare a proiectului.

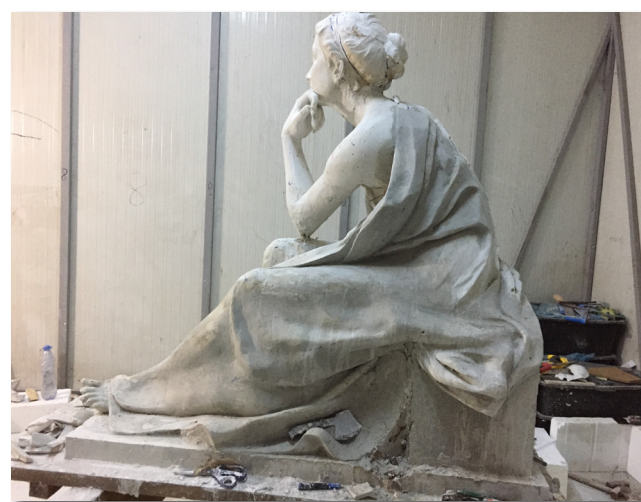
*
* *

Sculptorul francez **Ernest Henri Dubois** (1863-1930) este autorul monumentului inițial dedicat lui Ion C. Brătianu (1903). Începând cu 1881, Ernest Henri Dubois a urmat École des Arts Décoratifs și, mai apoi, École des Beaux-Arts din Paris. Prima sa lucrare de anvergură a fost „Le Pardon” (sculptură în marmură, 1895). Lui Ernest Henri Dubois i se datorează numeroase monumente comemorative din Franța, dintre care amintim: statuia fraților Joseph și Xavier de Maistre (Chambéry, 1899), monumentul lui Jacques-Bénigne Bossuet (Catedrala din Meaux), monumentul Savoyarilor jertfiți pentru patrie (Chambéry), „Le Vengeur” (Panthéon de Paris), statuia lui Jules Hardouin-Mansart (Les Invalides, Paris), monumentul soldaților francezi căzuți în război (Dieppe). În România, pe lângă complexul statuar din 1903, Dubois a mai realizat și alte sculpturi în spațiul public – George C. Cantacuzino, Gheorghe D. Pallade, Eugeniu Carada și Take Ionescu.

Petre Antonescu (1873-1965) este autorul proiectului de arhitectură al monumentului I.C. Brătianu. Între anii 1895 și 1899 Petre Antonescu a studiat la École des Beaux-Arts din Paris. La 23 ianuarie 1900, tânărul absolvent este primit în Societatea Arhitecților Diplomați ai Guvernului Francez. În același an, Petre Antonescu participă la proiectul pentru pavilionele României din cadrul Expoziției Universale de la Paris și este premiat cu medalia de bronz. Revenit în țară, devine profesor de istoria arhitecturii la Școala Superioară

de Arhitectură din București (1900-1938). Din septembrie 1931 până în noiembrie 1938, a fost rector al Academiei de Arhitectură, iar în 1945 este primit ca membru titular în Academia Română. În condițiile în care s-a format într-un mediu „academicist”, Petre Antonescu a produs câteva lucrări de referință pentru arhitectura românească de influență „Beaux-Arts”: Palatul Kretzulescu (Strada Știrbei Vodă, 1903), Vila C. Geblescu (1912), Cazinoul din Sinaia (1913), Accademia di Romania (Roma, 1930). Dintre lucrările sale care înglobează ornamentica „stilului neoromânesc” amintim: Sediul Ministerului Lucrărilor Publice, astăzi Primăria Municipiului București (1906-1910), Palatul Băncii Marmorosch Blank (1915-1923), Imobilul de birouri al fostei societăți Politehnica din Calea Victoriei (1925), sau Palatul Prefecturii din Craiova (1912-1913).

Autorul operei de restituire a complexului monumental Ion C. Brătianu este sculptorul român **Ionel Stoicescu**. În 1997, Ionel Stoicescu a absolvit cursurile Academiei de Artă din București (secția de sculptură). De-a lungul anilor, artistul a întreprins minuțioase lucrări de restaurare pentru o seamă de monumente emblematice din București: monumentul lui Dinicu Golescu, monumentul lui Constantin I. Istrati, monumentul lui Mihail Cantacuzino, Monumentul Eroilor Geniști („Leul”). I se datorează, de asemenea, restituirea ansamblului monumental Fântâna Modurei și Alea Cariatidelor („Alea Restaurației”) din Parcul Herăstrău – ridicate inițial de Constantin Baraschi în 1939. Ionel Stoicescu este autorul Monumentului Părinților Fondatori ai Uniunii Europene (Parcul Herăstrău, 2006) și al monumentului dedicat Prințului Rainier al III-lea (2017).

DANIEL BEJAN

Spovedania nr. 10

ei spuneau că
au orbit fântânile
întunecate de uriașe pleoape de asfalt

că dacă te sinucizi
e un lucru bun
poți întâlni
demoni noi

spuneau că între nord
și sud
există doar verbe
conjugate la viitor

un cuib
de barză
e un coș
din care
nu mai iese fum

Spovedania nr. 14

negustori de draperii
și cărți vechi
m-au învățat că
nu sunt altceva decât
cetățean al propriei existențe
am dreptul de a alege
ce fel să tac
și de colțul cărui zid
să-mi izbesc uneori tâmpla
pot sughîta
când mă pomenește moartea
dar cu discreție
să nu deranjez statele vecine

ca o republică respectabilă
ce sunt
uneori am ieșire la mare
alteori doar încărunțesc
numărând războaiele pe care nu le-am
purta niciodată
și din care am ieșit
întotdeauna înfrânt
-ruinele sunt cea mai bună dovadă a
existenței

aș fi putut fi un regat
cu capitala deasupra splinei
un adevărat complex militar-industrial
cu tunuri amplasate pe genunchi
și coate balistice intercontinentale
dar zidurile mele se năruiau mereu
sub asediul unui surâs

iubito,
chiar trebuie să mă întreb
mereu
atunci când mușc prea tare din sânul tău
de ce în cetatea care sunt
nu există nicio catedrală?

Spovedania nr.19

genele tale, iubito,
alcătuiesc un bizar cod de bare
iar trupul tău,
n-are sens să ne mai ascundem,
e un supermarket
din care mă aprovizionez regulat
sunt un client fidel
am card de fidelitate
și sacoșe cu numele tău
plătesc întotdeauna
cash
în bucăți de ecuador și
primesc restul în tăblițe de înmatriculare
inscripționate în alfabetul Braille

sunt dimineți
în care
totuși
îmi dau seama că, poate, nu ești decât un
pervaz
pe care cineva a uitat
o scrumieră

dacă ți-aș spune că luna
e făcută din plastic
atunci ce mi-ai cere?

Spovedania nr. 21

Doamne
poți recunoaște
am fost un consumator cuminte
am încercat toate produsele tale
am aruncat
civilizat
la coș
ambalajul de plastic al fiecărei secunde
înainte de a mă apuca s-o trăiesc
mi-am trăit toate eșecurile
înainte să le expire termenul de garanție
am reciclat cutiile de carton
ale viselor
și am cerut bon
pentru fiecare șut în fund
n-am consumat amoruri
fără timbru fiscal
și n-am luat mai mult de o mostră
gratuită
de pe tava cu bine
a fetei cu sâni mari și picioare lungi
pe care o găseam mereu
la capătul raionului de iluzii
al supermarketului tău
recunosc
uneori am fost tentat
să măsor spirala cochiliei de melc
și să număr sfinții de pe zidurile
bisericii tale

cândva
am încercat să mă sinucid
dar am renunțat
îmi era teamă să nu te simți jignit

Doamne
am fost, cum vezi,
un consumator tâmpit
și cuminte
așa că acum
măcar acum
poate merit o mică recompensă
un premiu de fidelitate
și poți
Doamne
face
ca dobitocul
care îmi va scrie numele
pe cruce
să nu greșească
vreo literă

ANCELIN ROSETI

ZVONURI DE TĂMÂIE ȘI VIESPI

...Și nu departe de tine gura mea mușcătoare te
cheamă, până noaptea târziu, acompaniată de orchestrele
marilor naufragii, însângărând bârlogul zeilor ce sapă
lumea la gleznele tale. Lungi zvonuri de tămâie și viespi
îmi urcă șira spinării, sărbătorindu-te în fel și chip,
acum când trupul meu se îndreaptă spre tine, cărat
de tâlpile armatelor învinse ce vor intra odată cu zorii în
oraș.

Să plec!... Să rămân!... Să scriu de un număr sfânt
de ori memoriile abatorului din fluierul căruia, ca un
dumnezeu, mâna mea se adapă...! —

Despre toate acestea am ținut morțiș să ai cunoștință,
Femeie!

FII TU...

Fii tu legănarea mea de veac mucegăit sub hohotul
memoriei, și nașterea mea, cu lampa stinsă, pe muchie
de cuțit.

Fii tu femeia goală ce se desfată în cristelnița
cuvintelor mele, și semnul făcut cu mâna străinului de
la țarm,
și visul ce năpârlește în zori fii tot tu...

Fii tu viermele care-mi îmbucură carnea, așa...,
dintr-o poetică maimuțareală!

FERICIT PE LA COLȚURI

O! lampa mea pentru fluturi,
o! biserica mea în care dau buzna fluierând
părăginitul plâns et ce adastă în liziera sufletului,
dar dă-mi odată un nume fără sfârșit și voi trage
stăruitor cu praștia în univers după tine, și voi coșcovi
învelișul lumii până la vis —
natala mea Femeie,
atât de fericit voi fi pe la colțuri, știindu-te
familiarizată cu oasele mele ce vor hodorogi aidoma unor
poezii..., poezii..., poezii...!

VIN CLOWNII

Vechi testamente și noi
se-mpăunează în zâmbetul meu, și,-n cartea cu cer
subteran a poetului, poemul nechează în pagină,
dar urmele acestea nu sunt decât urmele tale, și
taina din cufăr, și blândețea acestui basm îmi îmbrâncesc
spre tine inima...

Te iubesc vină a începutului și-a trezirii...!, mari
policandre alint întru lauda ta. Minunează-te! Sparg între
dinți boabele dumnezeirii...

Vuiește, Femeie!... încolătăcește-mă în jurul fricii...
Vin clownii...! Auzii!?... Mari fericiri se pun la cale.

CONCERT DE ÎNDRĂGIT SIMONA

Era ca și cum ți-aș fi privit nașterea prin fereastra
ciobită a omenirii..., ca și cum aș fi vrut să scot în public
zeii și să-i împac pentru a mă răstigni pe memoria inimii
tale — așa doream să dau fericirii un nume:
nuntind între ele cuvintele
și așternându-mi întreg păsăretul lumii pe limbă,
Femeie...

PROCLAMAȚIE DE DRAGOSTE

Și iată-mă proprietarul acestei scări ce coboară
cu toată zădărnicia lumii în trup,
cu tot plictisul zeilor iliciți ce scuipau, odinioară,
cioburile cutărui descântec, pe treptele copilăriilor
noastre în care încolțeau miriade de plângeri,
îmbujorând iaduri..., împintenând psalmii...,
dar toate-acestea s-au dus...!
Dă-mi numai un semn, Femeie!,
tu, aromă înaltă a clevetirii,
și zodii de viermi m-or pomeni îndată.

ÎNTOARCEREA ÎNDRĂGOSTITULUI RISIPITOR

Totuna nu-mi e...!
Zori istoviți de fapte viclene se adună în jurul acestui
cântec al meu de-o vârstă cu lumea ce se surpă în mine:
„Cineva se întoarce acasă grăbit, rânjind cărnurilor
sale omenеști și salutând lăptăresele ghiftuite de dragostea
adamicilor trecători, deghizați în vechi notari ce-și vor
începe în curând hârjoana printre păianjenii tineri;
noua zi tuturor le răsare-n obraji ca un delict.
O bătrână tocmai traversează strada pe care o caută
de secole în scripturi...”

Eu nu mă bag...,
eu nu mă bag spre-a nu muri cu zile printre rânduri,
dar te invoc, Femeie, nadă a lumii snoopită-n antice
poeme, spre tine îndreptându-mi toți păunii gândului.
...Și nu-mi e totuna!...”

ZORI CU BELCIUGE ÎN NĂRI

1.
...Să-mi frângă osia vorbirii cine?!
...Mari lovituri de teatru în ceruri, mari sinucideri de
poeți pe pământ..., și vrednice călăuze mă trec, spre tine,
inima, în toiul zorilor cu belciuge în nări ce străbat orașul
acesta chircit sub femeiescu-ți călcâi.

Ce cărți nedeschise își desfată sub albiturile zilei
inedite otrăvuri?... Ce timp mă izbește în suișul tâmpiei,
aducându-mi dovezi...?

Atât de viu la serbările tale,

un curcubeu muieratic linguşeşte deasupra mea cerul, în vreme ce-n lume se trage cortina — ca ochiul tău să poată legiui mari sinucideri de poeţi pe pământ.

Şi-acum...,
cine să-mi frângă osia vorbirii, Femeie?!

2.

...Mai aspru-n răsărit, chipul tău, peste vastele teme-ale lumii, dar sufletul îmi spumegă-n cronici atins de leşin...

Vreau să mă fac auzit,
şi mă aud în lăuntru meu precum o adiere de bici la capătul rugii, şi-o iau de la capăt, arătându-te cu degetul până dincolo de roşii hotare, când, de fapt, viitorul e printre noi sub chemarea ispitei, când, de fapt, înalţii acari îşi scriu memoriile sub fruntea mea:
mari lovituri de teatru în ceruri...
dar cine...,
cine, Femeie, să-mi frângă osia vorbirii?!

Aici vor locui sau vor fi locuiţi de ceea ce nu îşi vor da seama. Vor fi înlocuiţi pe parcurs, dar ce mai contează?

Nu se ştie de către cine şi nici pentru cât timp vor sta. Oriunde s-au dus s-a întâmplat acelaşi lucru. Nasoale întâmplări. Potrivite întâmplări. Abominabile.

Aici au parte de carcere proaspăt vopsite. Lustruite. Ceheşti. Un aer provincial închis, unul în care pot sta ca nişte plante, într-o seră sigură.

Apoi, toate vor intra într-un proces de mucegăiere. Alte mucegaiuri, camere, băi, alte oraşe necunoscute. Acum se va petrece ultima mucegăiere. În ei îşi va avea punctul de pornire.

Comunismul a mucegăit în clădirea asta. Capitalismul la fel. Urmează să vină un mare mucegai, unul care va acoperi restul. Numai resturi. O mare plantaţie de mucegaiuri mortale, migrate în găturile lor şubrede, susţinând capete moi şi minţi destabilizate.

Aicisuntaeretari-beton, din podişurile Tatra, puternice şi binefăcătoare pentru inimă-piepţi-vezică-fălcuţe-buci. (Să-i frigem în propria grăsimel!). Să-i mărunţim şi să-i aruncăm la câini!

Prima dată respiri mai greu, apoi cu ajutorul licorilor, îngurgitate constant. Îţi revii la forma iniţială.

De unde vin ei este lipsă acută de aer. Aici nu este cum poate fi acolo. Acolo de unde au venit ei masaţi într-un autocar pus la dispoziţie de firmă.

Dar de unde vin ei lipseşte aerul, cineva umblă mereu la robinete, chiar şi la dozajul prescris conductelor pentru supravieţuirea vieţaşilor. Acolo aerul este restricţionat şi cu un orar strict de economisire. Nimeni nu poate schimba aceste reguli oricât s-a încercat de-a lungul anilor. Cei care au încercat poate nu au încercat destul, şi nici nu se mai străduiesc să încerce ceva, orice, oricum.

& & &

Ne atingem cu mânuşile astea împuţite, inscripţionate cu numele producătorului, cu care curăţăm cablurile de la racii (raks) äia, care stau gata să cadă peste noi, în fiecare noapte.

Atunci când pe la patru şi jumătate dimineaţa te apucă un somn, o silă, lehamitea de a mai face ceva, orice, o oboseală cruntă, ca o înjughiere. Pleacă, îţi spune ea, mergi, pleacă spre sala de mese!

Oboseala venită dintr-un cavou pregătit în sala de mese a fabricii. Întins pe locurile de unde ar trebui să ne luăm ca de fiecare dată porţiile de mâncare la pauza de masă.

Am vrea să mai avem atita putere, încît să ne putem târi ciolanele obosite pînă acolo, capetele ce nu mai găzduiesc decît geografii fragile, aflate şi acelea în descompunere. Să ne aşezăm de bunăvoie acolo, singuri,

fără a fi forţaţi de moartea trupului. Să fim atraşi doar de oboseala şi inutilitate. Când nimic nu mai putem face.

Nu ne putem da nici o clipă mânuşile astea jos, pentru a ne atinge dulce-tensionat, aşa cum ar trebui să fie o atingere adevărată. Ne transpiră miinile în atingerea aceasta eşuată, insuportabilă, în mânuşile astea nenorocite, atingerea devine doar o frecare a materialelor inutile, în loc de piele. Frecare neiubitoare.

Mânuşile acestea au ajuns să ne înlocuiescă pielea prea multe ore. Şi noaptea când dormim le simţim tot în mâini. De parcă avem mânuşi între degete, care ne tot strâng, şi strâng, şi strâng, până ne distrug.

Toţi şi fiecare în parte, ne tot atingem, dar nicio atingere nu este dusă la capăt, doar o idee de atingere. Ne tremură mâinile ca ale unor alcoolici, rămaşi fără obiectul muncii, fiecare distrus la el acasă, sub pătura sufocării lui, pe parcela lui.

Nişte distruşi înmănuşaţi şi înfriguraţi. Ne clănţane dinţii, şi nu este frig, ne tremură măselele, în plină vară, salivăm ca nişte animale injectate.

Vom simţi comuniunea, apoi co mu ni tatea, şi apoi mai vedem ce mai este de distrus.

Piatră pe piatră să nu mai rămînă în urma noastră. Apă pe lingă apă să nu mai treacă. Să nu se mai unească nimic vreodată în noi şi în afara noastră!

& & &

Ei au aflat înainte de a li se spune: La început a fost petrecerea. Şi apoi cheful. Prelungit la nesfârşit. Mişcatul degetelor în aer după ritmul muzicilor amalgamate. Strigăte şi urcări pe mese, întii el, apoi celălalt, apoi toţi ceilalţi şi-au strigat refrenul, şi finalul refrenului. Ieşitul pe străzi şi niciodată întoarcerea la fel în camere. Niciodată la fel.

& & &

Căminul este crescut din alt cămin. Căminul este împăratul oricărui tip de bloc. Matca blocurilor este căminul muncitoresc. Căminele nasc blocuri şi cresc ce mai numim oameni între zidurile lor protectoare.

Ciment-Praga turnat peste fier-Praga şi tot aşa, şi tot aşa. O mare îndrăgosteală.

Poveste de succes. Venire de succes şi o plecare triumfătoare.

& & &

ei noii-sosiţi în cămin noaptea ca o nouă specie de râme alterate aruncate din mers peste alte râme vechi putrezite deja pe linoleumul camerelor în căldura de iulie aşteptând vremuri mai bune vremuri amorţite de promisiuni deşarte vremuri care se amână pînă nu mai sosesc ci rămîn suspendate cine ştie unde în ce alt loc la care nu se poate ajunge cu corpul ăsta

amorţit sunt dinainte rablagit hamor ţit
nu va mai fi prea mult roz nu va mai fi dar vom supravieţui şi aşa cu mai puţin roz cu un grî pronunţat decor peste decor aruncat

puhoi în căutarea permanentă a ceva ce nu mai există sau a căpătat forme de nerecunoscut

acest cămin care nu există dar în care au fost aduşi au venit au fost mănăţi şi au ajuns unde nu se poate ajunge foggăind în căutarea din nou căutarea altui labirint fabricaţie cehească

ce cauţi cînd nu cauţi şi tot cauţi ce ai uitat că trebuia să găseşti foamea dezorientarea singurele prietene pînă la capăt alintatoarele tale

pentru el durerile nu au nume ci doar o incursiune devastatoare repetabilă

o cameră nu îi va fi suficientă să le înfrunte în mai multe îi va fi greu să ajungă între ziduri picură sufocarea afară curge asfixierea între ziduri şi afară este un culoar strâmt prin care nu poate trece mîngăie peretele şi îl mîngăie şi el

o tărare din cameră în cameră atât mai poate confundarea cu un animal respingător aflat într-un

periplu al scufundării încete un periplu drămuیت charles mingus moves moves moves şi sunetul saxofonului de salvare temporară

strivindu-se una pe alta râmele merg spre mai departe vor să spună mai departe după uşa de aici de la etajul unu în tomberonul strivit de singurăitate de la etajul doi introduşi forţat în sufletul acestor străini alţi străini emigrant vax emigrant zi-noapte douăzeci şi patru de ore o săptămână o lună şi mulţi ani apoi din ce în ce mai mulţi ani împachetaţi în vieţi despachetate

oriunde emigrant oriunde

în orice loc în orice colţ de oraş fără respiraţie dar ei aceştia de aici care stau la ei acasă trăiesc la ei acasă vor muri cu iluzia casei lor nici o casă nu mai stă în picioare

nicio casă nu mai este casă după ce a fost locuită blestemată de toţi aceşti străini şi gîndurile lor aceleaşi gînduri zilnice la fel neschimbate întimplătoare fără

urcare fără ieşire aceleaşi blocaje şi o tristeţe ținută cu greu sub carcasa amabilităţii

casa lor casa noastră casa lor nicio casă care să mai stea în picioare şi să ofere adăpost omorând mai departe pentru o înaintare aiuritoare spre mai departele aproapele kolinul departelui dar departele nu mai există doar încearcă şi încearcă ce nu poate duce la vreun capăt de oraş de bloc de mansardă

departele va înţepeni undeva într-un trecut din care nu mai reuşeşte să ajungă înăpoi nu se mai poate înainte niciunde

viermii unii peste alţii viermişorii incolonaţi şi ahtiaţi după şi mai departe de după cerul ăsta prăbuşit peste cămin noaptea asta cuibărită pe scările căminului ca o cerşetoare ca ei care urcă alcoolizaţi de vise şi teamă de un mare necunoscut

foamea cînd departele căutat nu mai există demult a fost înghiţit de un cămin de o stradă de un oraş străin toate oraşele prin care a trecut la fel de străine totul înstrăinat

ce se întâmplă este ca o călătorie a unui lift care îi tot urcă haotic în interiorul corpului de la un etaj la altul iar uşile îi sunt definitive blocate nu se mai pot deschide în nicio modalitate cunoscută

liftul nu mai poate fi oprit din urcare sau coborâre nechemat de nimeni urcă tot urcă dincolo de cămin dincolo de un cer al căminului

străini nevindecaţi obosiţi mincinoşi şi zămbitori glumele lor rulează în cele mai proaste discursuri zilnice toţi oamenii străini înstrăinat pe una din scări se aşează să răsuflă şi este chemat de cel din Oradea haide cu mine nu mai este mult dar este tot mai mult nesfârşit

o umbră lingă alta suind scările căminului spre administraţie nici un bec pe scări nicio destinaţie

toate inghit viermi şi îi mestecă pînă la sfîrşitul lor al tuturor împreună urcă viermi pe scările căminului urcă şi tot mai urcă pe scările ce se tot prăbuşesc după fiecare pas făcut mai departe spre niciunde urcă

& & &

Se vor întoarce cu pieptul plin de medalii care nu valorează nimic. Zile şi nopţi vor suge pe rînd din sfîrcurile succesului. Săanii succesului au întotdeauna laptele cel mai dulce.

Vor rămâne timp de trei luni pe dealurile Tatrei, împădurite metru cu metru, de grija cehilor.

Infolit în haine de succes de la naştere. Te-am urât şi iubit ca într-o dragoste dusă la capăt! Un miraj cu termen de împlinire prestabilit şi apoi împlinit.

Un scurt purgatoriu şi un preambul pentru altceva.

Aşa se întâmplă când dragostea este cuibărită în mintea ta. Dragostea te ţintuieşte locului, te pune la podea, apar convulsii prelungite ale miinilor şi buzelor, inima slăbită, te aruncă în cearceaful curat al Olgăi, te ţine strîns şi dragăstos la pieptul ei, pînă te scuipă pe străzile Kolinului şi te uită acolo. Singur şi buimac, mereu rătăcitor, dintr-o bodegă în alta.

& & &

De acolo nu au mai plecat. Au stat sub paturi şi au ascultat. Nimicul l-au tot ascultat şi au tot repetat ascultările golului camerei. Au prins doar pauzele dintre ce s-a spus. Unii mai mult dormeau, iar alţii nu prea se trezeau, decît pentru a-şi lua zaloha săptămînală: 1000 de koroane.

Au fost prinşi de pauzele celulelor. Catapultaţi într-o plasă cu ochiuri minuscule. Au trebuit să inventeze nişte scurte ieşiri. Dinspre penubra camerei spre umbra holului. Deoarece te poţi asfixia chiar cu aer suficient în cameră.

şi-au luat partea

O carceră aerisită. O carceră cu deschidere. Oferită gratis de conducerea multinaţionalei. Camera moca, gratis, pe degebeanu şi şustache, luaţi de aici şi umblaţi!

Le-a fost dat culcuş temporar minim: pernă, cearceaaf, saltea, masă, scaun, scări, bucătărie, wc şi mergeţi printre ele! Şi papuci gratis. Papuci cu picioare încorporate. Au luat.

LA PORȚILE ÎMPĂRĂȚIEI

—fragment—

Alexandru Surdu

1. DE LA ECONOMIA POLITICĂ LA POLITICA ECONOMICĂ

Din perspectiva filosofiei categorial-sistematică, în cadrul Realității, Binele ocupă locul central după Frumos și Adevăr, și înaintea Dreptății și a Libertății. Dialectico-speculativ însă și, respectiv pentadic, niciuna dintre aceste componente nu poate fi realizată, adică instituită în calitate de categorii filosofică fără o raportare corespunzătoare la celelalte. Este însă evident că toate se referă la om, căci Realitatea însăși este a omului, este concepută de către om și pentru om. Și nici nu are vreo semnificație pentru alte viețuitoare, terestre sau cosmice. Aceasta, pentru faptul că Realitatea nu este altceva decât o totalitate de concepții ale omului despre propria lui Existență în conformitate cu Ființa, respectiv cu modalitatea proprie omului de a o gândi cum este, ce este și de ce este așa cum este. Cauza pentru care i-a fost dată omului capacitatea de a realiza toate acestea nu poate fi discutată aici, dar trebuie menționat că nici în zilele noastre omul, prin care înțelegem Umanitatea, mai precis ceea ce cunoaștem noi aici și acum din realizările omului, n-a reușit decât într-o mică măsură să-și exercite această capacitate. Și, mai ales, n-a reușit să transpună în Existența Reală aproape nimic din ceea ce a realizat pe plan conceptual, iar ceea ce a transpus totuși a fost adesea dezastruos atât pentru el, cât și pentru Existența Reală. Dar trebuie spus, mai ales în legătură cu Binele, că transpunerea concepțiilor în Existența Reală este favorabilă de regulă numai pentru o parte dintre oameni. Din această cauză s-a și făcut distincția dintre teorie și practică.

În domeniul Realității însă totul este numai teorie, în sensul de concepție, și, dacă este vorba de Bine, principal, acesta ar trebui să fie al tuturor, numai în practică se dovedește altfel.

Teoriile în genere, mai ales de la Aristotel citire, se realizează în forma științelor. Aristotel era un făcător de științe. Și le făcea după același model. Alegea un domeniu din Existența naturală sau socială, îl delimita de restul Existenței și îl trecea prin filtrul Ființei. Dar, fiind adeptul Rațiunii, care este numai a dintre facultățile gândirii, îl interesa în mod special esența sau ce este-le fenomenelor din acel domeniu, cum este aceasta și de ce este așa și nu altfel. Adică științele sale erau raționale și ar fi trebuit să fie și numite „raționale”, ceea ce nu s-a făcut întotdeauna. Etica, de exemplu, ca știință, ar fi trebuit să fie numită „eticologie”, iar estetica „esteticologie”, pentru a o deosebi, pe prima, de comportamentul real sau Existența Reală comportamentală, și, pe a doua, de Existența Reală artistică. Oricum, etica prescrie reguli de comportament pe care adesea nu le mai regăsim în comportamentul real, și nici în arte (mai ales în cele moderne) nu mai regăsim canoanele estetice.

Nu există însă numai o știință a Binelui care, aristotelic vorbind, ar trebui să ne folosească pentru viața bună (pros to eu zen) sau pentru a trăi bine, deoarece viața omului necesită, pentru desfășurarea ei optimă, mai multe condiții: corporal-sanitare; nutriționale; climaterice; familiale; sociale; culturale; spirituale. Multe dintre ele sau dintre cele asemănătoare lor sau subordonate acestora au devenit științe folositoare omului pentru a trăi bine, condiția fiind aceea de aplicare, de punere în practică, în Existența Reală.

Din perspectivă filosofică toate aceste științe ale Binelui prezintă interes, dar nu ele ca atare; medicina, de exemplu, ca „medicologie”, ne interesează în măsura în care face uz de principiile diferitelor tipuri de logică: intelectuală, rațională sau dialectico-speculativă, de tipuri speciale de cunoaștere. Toate acestea țin de teoria medicinei, numită adesea și filosofia medicinei. Și ne interesează, firește, dacă ceva din toată această „medicologie” este folosită sau nu pentru o sănătate bună, pentru ca omul să trăiască bine.

Ceva asemănător se petrece și cu economia. Etimologic, termenul provine din gr. oikos (casă) + gr. nemein (a îngrijii), adică „îngrijirea casei”, gospodărirea. Pentru o viață bună trebuie o casă (gospodărie) bună, un adăpost pentru familie, pentru sclavi și animale, pentru produsele necesare hranei, pentru prepararea produselor, pentru pază și apărare, pentru obiectele casnice, pentru unelte și atelaje, pentru îmbrăcăminte și podoabe.

Dacă facem distincția dintre economiologia casnică și economia reală, cel puțin la scriitorii antici (Xenofon și Aristotel), la care găsim numeroase exemple concrete,

constatăm că între cele două planuri există la început o dublă determinare. Se pornea fie de la teoretic la practic, adică de la ceea ce ar trebui să fie pentru o bună gospodărire, fie de la exemple de bună gospodărire care ar fi bine să fie urmate.

Dar casele (gospodăriile) nu sunt izolate, și nici familiile care le locuiesc, ceea ce înseamnă că trebuie să fie și o economiologie publică, numită „politică”, de la gr. polis (cetate), care este mult mai complicată și diferă de la un regim politic la altul, fiecare dintre ele având avantaje și dezavantaje.

În această privință, mai ales datorită lui Platon, separația dintre economiologie și economia reală devine frapantă și chiar ireconciliabilă. Cetatea, sau statul ideal al lui Platon, reprezintă nu numai teoria unui stat pentru viața bună a cetățenilor, ci teoria unui stat perfect, s-ar putea spune, pentru fericirea cetățenilor.

Principal, economiologia lui Platon era inaplicabilă. Se zice totuși, poate tocmai pentru a ilustra acest lucru, că Platon ar fi găsit un tiran care să-i pună în aplicare teoria. Revolta cetățenilor s-a manifestat însă curând, Platon, scăpând cu greu de mânia acestora, ar fi fost vândut ca sclav și răscumpărat apoi de un amic. Ceea ce nu înseamnă însă că unele dintre ideile sale n-ar prezenta interes până în zilele noastre.

De-a lungul timpului au apărut o mulțime de teorii despre statul ideal al bunăstării, mai mult sau mai puțin generale, mai mult sau mai puțin utopice. Toate acestea în timp ce, prin Existența Reală, oamenii erau căsăpiți mai rău ca vitele și erau exterminate popoare întregi. Dar vorbim și noi la trecut, cum se face de regulă, cu toate că, numai în ultimii ani, au fost ucise câteva milioane de oameni și genocidul se pare că este abia la început.

Or, Platon, în dialogul despre stat, urmat de toți utopicii din lume, vorbește în mod special despre „apărătorii cetății”, considerând pe bună dreptate că oricare ar fi orânduirea și de către oricine ar fi condusă cetatea, ea ar trebui să asigure cel puțin viața locuitorilor.

Una dintre cauzele războaielor, zicea Platon, și se tot spune, o constituie insuficiența teritoriului. Și dacă nu ai destul, ieși de la vecin. Acesta însă are apărătorii lui și nu se lasă. Ceea ce urmează este lupta pentru spațiu vital. Nu pentru a trăi bine, ci pur și simplu pentru a trăi. Dar unii, oricât spațiu ar avea, continente întregi, tot nu se mai satură.

Hai-deți, se zice, să reîmpărțim lumea. În felul acesta se nasc războaiele mondiale și mor zeci de milioane de oameni. După care încep războaiele zonale ș.a.m.d.

Mai sunt și alte cauze, pur economice. Unii au resurse minerale, alții au păduri, alții au pășuni și animale. Dar alții nu le au și vor să le aibă, și, dacă sunt mai tari sau mai mulți, le vor lua. Cum? Exterminându-i pe proprietari. Au existat și lupte legendare pentru femei, căci pentru bărbați, cu destinația de sclavi, războaiele erau frecvente.

Așa s-a născut și ideea utopică de uniuni statale în cadrul cărora să nu mai fie războaie. Și chiar așa a fost, numai că au izbucnit apoi războaiele dintre uniunile statale. Războaie „calde” sau „reci” care continuă până în zilele noastre.

Platon, în teoria statului, procedează metodologic prin aplicarea unei scheme triadice valabile și la studiul sufletului, împărțit în trei părți: curajul, rațiunea și dorința. Cei curajoși și puternici ar trebui să fie apărătorii și luptătorii; cei raționali și înțelepți-conducătorii, iar ceilalți, meșteșugari și agricultori, sclavii fiind considerați un fel de animale. În felul acesta însă și statul devine un fel de viețuitoare cvasimonstruoasă (leviatanul, de la Leviticul din Pentateuh). O viețuitoare, în orice caz, rea, care le devorează când poate pe toate celelalte, ceea ce justifică și „războiul tuturor împotriva tuturor”.

Începutul epocii mașiniste a fost romantic, dar și pesimist. Statul, ca un fel de agregat, cu roți dințate sau curele de transmisie, are nevoie de combustibil solid și mai ales lichid, pe care îl găsește de regulă la vecinii care nu vor să-l dea de bună voie și iarăși se ajunge la războaie. Aceasta, fără să mai vorbim despre statul-golem, un fel de mașină distrugătoare care nu mai ascultă de nimeni, sau de soldatul robot care omoară și distruge tot ce îi stă în cale.

În fine, economia politică modernă, în care termenul „politic” nu mai are semnificația originară, de la gr. polis, ci pe aceea de partinitate care ține de domeniul Existenței Reale corespunzătoare Libertății, este, principal, tot un amestec de Realitate și Existență Reală, referitoare însă la societatea capitalistă și, respectiv, socialistă din zilele noastre. Economia politică a capitalismului a pornit de la

condițiile reale din țările capitaliste dezvoltate industrial, cu scopul „politic” de a le oferi soluții pentru perfecționarea mecanismelor economice de exploatare a resurselor naturale și umane și de obținere a unor profituri cât mai mari pentru cei care dețin mijloacele de producție. Din perspectivă filosofică, este vorba de orientarea numită pragmatism, fără implicațiile moralizatoare ale consecințelor care ar putea conduce până la distrugerea întregii omeniri.

Metodologic, pot fi utilizate orice mijloace (scopul scuză mijloacele), mergând până la „asasinatelor economice” ale unor țări și chiar ale unor continente întregi, cu profituri totuși și pentru o parte dintre deținătorii economiilor „asasinate”, care au trecut sau nu și prin formele mai vechi ale sistemelor coloniale și neocoloniale. Deosebirea este însă considerabilă, în ultimele era vorba de exploatare intensivă a resurselor naturale și a populației, în primele este vorba uneori chiar de exterminare.

Pare ciudat faptul că se vorbește și se scrie despre tot felul de năzbâtii, dar despre milioanele de victime umane ale diferitelor politici economice se tace, amintindu-se ocazional numai de crimele nazismului și ale comunismului, toate la timpul trecut.

Se mai vorbește uneori despre progres, cu sau fără distincția dintre civilizație (legată de progresele tehnice) și cultură. Oricum, se zice, chiar dacă nu se iau măsuri economice speciale, că oamenii trăiesc mai bine. Pe la 1900 se făcea focul cu lemne, apoi cu cărbuni, cu petrol sau motorină, cu gaze naturale, și astăzi cu centrale termice. Nu este oare mai bine? Este! Se călătorește cu birja și cu diligența, iar astăzi călătorim cu supersonice! De îmbrăcat, să zicem că nici pe vremea aceea nu se umbla în pielea goală, dar blugi și adidași tot nu se găseau. Și condițiile de muncă erau mult mai grele, cu toate că șomerii de astăzi trăiesc cu nostalgia lor. Până și exploatarea, dac-o luăm de la începuturi, de la sclavagism la iobăgie, de la iobăgie la proletariat, este tot mai blândă. Dar și numărul morților nevinovați este tot mai mare, iar băștinașii din insulele oceanice cred că avioanele sunt zei și folosesc aceeași vestimentație sumară care îi deosebește numai de maimuțe.

Dispariția elementelor moralizatoare din economia capitalistă este considerată un semn de accentuare a caracterului ei științific. Cu aspectele morale să se ocupe clerul. S-au ocupat însă și marxiștii. Cauza tuturor relelor ar fi proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. Proprietarii își însușesc produsele muncii altora (proletarilor), ceea ce știau și economiștii burghezi, dar ziceau că aceasta este situația. Marxiștii considerau însă că nu este bine, gândindu-se la clasa muncitoare. Soluția economică era proprietatea comună sau socială, care se obține prin revoluție sau război civil, ceea ce s-a și realizat cu alte milioane de victime. Numai că nici muncitorii n-au dus-o mai bine, nici pacea nu s-a instaurat. Astfel încât, astăzi, proletarii din țările capitaliste avansate o duc mai bine decât muncitorii-proprietarii din cele socialiste. Se zice însă că teoria socialismului științific ar fi bună, dar practica ar fi greșită.

Dacă raportul dintre Realitate și Existența Reală este de tip implicațional (p→q), din perspectiva gândirii intelectual-rățională nu se poate ca antecedentul să fie adevărat și consecventul fals (ex vero nisi verum), ceea ce înseamnă că și teoria conține ceva greșit. Mecanisme dialectico-speculative din economia politică marxistă sunt, ca moștenire de la Hegel, triadice, de tipul bani, marfă, bani, care justifică plusvaloarea obținută prin schimb. Dar cea autentică trebuie să fie pentadică: bani, producție, produs, marfă, bani, căci dacă marfa este apreciată numai pe piață, prin creșterea ofertei sau scăderea cererii, poate să conducă la faliment în sistem capitalist, iar în cel socialist, fără concurență de piață, se ajunge la autofalimentare. Teoretic, ambelor tipuri de economiologie li se pot găsi deficiențe, ceea ce înseamnă că și în practică se vor produce anomalii. În cea capitalistă apar crizele de supraproducție (în țările dezvoltate) și se caută piețe externe, și se fac războaie, revolte, distrugerii și exterminări, după care se impune stagnarea industrială („epoca postindustrială”), cu șomaje în țările dezvoltate și aruncarea șomerilor în războaie, cu metode malthusiene de exterminat populațiile „înapoiate” și globalizarea norocoșilor care vor scăpa sub o nouă ordine mondială. În variantă socialistă, internaționalizarea mizeriei prin racolarea populațiilor revoltate contra capitaliștilor, pe care egalitatea (relativă, firește) îi bucură mai mult decât prosperitatea (să moară și capra vecinului). Dar toate acestea sunt măsuri economice cu evident caracter politic.

N-au nicio legătură cu vreo teorie economică, deci nu țin nici de economiologia din compartimentul Realității (pur conceptibilă), nici din aplicațiile practice în Existența Reală de polis (economia politică) a vreunor teorii, ci țin de politica economică, marxist vorbind, a unor clase sociale, altfel spus, grupuri transfrontaliere (monopolist-financiare) sau internaționaliste (socialist-comuniste). Faptul că la noi nu se mai vorbește despre ultimele nu înseamnă că acestea au dispărut, ci doar că politica de suprastructură economică central europeană la care am aderat ne obligă să le ignorăm, chiar și atunci când le auzim uruitul tancurilor, dar să tremurăm de frica teroriștilor pe care nu i-a văzut nimeni.

Așa se explică și măsurile politice conjuncturale de salvare a intereselor economice uneori de tip socialist-dictatorial la democrații capitaliști și alteori liberalist-glasnostiste la dictatorii comuniști, ca să nu mai înțeleagă nimeni nimic. Sau coincidențe de interese economice, simultane sau succesive, realizate prin exterminarea unor populații, ca cele afgane, la care au participat și trupe de mercenari români, fapt fără precedent în istoria noastră, în care armata era pregătită pentru apărarea țării.

Correspondență de la New York

Grid Modorcea

Balcanii, fără sânge și miere

Ultimul concert de la miezul nopții al Festivalului ‘George Enescu’, din penultima zi a lui, a confirmat nefericita vorbă, na, s-a înecat ca țiganu’ la mal! După o ediție care a vrut să scoată numai scânteii, Festivalul avea să programeze la sfârșit un concert nefericit, poate cea mai tristă nereușită a unui muzician valoros, pentru care am avut o admirație nețărnută. E vorba de Jordi Savall, celebrul artist spaniol, specializat în viola da gamba și cunoscut ca un rar culegător de perle simfonice. El a redat lumii lucrări uitate, din preclasicismul muzical, redescoperite și cântate la instrmente de epocă. Este unul din oaspeții permanenți ai Festivalului.

Dar de data aceasta a venit cu o... noutate, de, boala după experimentel! Un nou experiment nefericit, dar poate cel mai nefericit, fiindcă s-a încurcat în mrejele blacanice. Știam că lucrează de peste 20 de ani la un proiect dedicat muzicii din Balcani, iar ca ambasador UE a dorit să facă punți între națiuni prin muzică și proiectul său a prins viață. Balcanii formează o lume specială, la întâlnirea dintre Occident și Orient, o istorie complicată, scrisă cu ‘miere și sânge’ de cele peste 20 de grupuri entice care o populează. Ideea se află în chiar cuvântul *balkan*, care înseamnă bal=miere și kan=sânge. Aici a găsit Savall o comoară, de la cântece de jale la dansuri aprinse, frenetice, de la tânguirii melodice la frenezii improvizatorii. Proiectul, inițiat de soprana Montserrat Figueras, soția și partenera lui Savall timp de decenii, care, până a decedat în 2011, l-a însoțit și la festivalul nostru, s-a materializat într-un album și o carte de 600 de pagini. Savall a invitat artiști din Bulgaria, Serbia, Macedonia, Bosnia, Grecia, Ungaria, Turcia, Armenia, dar și țigani, și evrei, și a creat un caleidoscop muzical, un amestec de tradiții și sonorități deosebite.

Nu cunoaștem valoarea muzicii de pe CD-urile realizate de Savall, dar bănuim că este autentică. Dar cunoaștem ce am văzut și ascultat la București, acum, pe scena Ateneului Român! Ne așteptam să vedem un spectacol cu somototăți care să evoce o lume bântuită de războiul iugoslav, dar presărată și cu mierea tradiției. Poate ceva asemănător cu spectacolele lui Goran Bregovici? Sau cu muzica din filmele lui Emir Kusturica? Sau poate concurează ‘Lăutarii’ lui Emil Loteanu, mai știi, îmi spuneam în timp ce mă îndreptam spre Ateneu în noapte. Dar nimic din toate acestea, nimic din ceea ce poți vedea în România la orice manifestare de artă populară. Fiindcă din spectacolul său, România a dispărut, ca și cum țara noastră nu ar face parte din Balcani! În program, România era reprezentată de un ungur și un german, în schimb era trecut un percuționist spaniol, o fi fost

Se petrec evenimente, programate sau nu, cu efecte adesea dezastruoase care pot antrena manifestări populare spontanegreu de controlat (de tipul revoluțiilor și al războaielor civile), ceea ce face ca și măsurile politico-economice să fie neașteptate, la fel ca în cazurile marilor cataclisme telurice. Apar organizații, societăți și clanuri mafiot care provoacă subminarea economiilor naționale, cu încălcarea oricărui principii teoretice și a oricărui reglementări practice. Se apelează adesea la intervenții juridice, dar și la măsuri, uneori mai dure, confesionale, soldate și acestea cu adevărate războaie religioase.

Prin multe zone, chiar transfrontaliere, se vorbește tot mai des nu numai despre faza economică postindustrială, ci chiar despre Noul Ev Mediu, datorită distrugerii aproape totale a oricărui întreprinderi industriale, agricole, animaliere, sanitare, educaționale, a tot ce mai poate aminti de lumea civilizată. Ceea ce reprezintă și un fel de reîntoarcere nu numai la Evul Mediu, ci chiar la o fază anterioară primelor preocupări de îngrijire a gospodăriei, din care s-a născut economia.

S-ar putea spune că ne găsim într-o lume interesantă din punct de vedere filosofic, căci tocmai aici, la granița dintre Realitate și Existența Reală, cu referință la domeniul economic, asistăm, fără a face noi înșine experimente

vreun emigrant balcanic! Și tot programul era conceput în stil preclasic, parcă spectacolul ‘Balcanii – miere și sânge’ ar fi fost rupt din Vivaldi, fiind compus din 6 părți numite Creația, Primăvara, Vara, Toamna, Iarna, Reconcilierea, părți nedespărțite prin nimic, trecând dintr-una în alta. Totul atrăgător, minunat, grandios.

Dar în realitate, ce-am văzut? O adunătură de așa-ziși artiști, foarte modești, cântăreți și instrmentişti, care cântau la niște instrumente ca vai de lume, așa cum arătau și ei. Cupola Ateneului cred că nu a mai văzut așa ceva! Ți-era rușine să vezi acei oameni puternic organizați, care se chinuie să ne arate cum sună folclorul din Macedonia, Serbia, Grecia și celelalte țări bacanice!

O domană de lângă mine, româncea stabilită la Hamburg, instrumentistă în orchestra de acolo, îmi spunea ca s-a deplasat special din Germania să fie aici, la festival, la un astfel de concert, că a trecut prin chinuri groaznice să capete bilet (condamna puternic organizarea, care declară că biletele sunt vândute, ca să le dea pe sub mână!) și că nu-i vine să creadă cum un culegător faimos nu a fost în stare să aducă un artist român pe scenă, să arate ce înseamnă muzică veche populară!

Mesajul reconcilierii este foarte frumos, cum declară Savall: ‘*Ceea ce definește pe cineva drept muzician este să fie empatic cu alt muzician. Acest lucru se întâmplă atunci când îl înțelege pe celălalt și ajunge să aibă același limbaj, aceeași sensibilitate. Așa se câștigă reespectul. Iar atunci ceva fantastic se naște*’.

Ei bine, nu s-a născut nimic fantastic, ci scremut. Însuși Jordi Savall, cu viola da gamba în brațe, era acolo, în fața adunăturii, de nerecunoscut. De fapt, ce s-a cântat era o caricatură. Parcă cineva a vrut să-și bată joc de zona balcanilor, să o ridiculizeze. Țările de unde a cules Jordi piesele au un folclor minunat. Dar nici unul din interpreți nu s-a remarcat, nu avea voce și nici nu știa să cânte ca lumea la vreun instrument. Însuși țambalagiul, țigan, scăpa bețele pe jos. Unde era Marius Mihalache să-i arate ce înseamnă măiestria? O adunătură de diletanți. S-au trezit ca musca-n lapte, se uitau uimiți la pereții pictați ai Ateneului, râdeau, păreau că-și bat joc de noi. Oare nimeni, dintre organizatori, nu a văzut această caricatură de spectacol? Și ce legătură avea cu festivalul, cu muzica simfonică?

Mesajul lui Savall de conservare a tradițiilor împotriva agresiunii de globalizare nu se poate împlini decât pe calea valorii, a muzicii de calitate. Este condiția sine qua non dacă vrea să aibă credibilitate.

*

Când, mai an, am propus conducerii Festivalului (vezi interviul cu dl. Mihai Constantinescu din vol. **Istoria Festivalului ‘George Enescu’**) să-l invite pe Gheorghe Zamfir în festival, nici n-a vrut să audă, a sărit ca ars, cică ‘asta ne mai trebuie, un așa precedent, să invităm pe scena festivalului artiști populari’, dovedind astfel că domnia sa nu știe că Zamfir îmbină ideal muzica populară

pe oameni, la existența simultană a societăților neorganizate încă economic, a teoriilor economiologice, adesea futuriste (horribile dictu), a practicilor economico-politice, normale, agrare, industriale și comerciale, dar și a politicilor economice favorabile unor grupuri și dezastruoase pentru altele, ca și la evenimente economice cu implicații evident apocaliptice.

În genere, trecerea de la Realitate la Existența Reală, despre care nu s-a vorbit în filosofie nici măcar pe vremea lui Hegel, cu toate că economiștii, în special marxiști, i-au folosit adesea ideile și uneori chiar metoda dialectico-speculativă triadică, ne oferă multe surprize care, mai ales în zilele noastre, zdruncină adesea edificiile științifice a căror trăinicie părea incontestabilă. Și nu este de mirare că științtii, de regulă neinstruiți întru cele filosoficești, apelează tocmai la terminologia economică, numind „crize” perioadele lor cele mai neplăcute, fără să știe că adevăratele crize, cele economice și mai ales cele economice actuale, sunt provocate cu bună știință și fac parte din arsenalul politicilor economice pentru care a lucrat și mai lucrează încă aproape fiecare savant, și adesea chiar „luptă” ca să-i fie transpuse în practică invențiile, pe care alții le vor folosi în vederea unor crize și mai neplăcute.

cu cea cultă! Și e suficient să știe că odinioară a susținut chiar la Ateneu concerte de nai și orgă, cu Nicolae Licareț.

Și acum, nu era mai valoros Zamfir decât Anoushka Shankar? Dar Adrian Naidin? Dar Grigore Leșe? Dar Maria Răducanu? Dar Marius Mihalache și alți rapsozi vestiți, care au realizări pe această linie a îmbinării folclorului cu muzica cultă?! Și dacă pe Shankar, venită cu vechiul sitar indian, o mai puteai accepta, fiindcă s-a unit cu o orchestră de cameră, Zürich Chamber Orchestra, și, pe alocuri, a mai cântat și muzică simfonică, deși preponderentă a fost muzica indiană adaptată la jazz, isprava lui Jordi Savall era de neacceptat, fiindcă a mirosit a mahala ordinară. Nimic autentic, nimic valoros. Un kitsch oribil.

Auzeam cum râd toți rapsozii popoului român! De fapt, a fost o jignire pentru ei! Dacă așa ceva înseamnă Balcanii, atunci să ne mutăm cu toți în Spania! Balcanii nu înseamnă lălăieli de dor și jale, nu înseamnă doar sânge, înseamnă și miere, și veselie. Unde era iuțirea de sine a sârbilor, a bosniacilor, a evreilor, a țiganilor, dar mai ales a românilor?

*

Festivalul a venit la această ediție cu o inovație, a promovat pe scenele sale Experimentul. Am înțeles ca el să se facă la nivelul muzicii simfonice, așa cum s-a încercat în cazul unor opere celebre ca **Oedipe**, **Mathis der Maler** și **Damnațiunea lui Faust**, unde s-a îngemănat, cu mai mult sau mai puțin succes, muzica simfonică și corală cu filmul. Experiment a fost și recitalul lui Shankar, combinarea dintre sitar și orchestră de camera, parțial reușită.

Dar ceea ce ne-a prezentat Jordi Savall, nu mai ține de nici un experiment, fiindcă diletantismul nu intră în discuție. Vorbim aici numai despre cee ce înseamnă experiment artistic, reușit sau mai puțin reușit. Acestei categorii ar trebui să-i aplicăm estetica Sfântului Augustin, care în celebra sa carte **Confessiones** vorbește despre conceptele de Frumos și Apt. Frumosul se referă la ‘*ceea ce este plăcut prin el însuși*’, iar Apt, la ‘*ceea ce este plăcut spre a fi potrivit la alt lucru*’. Aceste definiții se aplică perfect la ceea ce s-a încercat prin operele-concert. Opera **Oedipe** este Frumosul, iar proiecțiile reprezintă ceea ce este Apt. Mai reușit în cazul lui **Oedipe**, mai puțin reușit în cazul **Damnațiunii** lui Berlioz.

Dar în cazul lui Savall, spectacolul oferit de el nu era nici Frumos, nici Apt, era în afara artei, în afara muzicii, în afara Festivalului. Acest eșec trist ne arată că e ceva putred în Danemarca. Aranjamentele de culise miros imediat prin astfel de exemple. Lipsa de Spirit Critic e strigătoare la cer. Nu au ce căuta pe scena unui festival de elită experimente inestetice, de la marginea culturii. Festivalul are o ștacheta, trebuie să și-o respecte. Cei care au aprobat o asemenea jignire, ar trebui să-și dea demisia. Nu discutăm aici cu neprofesioniștii, cu politrucii de duzină, care azi sunt, mâine, nu. Cei fără Spirit Critic să se ducă în altă parte, să organizeze așa ceva în Dâmăroaia, deși cred că și acolo locuitorii își respectă tradițiile și valorile.

MAIORESCU LÎNGĂ LENIN

Alexandru Dumitriu

Numele profesorului Liviu Rusu (1901-1985) mi-a devenit familiar parcurgînd scrierile epistolare ale lui Ion D. Sirbu, care a fost cîndva, pentru scurt timp, din 1947 pînă în 1948, asistentul său la Catedra de Estetică și Critică literară a Universității clujene. Întîmplător, cei doi au părăsit împreună mediul universitar, fiind eliminați samavolnic de noua putere, pe aceeași listă – la Cluj – cu Lucian Blaga și D.D. Roșca. Începea atunci, în 1948, o epocă terifiantă: elita intelectuală era epurată, penitenciarele se aglomerau cu deținuți politici – supuși unor umilinte atroce, cum sînt cele descrise de Virgil Ierunca în Fenomenul Pitești –, pornea construcția canalului Dunăre-Marea Neagră, un șantier de exterminare la vremea respectivă, gîndit de Stalin însuși, nota istoricul Florin Constantiniu în lucrarea O istorie sinceră a poporului român, iar delațiunea reprezenta, în acel regim schizoid, o obligație. Atmosfera culturală însemna „domnia” proletcultismului. Blaga, D.D. Roșca și Liviu Rusu n-au fost arestați. Sirbu da, însă de-abia peste cîțiva ani. Nu conta că fusese ilegalist în studenție, nu conta nici originea sa socială „sănătoasă” – născut la Petrila, în Valea Jiului –, origine socială la mare preț în anii „dictaturii proletarietului”, nu contau nici dovezile sale concrete de atașament față de clasa muncitoare.

Revenind, Sirbu a recunoscut public meritele lui Liviu Rusu în formarea sa scriitoricească, dedicîndu-i acestuia volumul de teatru Bietii comedianți, apărut în 1985, cu foarte puțină vreme înainte de trecerea la cele veșnice a distinsului cărturar: „Bunului meu Profesor, LIVIU RUSU, căruia îi datorez inițierea mea în Litere și Teatru”. Am întîlnit apoi numele profesorului clujean și în alte evocări semnate de foștii componenți ai Cercului literar, grupare de care Liviu Rusu a fost apropiat în timpul refugiului universității clujene la Sibiu, ca urmare a ocupării Ardealului de Nord-Vest, în 1940, de către trupele horthyste, după Dictatul de la Viena. Deliu Petroiu (1922-2008), de pildă, amintește în tîrziu și sentimentalul volum Cartea prietenilor mei, din 2006, spectacolul studentesc Heidelbergul de altădată, regizat în 1942 de Liviu Rusu, care poseda și asemenea aptitudini artistice; pe durata îndelungată a repetițiilor s-au încheat, scrie regretatul critic de artă, trainicele prietenii între tinerii care, foarte curînd, aveau să întemeieze aristocraticul – din punct de vedere estetic – Cerc literar sibian.

Cam atît știam, la un moment dat, despre Liviu Rusu. Și citeva lucruri despre aporturile sale în domeniul esteticii, așa cum le consemnează, generic, unele dicționare ale literaturii române. Pe urmă, în aventura universitară de la Litere m-au acaparat vastele bibliografii recomandate de profesorii de aici, bibliografii care, din păcate, constrînse să acopere în doar trei ani cît mai decent literatura română, nu cuprindeau vreun titlu al lui Liviu Rusu. Totuși, am găsit într-un anticariat volumul său Scrieri despre Titu Maiorescu, apărut în 1979, la „Cartea Românească”. Nu am ezitat să-l achiziționez. Cineva despre care Sirbu scria că îi datorează „inițierea în Litere și Teatru” se bucura, din parte-mi, de încredere necondiționată. A fost, într-adevăr, o revelație. Și m-am mirat că, în Facultate, Liviu Rusu nu e pomenit nici măcar la seminariile de literatură română contemporană. Deoarece profesorul clujean a publicat, în 1963, un text peste care nu se poate trece, „Însemnări despre Titu Maiorescu”, textul inaugural din cartea citată.

Apariția studiului atunci, în revista „Viața Românească” (anul XVI, nr. 5, mai 1963), a însemnat un semnal de rupere frontală de dogmatism. Liviu Rusu preciza în prefața Scrierilor despre Titu Maiorescu că acest studiu din 1963 a dus la „reconsiderarea lui Titu Maiorescu”. (Nicolae Manolescu, într-un editorial publicat la finele lui 2016 în „România literară”, a venit cu propunerea ca 2017, cînd comemorăm 100 de ani de la moartea autorului Cercetării critice, să fie Anul Maiorescu. O propunere inspirată, care, din fericire, n-a rămas fără ecouri în presa noastră culturală. Mă alătur, cu modestie, acestei inițiative, prin rîndurile care urmează.) Mentorul Junimii era, de ani buni (răi, de fapt), condamnat dur, pe toate căile oficiale. Liviu Rusu reproduce un pasaj din manualul de Literatură română pentru clasa a X-a din 1961: „Cu înverșunare, ori de cîte ori se ivește prilejul, Maiorescu se împotrivesc progresului cultural”. Asemenea înfierări rudimentare însoțeau orice referire publică despre Maiorescu. Cărturarul clujean va demonta, folosind o tactică abilă, din care nu lipsesc compromisuri inteligente, forțate de restrictivele împrejurări ideologice, acuzațiile vehemente de care s-a lovit, în anii stalinismului, ilustrul junimist. Mai întîi, Liviu Rusu se distanțează de activitatea politică a lui Maiorescu – e drept, într-o manieră ireconciliabilă: „Din punct de vedere politic, Maiorescu a fost un reacționar inveterat, fruntaș al partidului conservator, și cu aceasta am spus totul, nimeni nu-i poate găsi o justificare”. Scopul scuză însă întotdeauna mijloacele, mai ales într-un climat în care dogmatismul pare intangibil. Să nu uităm, prioritatea demersului o constituia reabilitarea unei opere culturale. Tocmai de aceea, contribuția politică a lui Maiorescu a fost sacrificată cu virulență. (Profesorul va reveni, peste ani, la acest studiu, pe care îl publică în volumul Scrieri despre Titu Maiorescu, avertizîndu-și cititorii că textul a suportat anumite concesii – ineluctabile în perioada respectivă.) Nimic nu-i neprevăzut în pledoaria din „Viața Românească”; după ce omul-politic e numit „reacționar inveterat”, Liviu Rusu dă lovitura de grație: „Dar înseamnă oare aceasta că din punct de vedere literar și cultural n-a avut decît un rol negativ? Credem că nu. În examinarea acestei atît de spinoase probleme, îndreptarul cel mai valoros îl formează articolele luminoase ale lui Lenin despre Tolstoi, în care se face o deosebire categorică între «moșierul scrîntit întru Hristos» de o parte și «genialul artist» [...]”.

Apelul la Lenin – instanță infailibilă a „religiei politice” comuniste – este, evident, unul pur strategic, prin care esteticianul clujean caută să-și imunizeze demersul. Un cărturar de prestigiu lui Liviu Rusu, apreciat la nivel european datorită lucrării *Essai sur la création artistique: contribution a une esthetique dynamique*, tipărită în 1935, la Paris, și care a scris, între altele, studii despre Goethe sau Max Dessoir, nu avea cum să fetișizeze articolele înguste ale lui Lenin, considerându-le „luminoase” și „îndreptarul cel mai valoros”.

Liviu Rusu își urmărește interesul. Iar interesul său este reconsiderarea lui Titu Maiorescu, într-o epocă ostilă unor astfel de gesturi. Întovărășindu-se cu Lenin, ale cărui idei capătă, conjunctural, o încărcătură evanghelică în demonstrația profesorului, Liviu Rusu nu face decît – pentru a ne întoarce la înțelepciunea populară – să treacă puntea. Textul merită, firește, o analiză mult mai amănunțită, pentru a vedea cum, în plin dogmatism, Titu Maiorescu este reabilitat cu argumente desprinse, predilect, din chiar instrumentarul dogmatic.

Scriam că, după 1947, Liviu Rusu a fost îndepărtat din universitatea clujeană, împreună cu Lucian Blaga, D.D. Roșca și mai tînărul Ion D. Sirbu. A urmat, pentru el, o lungă ostracizare, cum, de altfel, a urmat și pentru Blaga și D.D. Roșca. În 1946, Liviu Rusu publica Logica frumosului. De-abia peste 15 ani, revenea cu o nouă carte: Eschil, Sofocle, Euripide (în 1961, anul morții lui Lucian Blaga). Și totuși, în 1963, i se permite să publice un studiu în care sînt amendate, fără menajamente, atitudini discreționare față de Titu Maiorescu exprimate, de pildă, de academicianul C.I. Gulian sau de N. Tertulian. Aceștia nu afirmă neapărat o perspectivă personală, cît respectau – zelos – imperativele dogmatice. Cu alte cuvinte, Liviu Rusu nu a sancționat două opinii individuale, ci dogmatismul în ansamblul lui. Însă exact acest lucru trezește nedumeriri. Tocmai un intelectual marginalizat 15 ani blamează inclement dogmatismul! (Textul lui Liviu Rusu se transformă într-un veritabil rechizitoriu, formulat cu o civilitate corozivă, în descendența sobrietății și distincției scrierilor maioresciene.) În mod clar, studiul nu este o reacție autonomă de curaj și de responsabilitate culturală. Vizitîndu-l odată pe octogenarul critic și istoric literar Dumitru Micu, am adus în discuție textul „Însemnări despre Titu Maiorescu” (Liviu Rusu fusese, o vreme, la Universitatea din Cluj, profesorul de Literatură universală al venerabilului amfitrion). Am înțeles de la Dumitru Micu că gestul nu putea fi unul străin de interesul forurilor culturale. Reabilitarea lui Titu Maiorescu a fost, neîndoiește, decisă în culisele politice.

Oricum, apariția acestui text, cu toate tributurile de mai sus, anticipează ieșirea de sub tutela paralizantă a dogmatismului. Studiul „Însemnări despre Titu Maiorescu” este, poate, cel mai limpede indicator al deschiderilor care vor dezmoști și împropăta zona culturală pe parcursul anilor '60. Pentru că de Titu Maiorescu se leagă, elementar, autonomia esteticului, o autonomie atrofiată după 1947. (Deschiderile culturale ale anilor '60 au fost bruiate, în 1971, de Tezele din iulie, care prevedeau o revenire intempestivă la realismul socialist. Totuși, Tezele n-au atins o mare eficiență.)

Dacă am început textul meu cu Ion D. Sirbu, trebuie spus că, în 1963, cînd apărea în „Viața Românească” studiul lui Liviu Rusu, Ion D. Sirbu era eliberat după șase ani de itinerariu concentraționar. În 1964, toți deținuții politici erau amnistiați. Nu numai în plan cultural se preconizau mari schimbări, ci și în plan social-politic. (Mai degrabă acestea din urmă influențîndu-le pe cele culturale.)

De o c a m d a t ă , prin deschiderea celulelor de închisori. Debuta etapa de maximă liberalizare a regimului comunist. O liberalizare cu dus și-ntors. În care autonomia esteticului va deveni, ceva mai tîrziu, cauza unor alte polemici și chiar confruntări.

CU DOMNUL ALECU IVAN GHILIA DESPRE AVATARURILE UNEI CĂRȚI

Rodica Lăzărescu

– *Vorbeam de puncte luminoase și puncte întunecate din existența domniei voastre. Să ne oprim puțin la povestea romanului Piramida! Ce-a fost și ce-a ajuns?*

– Vă spun ce și cum a fost, dar mai întâi trebuie să vă spun că Piramida a ajuns Magna Utopica, anticipând tot ce se întâmplă acum în America, taifunul, încălzirea globală, toate astea... o carte de utopie, care tot zace și nu apare, și sunt disperat, și nu știu...

– *Îmi spuneți mai înainte de criticul din spatele unui scriitor...*

– Da! Nu poate să existe un scriitor grav, serios, să n-aibă în spate un critic mare. Sadoveanu n-ar fi fost Sadoveanu fără Ibrăileanu... pe oricare îl iei, vorbesc de ăia mari, dar și de ăștia mai mici, și în spatele lor tot există o conștiință critică... Trebuie să existe ceva să te lumineze cumva, că singur...

– *Dumneavoastră ați avut parte de un astfel de sprijin?*

– Singurul meu noroc în viață a fost – târziu de tot – Romul Munteanu. Și uite-așa ajungem la povestea romanului de care m-ați întrebat! Lui Romul Munteanu i-am dat Piramida – asta-i Magna Utopica de acum – Piramida la care am lucrat 15 ani, subiectul nu e complicat, e cataclismul global, Apocalipsa, un fel de apocalipsă tradusă în viață, și singurii doi supraviețuitori sunt părintele Galeriu și Nichita Stănescu. Martorul vechii lumi, al vechii civilizații, al vechii culturi e Nichita Stănescu, cu memoria lui încărcată de toată memoria lumii trecutului. Cei doi, singurii supraviețuitori, trec prin niște peripeții formidabile, trec prin biblioteca Congresului, întâlnirea lui Nichita cu duhul cărții din Yenoh, Nichita ajunge în piramidă, suferă tot felul de transformări, tehnologii foarte înaintate, regenerare... 15 ani am lucrat la ea, n-am putut s-o public, n-aveam cum... la început avea o tentă politică – descriam vârful piramidei, acolo erau El și Ea. Nu cred că e necesar să vă spun numele lor, îl bănuți! S-a infundat toată chestia la Crohmălniceanu. Bălăiță era director la Cartea Românească, i-a dat manuscrisul lui Crohmălniceanu (o minte extraordinară și om cu experiență) să-l citească. Tot zăcea pe la editură, existau tot felul de referate, Cornel Popescu s-a bătut foarte mult pentru carte, eram prieten cu el. A ajuns deci la Crohmălniceanu, m-a chemat la el acasă, într-o iarnă, era viscol afară, îmi scoteam cojocul și-l puneam pe cuier, și el m-a luat repede în primire: „Dom’ Ghilia (el a scris foarte mult despre mine și foarte bine – modern, Faulkner, ieșit din clișeele vremii ș.a.), știi că te prețuiesc, domne, spune-mi sincer, ai avut vreo clipă gândul că poți publica cartea asta aici?” Am căzut pe un scaun! „Domnu’ Crohmălniceanu, dar n-am pe nimeni nicăieri, nu am, nu știu... nici prin gând nu-mi trece... cum să trimit... unde...? Singura mea strădanie, am tot făcut modificări...” Și mi-a spus: „N-am ce să-ți fac! Dacă scriu un referat, trebuie s-o desființez! Nu pot să-mi risc cariera universitară, cărțile mele, nu se poate, trebuie să fiu idiot să mă fac că nu văd, că nu știu... N-am cum! I-ai băgat pe-ăia doi, nu se poate. Cine mai știe cartea? Pe unde a mai circulat?” Zic: „Cornel Popescu!” „Dar în afară de Cornel?” „Nu știu, o mai fi dat-o el cuiva.” „Du-te, domnule, că circulă mulți prin edituri. Du-te mâine dimineată și retrace-ți cartea. Fă ce știi, chinuie-te, și scoate politicul din ea dacă vrei să salvezi partea spirituală din cartel!” Am plecat năuc, n-am dormit toată noaptea, dimineată m-am dus... Cornel dăduse cartea, printre alții, lui Mircea Mușat, istoric în vogă, lucra la Institutul de Istorie a Partidului, dar prietenul meu n-a vrut să-mi arate referatul. A trecut timpul, a fost revoluția, m-am văzut cu el, n-a vrut să-mi arate niciodată referatul... Ducă-se... Am luat cartea. „Ai vorbit cu Crohmălniceanu?” „Da.” „Și ce ți-a spus?” „Păi asta mi-a spus – să iau cartea!” „Nu se poate, vrei să renunți?” „Nu, de renunțat, nu pot, dar o să mă ajute Dumnezeu să-i găsesc o soluție!” Și a fost foarte greu – o carte de mari dimensiuni, avea opt sute de pagini (eu și cu Breban ce mai scriem așa!), de la prima pagină până la ultima să-i smulgi din ea pasajele unde apăreau ăia doi! A fost formidabil de greu! De fapt, am păstrat teza, dar am scos politicul – mi-am zis, scot satana să rămână partea de dumnezeire din ea. Cartea asta am discutat-o

mult la Gheran, dar ieșeam afară din casă, ieșeam și ne plimbam și discutam pe alei pe-acolo...

– *De numele domnului Gheran se mai leagă un episod din istoria cărții. O să-l amintim mai încolo!*

– Da, așa e! Deci, am reușit, am curățat-o și am ajuns la varianta asta cu Piramida, dar tot n-am putut s-o public! Ultima tentativă a fost tot prin Cornel, i-a dat manuscrisul doamnei Bănulescu, Musica, nevasta lui Ștefan Bănulescu, care era redactor la secția de proză, să-i facă referatul pentru tipar. Doamna Bănulescu i-a scris referatul, vreo trei-patru pagini, a povestit foarte corect subiectul – era complicat de povestit, era labirintic, dar cu răbdare, ca o femeie care se pune pe treabă...

– *Gospodărește...*

– ...a bibilit, a povestit, numai că în ultima jumătate de pagină a spus că nu se poate publica așa ceva! Din motive de Dumnezeu, spirituale... După ce s-a schimbat lumea, a venit revoluția, i-am dat teancul – foi bătute la mașină, cu multe corecturi, e un manuscris pe care tot timpul am intervenit, am modificat, am tot lucrat pe el – lui Romul Munteanu. Profesorul a stat o vară întreagă, trei luni, nu știu unde, el povestește că în provincie, la cineva, într-o grădină, unde-i plăcea lui, a citit și a făcut un fel de studiu de istorie comparată (specialitatea lui!), a plasat cartea în istoria utopiilor din literatura universală. A fost cucerit de carte, încât a zis că e o capodoperă. Vă dați seama, după toate eșecurile să vină o somitate să spună că e o capodoperă! În sfârșit, în 1995, a apărut romanul, cu postfața lui Romul Munteanu și pe copertă cu o banderolă, semnată tot de el: „De multe decenii așteptam o nouă capodoperă a literaturii române!” Ei, și a-nceput de-acum istoria cărții! Ecouri: eram la soră-mea la Dorohoi și primesc un telefon de la Cătălin Țirlea – „Vino repede că ți-am organizat o emisiune cu Piramida!”. Am venit, emoționat tot, a avut loc emisiunea în direct, în afară de mine mai erau în studio Magdalena Bedrosian (care cândva refuzase cartea!), Constantin Crișan și Romul Munteanu. Moderatorul a arătat cele două volume ale cărții și zice: „Iată, ne aflăm în fața unei capodopere!” Ei, și-a început o chestie extraordinară, am văzut și eu atunci cum funcționează telefoanele – au început să apară protestele! „Ce capodoperă? Cine – ăla a scris o capodoperă?!” Nici nu scosesem o vorbă, dar lumea protesta! Sigur, cuvântul capodoperă nu era prea folosit în limbajul critic. Și atunci, doamna Bedrosian s-a apucat să povestească romanul. Era foarte greu de povestit, că nu-i o carte... polițistă, cu intrigă, cu suspans... A vorbit Crișan extraordinar – Crișan era îndrăgostit de carte, și apoi Romul Munteanu. După aceea, au apărut înjurături la adresa lui Romul Munteanu! Nimeni nu citise cartea, și totuși o respingeau.

– *Dar istoria nu s-a încheiat aici!*

– Așa e! Constantin Crișan era foarte îndrăgostit de Nichita, erau prieteni foarte buni, și pentru că l-a găsit erou principal în Piramida, s-a lipit de carte, a făcut o pasiune și s-a apucat s-o traducă în franceză. După o lună, mă cheamă la el, bem noi un pahar de vin și-mi zice: „Băi, nu se poate!” Eu citam în carte 115 autori – memoria Poetului era bombardată de ce-a reținut el din 115 autori – poeți, critici, prozatori, oameni de știință... Și imi spune: „De o lună de zile mă chinui, tu dai citatul în românește, dar eu, ca traducător, trebuie să mă duc la original! Ce fac? Mă trimiți la chinezi, la japonezi, la Goethe... Nu pot, nu se poate!” M-a convins! „Domnule, ai dreptate, ai dreptate!” Peste o săptămână – tot destinul! – el pleca la Târgu-Mureș să se opereze pe cord. S-a internat, am primit telefon de la el să-i aranjez niște bani (eram în comitetul Fondului Literar), era și Dolfi Solomon cu el, amândoi internați, tot pentru inimă, primul era programat Crișan, le-am trimis și unuia și altuia bani. După o săptămână, Constantin Crișan nu mai era...

– *S-a stins pe 30 octombrie 1996. Ce se întâmplase?*

– L-au operat, a reușit operația – ca-n bancul ăla prost! –, dar ei n-au fost atenți și Crișan a făcut o congestie pulmonară, a răcit. Avea organismul slăbit, n-au reușit

doctorii să-l mai scoată... și-a murit. Constantin Crișan a murit... A murit și traducerea în franceză a Piramidei... Eu am rămas cu un fel de datorie morală față de el și m-am apucat și am revizuit toată cartea, să scot cât pot de mult citatele sau să fac în așa fel încât la traducere să nu trebuiască să le confrunți cu originalul.

Mai era și faptul că asistasem la polemica lui Romul Munteanu, pe de o parte, singur, și ceilalți. Trebuia să-i vin în ajutor, să demonstrez că-i capodoperă, cum a zis el! Și-am tot lucrat, am tot lucrat, până la ultima variantă, și am ajuns la o formă inedită, m-am întors la parabola fiului risipitor din Biblie, Poetul e fiul risipitor și se întoarce la Tatăl. El pleacă cu averea și o risipește în lume și se întoarce la Tatăl, se întoarce la Dumnezeu... Între timp, trebuie să spun, eu, prin părintele Galeriu, m-am încreștinat, căci mă păgânisem. Deși în copilărie spuneam Crezul la biserică, mama, bunica erau religioase, mă duceau la biserică, pe la 3-4 ani mătușa Catina m-a dus la Sfântul Ioan la Suceava, am mers pe jos, sunt vreo 40 de kilometri, două zile am mers, cu opincuțele, lipa-lipa... Așa că romanul a căpătat conotații religioase, Poetul, Nichita, se întoarce la Dumnezeu și aici dau fragmentul din Noul Testament...

– *Pilda fiului risipitor...*

– Din Biblie, cum a lucrat și Thomas Mann, în Frații... [Iosif și frații săi], marile cărți s-au scris inspirate de acolo...

– *Și marile picturi...*

– Și marile picturi! De fapt, marea pictură a fost cât a fost legată de biserică, după ce-a venit Picasso cu Domnișoarele din Avignon s-a terminat cu toată frumusețea. Deci cartea e acum gata! Dar... cum zicea Caragiale, fatalitate! N-am editor!

– *Să revenim la episodul în care e implicat și domnul Niculae Gheran!*

– Da, s-a petrecut pe 21 decembrie 1989. Eram cu prietenul meu în centru, la Universitate, am fost aproape luat pe sus de un milițian, dus pe strada Regală, bătut, apoi încarcerat la Jilava. Niculae Gheran, crezând că vor urma percheziții la domiciliul celor arestați, a intrat în panică, știind că acasă aveam compromițătorul manuscris al Piramidei! S-a agitat, voia să o caute pe fata mea, Liliana, să meargă la mine acasă și să pună la adăpost manuscrisul. Agitație inutilă! A doua zi am fost eliberat...

ÎN NUMELE MAMEI

Andreea Teliban

S-au împlinit anul acesta, pe 2 iunie, 201 ani de la nașterea lui C.A. Rosetti. Un bicentenar și-un an. Iar dacă ar fi să-l evocăm, tentația aproape reflexă e aceea de a discuta despre revoluționar, politician, gazetar sau chiar negustor, mai puțin despre poet. Poezia lui C.A. Rosetti, atâta câtă a fost, își are sălașul într-un con de umbră care, o dată ridicat, poate arunca lumini nebănuite asupra felului de a fi și de a gândi al autorului *Ceasurilor de mulțumire* (1843). Nu este, deci, vorba despre valoarea literară a poeziilor, despre recuperarea lor sub raport estetic, ci, mai degrabă, despre potențialul biografic al unor versuri inedite pe care le-am descoperit rătăcite în arhivele Bibliotecii Academiei Române. Rătăcite cum? Poezia manuscrisă a lui C.A. Rosetti este capsată împreună cu alte trei documente între care nu există nici o legătură directă. Iar paginile fixate laolaltă împotriva oricărei logici literare sunt depozitate într-un vechi plic tipizat al secției de corespondență pe care se mai poate observa încă numele destinatarului, tăiat cu o linie subțire: Titu Maiorescu. Acest plic care conținea cândva epistole expediate teoreticianului formelor fără fond este, la rândul lui, păstrat într-un plic și mai mare, alături de alte documente ordonate, din nou, după legea hazardului. Și, într-un final, cota unică sub care sunt indexate toate textele se regăsește între zecile de fișiere cu titlul generic de autografe. Deși Biblioteca Academiei Române adăpostește și o arhivă C.A. Rosetti nu tocmai bogată (mare parte dintre documentele scriitorului fiind mistuite de un incendiu în 1883), manuscrisul poeziei se ascunde altundeva, ca într-o matioșka, în cea mai mică dintre păpușile de hârtie.

Existența acestor versuri a fost semnalată de însuși C.A. Rosetti în *Jurnalul* lui, pe 1/13 august 1846: „Am scris o poezie în albumul medicului Grunau”. Nici o notă sau vreun comentariu nu sugerează că s-ar fi păstrat. Dar adevărata surpriză nu e aceea a restituției, ci faptul că anumite aspecte ale însemnărilor memorialistice, obsesii sau absențe, culpe sau elanuri pot fi înțelese mai bine cu ajutorul acestei poezii ocazionale. Voi amâna pentru moment publicarea ei pentru a ilustra tribulațiile care-l acaparaseră pe autor, așa cum reies ele din *Jurnal* și fără de care poezia nu ar putea fi descifrată.

Cronică pentru familie

Jurnalul lui C.A. Rosetti, considerat de unii exegeți primul autentic din literatura română, urmărește firul a 15 ani din viața autorului, începând din 1844 și sfârșind, cu notații din ce în ce mai fugare, în 1859. Cea mai importantă întrerupere este de aproape un an și marchează un straniu doliu memorialistic. C.A. Rosetti alege parcă să-și suspende viața după moartea mamei lui. Iar când revine în fața filelor albe ale jurnalului, inaugurează o cronologie sentimentală menită să-i amintească neconținut numărul zilelor scurse de la dureroasa pierdere. Astfel, 1/13 noiembrie 1845 devine, în timpul și noua lui viață intimă, „1/13/323 joi”. Pentru că este cu adevărat o viață nouă, una care se înfățișează și la nivel discursiv. De unde, până la finele anului 1844, cele trei luni inventariate de C.A. Rosetti se plasează firesc într-o arie expresivă a „anti-literaturii”, așa cum și cataloghează Marin Bucur *Jurnalul*, e totuși greu de neglijat amănuntul că după această dată intervin, pe parcursul discursului de altminteri frust al autorului, tot mai multe elanuri oratorice nu lipsite de poezie.

Fragmente consistente din însemnări ies din tiparul obișnuit atunci când scriitorul își orientează confesiunile strict spre o anumită persoană. Și poate cele mai tulburătoare sunt acelea în care C.A. Rosetti scrie dincolo și dincoace de moarte. Se spovedește lui Dumnezeu și-i cere îndrumare, putere, curaj și milostivire. Dar chiar mai mult decât lui Dumnezeu, se spovedește mamei. Rememorează momentele în care s-ar fi putut comporta altfel cu ea, îi cere iertare de nenumărate ori, se bucură ca un copil atunci când știe că a făcut ceva ce ar fi mulțumit-o. Întreține în viața lui imaginea maternă nu ca pe o absență regretată, ci ca pe unica prezență care-i veghează fiecare mișcare. Nu de puține ori fiul se raportează la dorințele de dincolo de mormânt ale mamei. Ba chiar încearcă o resuscitare simbolică a gesturilor familiale. Rămas cu

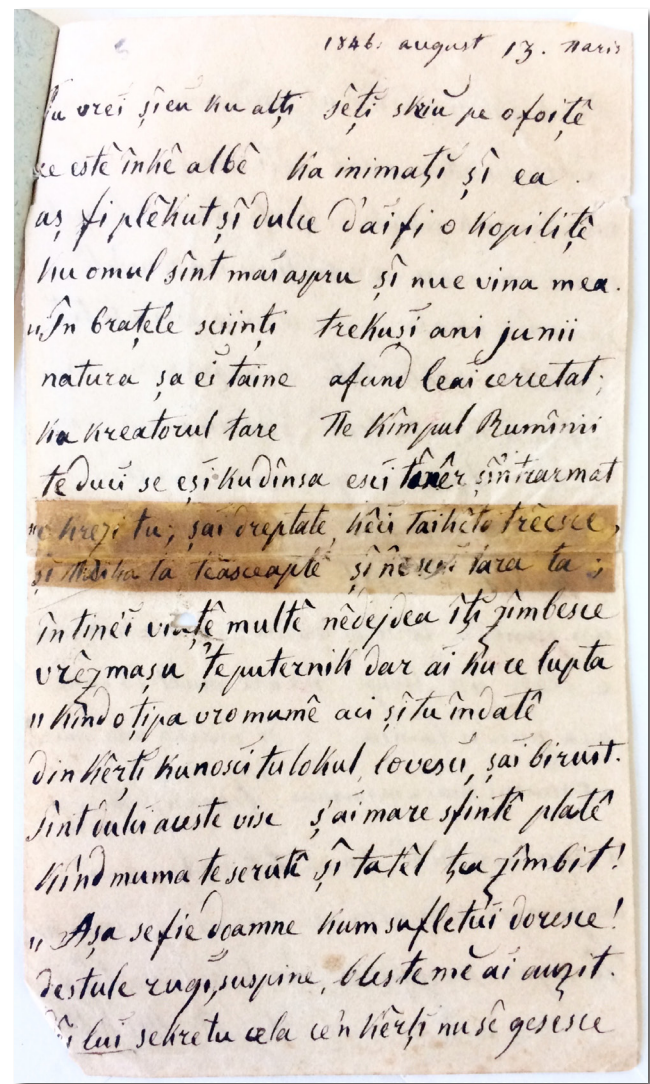
vreo trei perechi de ciorapi de mătase cusuți de mamă, își promite ca, în fiecare an, de ziua ei, să-și schimbe șosetele cu o pereche nouă din cele „moștenite”. Se prefăcea, deci, că le-ar fi primit în dar, tocmai în acea zi, de la ea. Iar gestul său ritualic trebuie privit dincolo de aniversare, care nu este a lui, ci a mamei, trebuie privit ca un atașament aproape fizic.

Sentimentalismul sau, dacă vrei, romantismul lui C.A. Rosetti clocotește în paginile *Jurnalului* poate chiar mai mult în pasajele referitoare la moarte decât în cele patriotice. În ceasurile sale de resemnare, autorul se plasează pe el însuși de partea morții și scrie *de acolo* copiilor săi. E neîndoielnic că C.A. Rosetti nu avea intenția de a publica notele sale intime, dar e la fel de evident și faptul că le dorea totuși citite. Inutil a mai întreba de către cine. Și poate că tocmai impresia că îi sunt adresate, lucru deloc lipsit de adevăr, îl determină pe fiul lui să aducă numeroase modificări textului original. Înainte de a încredința tiparului un jurnal asupra căruia sentimentul de posesiune era deosebit de pronunțat, Vintilă C.A. Rosetti, fiu și editor, falsifică două lucruri esențiale: stilistica însemnărilor tatălui și portretul mamei. Dacă în modernizarea formelor unor cuvinte sau îndulcirea anumitor fraze putem suspecta gândul de a actualiza textul pentru publicul începutului de secol XX, când a apărut, sub titlul de *Note intime*, prima ediție a cărții, pentru retușarea portretului Mariei Rosetti explicația nu poate fi decât una de natură afectivă. Vintilă C.A. Rosetti încearcă, în limitele unui bun simț editorial, să estompeze pe alocuri slăbiciunea pe care tatăl său a avut-o pentru femeile dinaintea sau chiar din timpul curții celei care-i va deveni soție. E adevărat că ar fi putut amputa pur și simplu fragmentele respective, de aceea spun că nu-i lipsea cu desăvârșire conștiința editorului. Dar asta nu înseamnă că munca lui de restituție a fost indeplinită cu profesionalism. Cea de-a doua ediție a cărții, din 1974, îngrijită și prefăcută de Marin Bucur, o dovedește cu vârf și îndesat. Din amplul aparat de note și comentarii, marea majoritate o constituie evidențierea modificărilor operate de Vintilă C.A. Rosetti pe textul tatălui său. Pe lângă strădania regizorală de a alunga de pe scena amoroasă a vieții lui C.A. Rosetti actrițele cu roluri secundare și de a o plasa pe Maria Rosetti în lumina celor mai puternice reflectoare, mai iese la iveală încă un detaliu: induioșătoarea jenă cu care Vintilă C.A. Rosetti corijează caracterizarea mamei sale. Revoluționarul care vedea în studiile personale un mijloc de a-și salva țara se lamentează că soției lui nu-i place în mod deosebit să citească: „Soția mea are toate darurile. Este sublimă. Singurul defect ce are pentru mine, este că *nu are mult amor pentru lectură* [s.m./ A.T.]”. Fiul lui, printr-o ingenioasă întoarcere de condei, transformă nemulțumirea într-un moment de tandrețe conjugală: „Singurul defect ce are pentru mine, este că *nu pot citi destul* [s.m./ A.T.]”. Cu alte cuvinte, ne redă un C.A. Rosetti atât de înamorat și de cucerit de mariajul armonios încât marele lui regret e acela de a nu avea suficient timp pentru lectură. În orice caz, nu-mi doresc să împing discuția în zona editologiei. Nu are, pentru studiul de față, nici o relevanță. Dacă am ales să arăt câteva diferențe dintre prima și a doua ediție a *Jurnalului*, am făcut-o tocmai pentru că, o dată cu ele, iese la suprafață o nouă particularitate a însemnărilor. Autorul *Primei epistole către femeile claselor privilegiate* delimitează, în cadrul memorialisticii sale, un loc foarte special pentru mama sa, îi ridică un veritabil pedestal. La rândul lui, Vintilă C.A. Rosetti restaurează, pe cât poate, imaginea reală a muzei din spatele celebrei picturi *România revoluționară*. Atât gravitatea în jurul amintirii mamei, cu toate evocările și traducerea cronologiei într-una sentimentală, cât și innobilarea portretului matern printr-o editare deficitară țin de același tip de afecțiune protectoare, familială și neînchipuit de intimă. Și poate că numeroasele efuziuni oratorice în care C.A. Rosetti își îndreaptă discursul spre o anumită persoană nu sunt o consecință directă a impactului pe care l-a avut moartea mamei asupra sensibilității lui, dar au fost, în mod categoric, potențate de tragicul episod. Iar dincolo de faptul că fragmentele care au destinatar au și poezie, înțelegă în cel mai larg sens al cuvântului, numai prin intermediul lor înțelegem scopul însemnărilor: C.A. Rosetti a scris un *jurnal pentru familie*.

Pentru noi, cititorii „nepoștiți” ai însemnărilor intime, poate că regretul lui C.A. Rosetti de a fi renunțat la poezie în favoarea chestiunilor politice stârnește interesul în mai mare măsură decât detaliile biografice strict legate de membrii familiei. Este emoționant devotamentul cu care autorul se implică în turbulentă viață politică a epocii, mai ales că o face în pofida tentației de a scrie poezie, în pofida credinței că numai un poet, prin visele lui, poate fi fericit. Tânjește după versurile nescrise când este martorul unei zile însozite, al unui peisaj deosebit sau chiar al unei trăiri nebănuite până atunci. Evită să urce pe munte de teama ca, o dată ajuns sus și fermecat de priveliște să nu sufere că nu-și mai poate transpune meditația în stihuri. Pendularea continuă a confesiunilor între prezentul în care se află și o lume ipotetică în care ar fi trăit pe deplin împăcat ca poet ne poate duce cu gândul la o caracteristică mai puțin asociată cu scriitorii pașoptiști: profesionalismul literar. Pentru C.A. Rosetti, opțiunile par clar conturate: a fi sau a nu fi poet, fără jumătăți de normă. O dată luată decizia de a-și jertfi condeii creator, nu mai vede cale de întoarcere, ceea ce nu îl împiedică să arunce din când în când câte o privire spre trecut: „cu ce sete doream astăzi să fiu poet”. În aceste condiții, până și lectura cărților de poezie devine o desfătare: „O să mă pui în pat și să citesc o jumătate de ceas ceva poetic. Copilului când nu face nebunii, îi dai o cofetură”. Iar neputința de a scrie versuri, în rarele momente în care mai râvnește să o facă, devine un chin. În prima zi de Crăciun, la fix un an de la moartea mamei, notează în *Jurnal*: „Am vrut și voesc să scriu, dar care limbă, care poezie poate cuteza a descri un astfel de suflet, asemenea întâmplări și chiar ceea ce am simțit și simț eu? Nu a fost și nu este nici un asemenea condei”. Fără să se privească atent în oglindă, C.A. Rosetti nu vedea încă, în propria-i mână, condeii.

Cofetura lui C.A. Rosetti

13 august 1846. C.A. Rosetti își petrece întreaga noapte discutând cu Adolf Georg Grunau, amicul lui. Nu știm despre ce anume, știm doar că cei doi credeau că aceea avea să fie ultima lor întâlnire. Tânărul medic cu origini nemțești urma să părăsească Parisul ziua următoare și emoțiile îl copleșiseră într-atât încât i-au dat lacrimile. Cândva, în decursul nopții albe, C.A. Rosetti

a scris un suvenir în albumul doctorului. Este vorba despre poezia inedită pe care am amintit-o încă de la început. O redau în continuare, cu trei amendamente: (1) am eliminat ghilimelele care apar în manuscris pentru că, în mod evident, sunt menite doar să delimiteze strofele, (2) am separat, pentru o primă lectură „frumos curgătoare”, cuvintele lipite printr-un apostrof, pentru a păstra specificul grafiei întregii poezii și (3) am lăsat o mică lacună în versurile celei de-a treia strofe pentru că, deși sintagma lipsă pare fie „născu”, fie „noi cu”, deteriorările manuscrisului fac imposibilă stabilirea unei variante finale. În rest, am transcris fidel originalul:

Tu vrei și eu cu alți să-ți scriu pe o foiță
ce este încă albă ca inima-ți și ea
aș fi plăcut și dulce d'ai fi o copilă
cu omul sint mai aspru și nu e vina mea.

În brațele sciinți trecuși ani junii
natura ș'a ei taine afund le'ai cercetat;
ca creatorul tare pe Câmpul Rumâni
te duci să eși cu dânsa esci tânăr și'ntrarmat

O crezi tu; ș'ai dreptate, căci Taică'tu trăesce,
și Maica ta te'asceaptă și *[indescifrabil]* țara ta
în tine'i viață multă nădejdea îți zâmbesce
vrăzmașu'țe puternic dar ai cu ce lupta

Când o țipa vro mumă aci și tu îndată
din cărți cunosci tu locul, lovesci, ș'ai biruit.
Sînt dulci aceste vise ș'ai mare sfântă plată
când muma te sărută și tatăl țe'a zâmbit!

Așa să fie doamne cum sufletu'i doresce!
destule rugi, suspine, blesteme ai auzit.
dă'i lui secretu ceta ce'n cărți nu se găsesce
Ardic'acum blestemul căci lume'a ostenit,

Dar pân atunci iubite să-ți dau și o povață
eu cel ce mic, palate de cărți țe'am fost zidit;
o medicină mare ce'n cărți ea nu se'nvață
în inimă e școala și'n ceruri esci plătit.

Ca tine ș'al tău tată se bizuia în sine;
al meu căzu la boală ș'al său amic veni,
e slab el zise, sânge nu are mult în vine
așa zicea și lumea... și tate'mio muri;

Și taică'to tot astfel se bizuea în sine
un jungiu lovi pe mama; ș'al ei amic veni;
e slabă zise, sânge nu are mult în vine
așa zicea și lumea... și maica mea muri!

O mumă mai am numai! 'ți'o dau, te chem pe tine;
a cerului e fiică, cu ea toți veți peri-
un jungiu ascuns ea are, dar vinele'i sînt pline
de sigur, cu iubire, și'n secolu va trăi.

Poezia nu este nicidecum gingașă sau galantă, în spiritul atător poezii de album din secolul al XIX-lea. Este, în schimb, o poezie sinceră și aproape necoaptă, izvorâtă, în modul cel mai direct, din biografia lui C.A. Rosetti. Faptul că nu îi este adresată vreunei damicele căreia să-i caute simpatia sau protecția o scutește de metaforizări excesive, epitete romanțioase sau măguliri flagrante. Și nu e un lucru deloc nefiresc nici faptul că autorul își modelează substanța poetică în funcție de sexul adresantului: „aș fi plăcut și dulce d'ai fi o copilă/ cu omul sint mai aspru și nu e vina mea”. Acest tip de adaptare nu caracterizează doar versurile lui C.A. Rosetti; nu este, altfel spus, vina lui că, pentru un bărbat, scrie diferit decât pentru o femeie. Iar trimiterea la faimoasa lui poezie *A cui e vina?*, trimitere pe care astăzi am numi-o intertextuală sau, simplu, livrescă și care revine de mai multe ori pe parcursul *Jurnalului* și corespondenței nu este legată, în versurile dedicate medicului Grunau, nici de nedisimulata mândrie a paternității unui text notoriu și nici de vreun soi de ajustare conjuncturală, așa cum lasă impresia prima strofă. C.A. Rosetti doar profită de regulile nescrise ale poeziei dedicatorii care impun o raportare prioritară la destinatar pentru ca, în esență, el să caute, aproape detectivistic, făptașul. Așadar, a cui e vina pentru ce?

Atașamentul lui C.A. Rosetti pentru mama lui, atât în timpul vieții ei, cât și după moarte este atât de puternic încât ajunge să-i structureze timpul, să-i călăuzească acțiunile morale, să-i modifice discursul notelor intime. Și nu e de mirare că, rememorând zilele de boală ale mamei, se întreabă mereu dacă el ar fi putut să o ajute mai mult. Dacă medicul ar fi putut să o ajute mai mult. Procesul de conștiință al lui C.A. Rosetti este unul chinuitor și de lungă durată, iar poezia adresată lui Grunau nu constituie doar o „probă” a acestui proces, ci și rezolvarea lui. Felul în care autorul oscilează între culpă și nevinovăție trebuie obligatoriu privit în ordinea succesiunii în timp. De aceea, redau în continuare o *cronologie a vinovăției*, așa cum reiese din *Jurnal*, dar și inserând, la locul potrivit, versurile dedicate medicului Grunau:

12/24 decembrie 1844. După șase zile fără nici un semn de ameliorare a stării mamei lui C.A. Rosetti, unul dintre apropiați îndrăznește să-i mărturisească nedumerirea tuturor de a nu fi adus și un alt doctor care să o consulte. Poate că tinerețea lui Adolf Georg Grunau îi neliniștea. Avea puțin peste 20 de ani și probabil, dincolo de studiile universitare, nu foarte multă experiență. Dar asta nu l-a împiedicat pe C.A. Rosetti să aibă deplină încredere în prietenul lui, în tratamentul pe care acesta l-a propus și, în ultimă instanță, în vindecarea mamei.

9/21 decembrie 1845. C.A. Rosetti notează în *Jurnal* doar atât: „Îl văz încă gătit pe bătrânul Grunau. O! Cum mă uitam la el. Este ciudat cum îmi ascundeam de mine însu-m, frica, presimțirea ce aveam”. Aparent, aceste rânduri nu au nimic de-a face cu îmbolnăvirea sau moartea mamei, cu medicul care a tratat-o sau cu remușcările fiului. Trebuie spus, totuși, că și tatăl amicului lui C.A. Rosetti, bătrânul Grunau, a fost, la rândul lui, medic. Și nu orice fel de medic, ci primul conducător al instituției care, peste ani, se va numi Spitalul Militar Central. Dincolo de o stranie manie factologică, aceste informații suplimentare nu satisfac nicidecum curiozitatea. Din ce motiv încerca C.A. Rosetti să-și ascundă frica? Frica de ce anume? Și, mai ales, ce fel de presimțire putea să-i stârnească întâlnirea cu tatăl medicului curant al mamei sale? Răspunsul tuturor acestor întrebări vine din rândurile poeziei scrise în albumul lui Grunau: „Ca tine ș'al tău tată se bizuia în sine;/ al meu căzu la boală ș'al său amic veni,/ e slab el zise, sânge nu are mult în vine/ așa zicea și lumea... și tate'mio muri”. Ceea ce nu are încă puterea să recunoască C.A. Rosetti este simetria fatală dintre morțile părinților lui. De altfel, acesta este și singurul loc din scrierile lui cu caracter memorialistic în care-și menționează tatăl. E lesne de bănuit că ideea pe care nu-și îngăduia să o dezvolte în minte era aceea că ar fi putut întui sau prevedea urmările bizarei coincidențe. Dacă Grunau senior nu a putut să-i salveze lui tatăl, de ce s-a așteptat ca fiul să-i salveze mama? Spaima de a nu fi văzut „tiparul” e ținută, la această dată, sub control.

11/23 decembrie 1845. Cu gândurile împăienjenite de incertitudine, C.A. Rosetti se întreabă dacă nu chiar el e cel care a grăbit sfârșitul mamei lui ignorând posibilitatea de a consulta și alt medic, se întreabă dacă nu el e cel care a ucis-o: „Maica mea! Oare eu te-am omorât, eu? Căci nu ți-am adus un alt medic îndată?”

12/24 decembrie 1845. Remușcările îi sunt intrucâtva domolite de participarea întâmplătoare la o prelegere susținută de un medic. Deși constată că îngrijirea mamei a fost exemplară, îi revin în memorie toate prilejurile în care ar fi vrut să-l sugrume pe Grunau. Vrea să creadă în veridicitatea celor aflate la prelegere, dar teama că, o dată cu asta, ar săvârși păcatul de-a se ierta îl lasă aproape la fel de șovăitor.

1/13 august 1846. Poezia pe care C.A. Rosetti i-o scrie lui Grunau în album este o sentință. Poate nu cea mai rațională sau cea mai tranșantă, dar rămâne o sentință. Până și structura poeziei este una aproape avocățească. În primele patru strofe, autorul caută să evidențieze meritele medicului. Consacrarea tinereții „în brațele sciinți”, citind și învățând cu acribie din tratatele de specialitate este demnă de admirat. Nu și suficientă. Imaginea medicului-luptător care cunoaște dinainte, din cărți, călcăiul lui Ahile al fiecărei boli și care, dintr-o singură lovitură, biruiește este un miraj. Un vis dulce. Un vis pe care C.A. Rosetti îl spulberă și se grăbește să-l reconstruiască totodată printr-o rugă lui Dumnezeu. Și nu întâmplător, singura strofă care nu-i este adresată în mod direct medicului Grunau, ci divinității ocupă fix mijlocul poeziei. Dumnezeu singur deține un secret „ce'n cărți nu se găsesce” și fără de care oamenii nu pot fi întotdeauna vindecați. Rugămintea ca acel secret să-i fie încredințat lui Grunau este una sinceră, dar resemnată. Și asta pentru că, parcurgând următoarele patru strofe ale poeziei, ultimele, nu găsim inchipuirea unei lumi lipsite de blestemul maladiilor. C.A. Rosetti rememorează cele mai triste momente ale vieții lui: pierderea părinților. Amândoi tratați de doctori care nu cunoșteau „o medicină mare ce'n cărți ea nu se'nvață”. Atât Grunau tatăl, cât și fiul devin, prin jocul unei sinistre simetrii, vinovați. Încrederea celor doi era una rău-prevestitoare, pentru că se întemeia exclusiv pe știință. În acest punct, structura poeziei, „depoziția” sunt evidente: prima parte reliefează o aparentă infailibilitate a medicilor bine instruiți, iar cea de-a doua doboară mitul, cu argumente aduse din viața autorului. Pentru ca ultima strofă, epilogul, dacă vreți, să aibă o întorsătură triumfală, atât de caracteristică discursurilor politice ale lui C.A. Rosetti. Singura „mumă” rămasă printre cei vii este chiar patria, pe care i-o încredințează fără nici un fel de spaimă lui Grunau, fiind convins că nimeni, absolut nimeni nu ar putea-o răpune; ea în „secoli va trăi”. Și chiar dacă

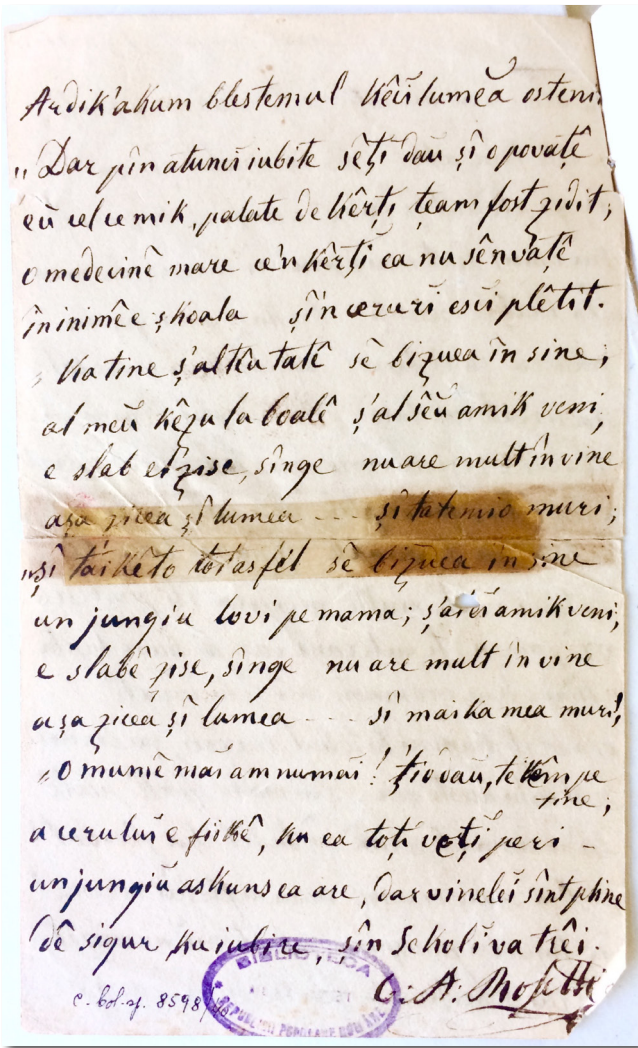
finalul poeziei este unul optimist, poate chiar împăciutor, C.A. Rosetti nu se va mai îndoi niciodată de faptul că Adolf Georg Grunau este responsabilul morții mamei lui. (La nici două decenii după moartea lui C.A. Rosetti, cele două familii, Rosetti și Grunau, aveau să se regăsească în altfel de împrejurări, deloc nefaste, ștergând parcă orice urmă a trecutului: căsătoria Mariei Rosetti, fiica lui Horia C.A. Rosetti și nepoata bună a poetului, cu Costică Grunau, fiul medicului Adolf Georg Grunau.)

7/19 decembrie 1852. Se vor împlini în curând 8 ani de la moartea mamei. C.A. Rosetti notează în *Jurnal*: „Medicul s-a înșălat și boala-i necunoscută aduse moartea”.

13/25 decembrie 1852. În locul unor rânduri comemorative prin care imaginea mamei să fie evocată cu candoare, în discursul fiului se insinuează doar pocăința: „am pierdut-o pe dânsa din pricină că m-am încrezut într-un singur medic și n-am avut cuvenita energie [...] iartă-mă, maica mea”.

Acest aranjament cronologic a venit din nevoia clarității. Dintre toate referirile la moartea mamei care apar în scrierile de factură memorialistică, singura care nu se află sub asediul emoțiilor este cea din poezia dedicată medicului Grunau. În rest, C.A. Rosetti își notează gândurile, remușcările și consolările în legătură cu decesul mamei doar în luna decembrie, în preajma sau chiar în ziua apăsătoarei comemorări. Și e lesne de înțeles că orice rând ar fi scris în acele zile, orice frază, orice cuvânt, el, autorul care semna uneori cu pseudonimul Constantin al Elenei (discret elogiul literar, cu rezonanțe sacre, închinat mamei și, îngăduindu-mi o speculație anodină, poate chiar o urmă de complex oedipian al lui C.A. Rosetti), nu ar fi avut cum să înlăture povara unei emoții teribile. Rândurile din aceste perioade sunt, cu alte cuvinte, contaminate de trăiri acute și vibrante, de o instabilitate care migrează cu cea mai mare naturalețe spre discursul confesiunilor. În schimb, versurile din albumul lui Grunau au fost scrise în august și, deși abordează același episod biografic, nu mai poate exista suspiciunea de a fi fost create într-un moment afectiv tulbure. Poezia este mai aproape de sentimentele reale, curate ale lui C.A. Rosetti, poezia îl ajută să-și exprime adevăratele gânduri, dar îi și fixează judecata. Dacă, scriind în *Jurnal*, nu reușise până în vara lui 1846 să-și clarifice rolul lui în moartea mamei, nu reușise să se convingă de vinovăția sau nevinovăția medicului, o dată cu scrierea poeziei în albumul lui Grunau, C.A. Rosetti se eliberează de povara incertitudinii: a greșit neaducând și un alt medic pentru că cel în care a avut încredere nu i-a salvat mama.

„Cheia Rosetti”, ca să folosesc o expresie morometjană, este aceea că, indiferent ce a scris după *Ceasurile de mulțumire*, indiferent ce a făcut pe plan politic, C.A. Rosetti a rămas ce-a fost: poet.

FEMEIA ȘI COPACUL

Pușa Roth

Scandalul și democrația

Își propusese, nu o costa nimic, să se depărteze de televizor, de radio, de internet, de politică și să se concentreze asupra unor chestiuni care pot da o altă dimensiune vieții. S-a gândit să scrie un roman, unul de dragoste, așa cum îi stă bine unei femei cu oarece înclinații literare, dar romanul trebuie încadrat în realitate, într-o realitate și, evident, așa tot nu va scăpa de lumea pe care dorea să o evite. S-a hotărât că ar fi mai bine să scrie poezie, dar a constatat singură că nu prea o dădea talentul afară din casă. Și-a dat seama că nu poate exista ruptă de realitate și a găsit repede motivul să se „ancoreze” în lumea reală, să se informeze despre cum mai merg lucrurile în afara spațiului ei vital. Prin urmare, fuga la informație. Radioul, televizorul, amândouă în același timp ca nu cumva să piardă ceva! Scandal de corupție, altul decât cel de ieri, scandal la Parlament, același de câteva zile dar mai nuanțat, propuneri de arestări la nivel parlamentar, certuri, acuze reciproce despre interese de grup, grupări, partide etc. Minut de minut știrea se schimbă de la vorbitor la vorbitor, de la gazetar la gazetar, în funcție de interese de partid, de grup, de grupări, de nași, fini, cumetri, părinți, socri, soacre, cumnați, cumnate, fiice, nurori, gineri, fii, copii sau, pur și simplu, de oameni fără nici o legătură cu categoriile enunțate, dar care au și ei un cuvânt de spus. Păi ce, nu e democrație!? După vreo două ore femeia răsuflă ușurată, muștrându-se însă în gând că voia să meargă la teatru și să părăsească „scena politică”. „Mai tare comedie ca asta, nu cred că așa fi văzut!”, exclamă ea, gândindu-se că a făcut și o economie în seara respectivă, adică banii de bileț, benzina, parfumul, rujul, pudra etc. Femeia s-a gândit că dacă se plictisește de politică, schimbă canalul și dă peste scandalurile „divelor” din showbiz, care mai de care mai importantă, doar săni și buze siliconate, rochii cât mai decoltate, voci de calculator dar cu pretenții de soprane de coloratură, cu ochii după băieții de bani gata, ca să-și dea importanță în fața camerelor de luat vederi cum și în cel fel au câștigat inima vreunui, june sau mai copt (vârsta nu contează), dar cu buzunare pline de euro sau, mai popular spus, euroi. Grotescul atinge cote fabuloase și ceea ce se cheamă sexy în opinia lor e doar o prezentare mizeră a intimităților unor persoane (bărbați sau femei) care doresc cu tot dinadinsul să fie vedete. Mai bine la politică!

Stăpânul rezervației

Într-o duminică, zi caldă de primăvară – una dintre puținele de anul acesta – m-am urcat într-un autobuz și m-am așezat pe unul dintre scaunele care are pereche în fața lui. Nu era aglomerat, nici în mașină, nici pe stradă, așa că mi-am văzut liniștită de gândurile mele, bucurându-mă de soare. Aproape că nu am observat când în fața mea s-a așezat un bărbat de vârstă medie îmbrăcat în ținută militară, cu ghetete noi, curate, cu raniță în spate, ochelari de vedere prinși cu un fir bleu, contrastând ușor cu verdele uniformei dar și cu statura acestui om înalt și cu o privire pătrunzătoare. Avea barbă, neîngrijită însă, părul destul de lung strâns sub o caschetă de pânză din același material cu cel al uniformei. Până aici nimic nu părea nefiresc, mai ales că bărbatul a început să caute ceva prin raniță. Mi-am imaginat, inițial, că face parte din vreun detașament militar care a fost prin teatrele de război din Irak, Afganistan, sau pe unde vor mai fi fost militarii români. S-a oprit brusc din căutat, a privit atent la călători, mi

s-a părut că s-a uitat spre mine și imediat a început să povestească ceva. Am crezut că vorbește la mobil prin hands free dar mi-am dat seama repede că nu este așa. Am devenit mai atentă crezând că m-a întrebat ceva, probabil de vreo stație de autobuz unde ar fi trebuit să coboare, și eu nu am înțeles. „Mă scuzați, nu am fost atentă”, am spus cu jumătate de gură. Nu a dat semne că m-ar fi auzit și ridicând puțin tonul, a continuat de parcă nici nu aş fi existat pe scaunul din fața lui. Brusc, am devenit mai atentă, la ceea ce omul povestea, agităndu-se puțin. „Poate nu știți că eu sunt stăpânul rezervației, că am fost bărbat și acum sunt femeie?” Am crezut că este o glumă, de, era duminică, imediat după prânz, când unii au ceva mai mult chef de vorbă. Nu numai eu, dar și ceilalți oameni aflați pe scaunele de apropiere și-au întors privirea spre acest bărbat care devenise dintr-o dată puțin ciudat. Când a realizat că are „public”, a continuat pe același ton: „Am avut săni, dar mi-au pus cenușă pe ei și i-am pierdut! Ah, trebuie să mă însor, să mă tund, să mă dau cu sacăz și vaselină ca să fiu frumos! Nu, nu, mai bine mă mărit, că ei m-au transformat în femeie!”. S-a oprit pentru o clipă, s-a uitat spre fereastră și a continuat, de data asta, puțin emoționat: „Vezi degetul acesta pe care am inelul?”, s-a adresat personajului pe care, acum sunt sigură că l-a văzut prin fereastra sau în fereastra autobuzului. „A fost înlocuit cu un deget de plastilină!”, a continuat el. „Dacă mi s-ar da Intercontinentalul eu l-aș refuza, dacă aş primi un microscop să-mi privesc celulele de la degetul mic”. Am vrut să mă mut pe alt scaun, ceva mai departe de el, dar am fost fascinată de „lumea” în care trăia acest om, de reacțiile lui, de spaimile lui, de grijile pe care le avea, și, de ce nu, de ideile lui, desprinse parcă dintr-un roman SF. Starea omului s-a schimbat în câteva secunde și, ca un copil, a început să plângă. A întins mâinile cerând ajutor oamenilor-fantasme cărora li se adresase până acum: „Dați-mi două ace de gămălie, ca să pot să-mi salvez viața!”.

Trebuia să cobor. Omul a rămas pe locul lui și sunt sigură că nu avea o țintă precisă. Ieșise, poate, la plimbare cu „prieteni”. Era departe de lumea noastră, cea pe care noi, cei mulți, o numim lumea normală, dar nici lumea lui nu era mai liniștită decât a noastră. Să nu mai fi suportat această realitate? Posibil.

Realitățile conjuncturale și pernele de tandrețe

Stătea în fața calculatorului și visa, pentru că spațiul virtual e nemărginit și toate visele, vis sau doar aievea, pot deveni realități conjuncturale sau, mai degrabă, virtuale. Își imagina sau visa, pragul între realitate și vis este extrem de fragil, că în toți anii în care a trăit sub semnul desfrâului de singurătate (se poate, ideal vorbind!) a strâns atâtea tandrețe încât și-a construit un refugiu în care tronează pernele de tandrețe. Om virtual poate deveni oricine, își poate permite luxul de a inventa stări de bine și chiar de fericire absolută, poate visa la lucruri și fapte, aproape imposibil de realizat în lumea reală. Se poate transforma, poate deveni mai bogat, mai sărac, mai frumos, mai tânăr, mai urât, mai bătrân, poate deveni ceea ce nu poate fi în realitate. Calculatorul o răpise de lângă fereastra de la care aproape că atingea copacul, prietenul și confidentul ei de atâtea amar de ani! Era nemișcat, bătut de ploaia de noiembrie, cu un cuib părăsit în vârf, dovadă că și păsările și-au găsit alt adăpost. Gândea, răzând, că o să vină vremea când și păsările o să dorească să intre în lumea virtuală, gând nebun, dar niciodată nu putem spune aprioric, nu se poate. Ideea a cam speriat-o, poate fi dovadă de nebunie, la o adică!, și a deschis televizorul cu gândul de a fi mai aproape de lumea reală. Sigur că nu poți fi departe, când lângă tine se fură, se minte, se înșală! Doctorate, plagiat, funcții importante în stat, un guvern tehnocrat. Femeia a ajuns la concluzia că la baza sutelor de teze de doctorat (nu generalizează că sunt și persoane care au muncit din greu, dar acelea nu pot accede spre vârful piramidei, că nu fac parte din sistem, deși normal așa ar trebui!) stau câteva care sunt multiplicat indecent, schimbându-se doar ici și colo, prin punctele neesențiale, câteva pasaje care să dea impresia de noutate. Noi sunt doar titlurile (uneori, nici acestea!) și, evident, numele. Altă teză, alt doctor, același subiect! Ce mai contează când ești important? Contează ca să nu se afle, dar chiar dacă se află, ce importanță mai are? Se găsește cineva, o comisie-două, care să pună

lucrurile la punct și să spună, fără să demonstreze, că teza e originală. Și așa, doamnelor și domnilor, vin ai noștri, pleacă ai noștri! A mai văzut un acuzat, doi, sau mai mulți, numărul nu mai contează, care au luat mită, dar care nu recunosc nici în ruptul capului, clamându-și toți nevinovația, a închis televizorul, s-a așezat în fața calculatorului, a trecut cu bucurie pragul în lumea virtuală, odihnindu-se fără teamă pe pernele de tandrețe. Dar nu a avut stare să stea departe de evenimente și a părăsit iar locul calduț gândindu-se la realitatea din jurul ei, care nu este de neglijat, fiindcă fiecare, visător sau nu, este afectat. Trebuie să recunoașteți că în țara lui „nu sunt eu acela”, mai bine visezi, decât să te superi. Nenorocirea este că tu, omul obișnuit, poți muri de supărare, când vezi marele și interminabilul jaf, când observi că numărul bănuțiilor crește, averile uluitoare ies la iveală, și când ajungi la concluzia că un an sau doi de pușcărie nu mai sperie pe nimeni.

Milionarul, fie el politician sau doar prieten și colaborator al primului, stă frumos la celulă, devine scriitor de penitenciar, vorbește frumos, se odihnește, televiziunile nu îl lasă să se „piardă” în mulțime, este „cineva” cu milioane în cont, și după mica vacanță de după gratii iese mai proaspăt, mai viguros și critică pe ceilalți, care îi iau locul la celulă etc., etc. Femeia fugi iar la fereastră, la copac, dar dialogul se stinsese, fiindcă nici copacul nu mai avea replică, imaginară, se înțelege. Înapoi, la pernele de tandrețe!

Rețelele de socializare, văduvia și soldații americani

Am vrut să scriu o scrisoare, dar mai bine întreb aici, în gura mare, că s-o găsi cineva să-mi spună cam câți soldați (generic, soldați) are SUA, și așa mai vrea să știu câți văduvi are această țară, imensă, frumoasă și puternică?

Întreb, fiindcă de multe ori pe zi, sau, mai bine zis, de câte ori deschid calculatorul, găsesc, rar câte una, în general trei-patru deodată, cereri de prietenie de la acești domni aflați în serviciul patriei lor, acasă sau în teatrele de război. Mai toți sunt văduvi (condoleanțe!) deși mulți sunt prin Siria, Afganistan sau alte zone „fierbinți” ale lumii. Mă gândesc că nevestele s-au plictisit și și-au luat lumea în cap, și atunci soții supărați s-au declarat văduvi. Că altfel nu înțeleg cum vine treaba! Mai iau în calcul și varianta că bieteile femei s-or fi îmbolnăvit de dorul lor și au plecat la ceruri, lăsându-i singuri și neconsolați. Dar nu cred să fie așa o epidemie printre femeile americane, că statul ar fi aflat și ar fi rezolvat problema, aducând femeile mai aproape de soții lor. Sigur, pot broda pe această temă mult și bine, dar uitându-mă bine la fotografia, fie în grup, fie singulare, ele, fotografiile, se cam repetă, evident sub un alt nume.

Sigur, Facebook e o rețea de socializare gratuită, dar asta nu înseamnă că pot umbla căinii cu covrigi în coadă, fără ca nimeni să nu-i oprească! Și așa unii cred că această rețea sau altele le dă dreptul să spună ce vor, să agrezeze verbal, să injure, să scuie, adică tot arsenalul unui asemenea comportament. Noroc că e spațiu virtual, deși acum e declarat prin lege spațiu public și, prin urmare, poți s-o „sfeclești” dacă cineva te dă în judecată pentru calomnie. Știu cazuri, dar puțini sunt aceia care fac asemenea gesturi. Normal, trebuie să știi că există acea persoană. Or, aici, în această lume, fiecare își face o pagină, două sau mai multe, cu nume diferite și se comportă ca atare. Dar nu despre aceștia vreau să aflu, ci despre soldații care stau cu miile pe rețelele de socializare – de parcă aici ar fi serviciul lor! – și trimit în neștire cereri de prietenie. Ar fi interesant de știut dacă oamenii aceia, soldații, sunt chiar ei sau cineva, deștept, mai bine zis, șmecher, folosește fotografiile acestora în interes personal. Fiindcă nu am un răspuns concret, fabulez și eu, întrebând în stânga și-n dreapta, cam câți soldați o avea armata americană. Nu de alta, doar să știu, aproximativ, când va fi ultima cerere de prietenie de la văduvii soldați americani. Până atunci: spam!

E TREABA VREMII. O ISTORIE A BEȚIVILOR RUȘI ÎNFOMETAȚI DE ADEVĂR

Biabușkin

Evangelhia lui Kundehar (Kanduha)

sau

Spusele negre și alte începuturi ale lui 'Îsă cel Rostit

[Evangelhia lui Kundehar este primul tratat din Codex VII al Oglinzii, din Papyrus-Biblioteca, de la colțul din Dreapta al Bibliotecii „Copiii Omenirii”, din Edessa, pe atunci în Syria, păstrat în transcriere arabă, din traduceri copte și grecești, confruntate de secretarii lui Abu Damah Ahmakr, din jumătatea celui de al nouălea secol al erei noastre]

Acestea sînt spusele negre pe care 'Îsă cel Rostit le-a dat și pe care iudeul lîndar le-a adus scrisului:

- 1 Și el Astfel că a spus: Cine înțelege acestea, poate că a depășit moartea, trebuie să le descoperiți voi, nu să vi le descopere [alții].
- 2 Și el 1) 'Îsă a spus: Cine nu caută obosește, cine caută obosește, dar cine obosește de plîns a căutat și nu a găsit, ci suferința l-a găsit, 2) cînd nu căuta era ros de neștiință,
- 3) cînd era tulburat, înțelesese că deja caută, și căutarea aduce și mai mare tulburare,
- 4) cînd se tulbură, el se minunează și găsește noi lucruri, căpeteniile lui acum sînt altele și nimeni nu poate să domnească, să domnească și iar să domnească, pentru că și domnii care nu mai au domni, sînt cuprinși de ziua în care nu mai este domnie, nici-o domnie.
- 3 Iar el 1) 'Îsă a spus: Dacă domnii voștri vă spun că ei sînt căpeteniile, iar voi nu știați, că ei sînt căpeteniile, poate că ei sînt căpeteniile, și tot ce este în ceruri, noi, căpeteniile, – de ar spune ei –, nu poate ajunge fără de zbor, atunci și peștii din mare au înnotul, pentru că și voi aveți împărăție în voi și în afara voastră, 2) și dacă nu puteți cunoaște cine sînteți, căpeteniile poate că nu vă cunosc, dar sînteți cunoscuți fii ai Tatălui, de Tatăl cu fii, și El este Viu. Dar dacă ați rămas fără să știți, nu este pentru că sărăcia ce v-a cuprins este și ea o împărăție, ci toate sînt așa, pentru că sînteți săraci, și dacă erați voi căpetenii(le), 3) atunci făceați pe alții săraci, fiind și voi tați ai fiilor, și rămîneați în sălaș.
- 4 Ce va spune 1) 'Îsă a spus: Cînd un copil îi spune celui bătrîn că amîndoi au un sălaș, amîndoi vor trăi, ei știu că și soarele a fost copil; pentru că toți bătrînii au fost și mai sînt copii și toți bătrînii sînt copiii mei, iar Tatăl meu este Tatăl lor, și ei vor fi mai întii, 2) pentru că toți copiii sînt în Tatăl 3) și vor ajunge să se unească, pentru că atunci le va fi dezvăluit, cînd ei vor fi în sălașul în care Tatăl lor și-a adus și adunat fiii, să-i strălucească, 4) pentru că aici au cunoscut cît au fost, săraci, sărăcia și toate acolo se îmbogățesc, pentru că acestea sînt acum ascunse și toate vor fi descoperite lor.
- 5 'Îsă a spus: Dacă au fost ascunse, ele nu vă erau în față, dar ele nu vă vor mai fi ascunse.
- 6 Și dacă vă spun la ce întrebați, atunci rămîneți săraci, pentru că și fără să vă spun știați, dar dacă nu mințiți, atunci ele vă vor fi arătate și toate care acum au fost acoperite vor fi ale voastre, pentru

că așa cum cerul cu stele învește marea, și marea învește peștii care sînteți, în ochii voștri, stelele sînt peștii din cer, și ele vă vor vedea așa cum și le voi le vedeți, nu acum, ci odată ajunși în vedere.

- 7 'Îsă a spus: Pentru că nici o stea nu este mîncată de șarpe, dar șarpele este o stea, și cum ele arată că-s ale cerului, înțelepciunea vă arată că o cămilă și un leu sînt diferite de șarpe, și omul le poate minca pe ele, pentru că dacă ele îl mîncă pe om, nu e vina lor, pentru că ele sînt leu, șarpe și cămilă, dar omul care este leu, șarpe și cămilă, plătește, și va fi luat în năvod, și nu va avea urechi de auzit, pentru că în năvod era locul său, Marele Pescar îl făcuse ochi.
- 8 'Îsă a spus: Chiar cînd peștii mici și peștii mari sînt în năvod, numai cei care au urechi de auzit vor auzi, pentru că înțelepciunea este a pescarului, care știe că ei sînt pești și el le-a făcut năvod, iar în năvodul cerului stelele sînt descoperite de înțelepciune, pentru că lor nu le este ascuns, fiind fii cu Tatăl, că sînt fii și nimic nu mai este de acoperit, cînd mările au secăt și mările nu mai învelesc peștii și cerul nu mai învește mările, pentru că doar cei care au avut urechi de auzit au auzit, în Năvodul rămas nedezvăluit atunci cînd lor (le) erau dezvăluite și cînd cele dezvăluite erau ale lor.
- 9 'Îsă a spus: Cel care pregătește pescuitul crede că știe ce face, dar ele dacă nu au fost pescuite, ochii lui nu (le) vor vedea, și cine pescuiește, prinde pești mari și pești mici, pentru că fiii sînt altfel, alții, întrucît leul nu se crede cămilă și nici cămila nu se crede șarpe, dacă au urechi de auzit, ei să audă, că năvodul este deja aruncat în mare.
- 10 'Îsă a spus: Focul meu este vegheat de mine și cînd am aprins în lume știam că nu-l pot risipi, ci trebuie vegheat, ca el să fie foc, și cine era cu Tatăl îi erau fii, iar viața lor era în viața Lui, ca să nu creadă cineva că a ajuns vreo cămilă om sau pescar, semănătorului fiindu-i dragi cele care au ieșit, dacă semințele au fost bune, ca să nu fie ciugulite, strivite, stricate, umezite, risipite, pentru că nu putea avea recoltă fără semințe și cînd roadele erau bune, înseamnă că Focul meu a fost aprins de Tatăl și eu trebuie să veghez.
- 11 1) 'Îsă a spus: Dacă cerul care este deasupra Focului a trecut, va trece și cerul care este deasupra cerului, pentru că toate cerurile trec, numai Tatăl nu trece și își ține fiii la mare trecere prin aceste treceri, trecîndu-i în mare și din mare în năvod, năvodul fiind în mare și stelele-n cer. Și Fiul a trecut prin lume. Și cerul era viu, și cerul nu mai era viu, iar Tatăl adună pe cei vii de cînd sînt vii și cine a murit poate fi viu dacă este la Tatăl cel Viu. 2) Morții au fost vii și cei vii nu vor mai muri. 3) Atunci cînd în lumină sînteți unul, ce veți face? În ziua în care veți fi în lumină veți fi doi, și atunci ce veți face? Și lumina este făcută de Tatăl din lumină și El vă va ține în lumină, ca pe fii ai săi.
- 12 Și ei 1) Lui 'Îsă ei îi spuneau: Cine vine din lumină sîrșește, lumina sîrșește, numai Tatăl din lumină nu sîrșește, pentru că El nu are sîrșit, dar cei care nu vor fi în lumină au sîrșit, pentru că ei nu vor fi fii, nu vor fi vii, ci vor fi morți, morți pentru Tatăl cel Viu. 2) 'Îsă le-a spus: De oriunde veneau, cînd cerul și pămîntul din care veneau, dacă ei nu aveau ființă, ei nu erau pentru Tatăl, dacă Tatăl îi părăsise, e pentru că ei l-au părăsit pe Tatăl și degeaba au avut ei cerul și pămîntul pline de ființă, pentru că ei nu aveau ființă.
- 13 Să-mi spuneți voi ce sînt pentru că eu sînt și cel care nu este, înseamnă că Tatăl nu este pentru el, iar cei despre care nu știți dacă sînt, poate că

sînt la Tatăl, pentru că El știe pe cei care sînt, și cei care sînt la El, știu că ei sînt, dar voi nu știți cînd sînteți la Tatăl, pentru că El v-a adus la El cînd voi erați, și cine părăsește pe Tatăl, nu mai este fiu, risipește lumina și degeaba am vegheat noi Focul, că Focul nu este lumina lor decît pentru cer și pămînt, căci ei cred că nu au nevoie de Tatăl, crezîndu-se ei că sînt de lumină, dar ei nu sînt, nu mai sînt.

- 14 'Îsă le-a spus: Nu vă îndepărtați și nu spuneți, pentru că sînteți în lumină și cine aduce asemănările și deosebiri decît lumina în care sînteți, fără să știți de ce se întoarce lumina neputincioasă nefiind primită la Tatăl, cînd voi, ca fii, nu mai aveți nevoie de Lumina Tatălui, fiind neputincioși.

- 15 1) Izvoarele nu clocotesc pentru că ele sînt luminate prea aproape de Foc, ele se mistuie pentru că-și sînt suficiente, ca lumini, întorcîndu-se de la Tatăl, care le lasă în neputința lor de izvoare, să nu poată fi băute, ci îndepărtate, să spună ce vor, și să întrebe pînă seacă, fără să poată grăi asemeni Tatălui, care le mîngîia în lumină, ci doar asemeni lor, neputincioase, îmbătate de propria clocotire, spunîndu-se unora altora, fără dragoste de Tatăl, ci de sine, venind ziua în care nu vor mai fi întrebate de Tatăl, pentru că întrebările lor au secăt, ele fiind atunci asemenea, nefiind asemeni Tatălui, pentru că Tatăl le-a dat înțelepciunea, să fie izvoare, și ele l-au părăsit. 2) Iar spusele lui 'Îsă unora le erau pietre și pietrele au postit de cînd sînt ele, pentru că pietrele nu beau și nu mîncă, și e greu de crezut că au nevoie și de lumină, ele, pietrele, sînt băute și mîncate, cu foc, mistuite în afara celor care se rugau de ele să nu facă rău, aducîndu-le în gurile lor, deși ele le erau bolnave și spurcate, încercînd să le salveze, ele vrînd răul, pe ele, și fiind ale duhurilor lor, nu ale Tatălui, care nu le vroia pentru sine, ci pentru ele, ca nu cumva ele să rămînă ale lor, ele vrînd să nu fie cu Tatăl, ci unele altora tați, bolnave și îmbolnăvindu-se una pe alta, spurcîndu-se între ele, nevrînd lumina Tatălui, luminîndu-se între ele, cu mistuirile lor. 3) Iar dacă nu ajutați pe cei bolnavi, înseamnă că nu vă veți închina Tatălui, pentru că Acela este Tatăl vostru. 4) Nu Tatăl le-a învrăjbit, ele nu au vrut pacea Sa, și nimeni în lume nu va găsi pacea, pentru că ea este numai la Tatăl, iar cînd într-o casă, din șapte sau zece, unii sînt împotriva altora, sau o casă împotriva alteia, ei toți vor face din cuvintele mele alte nume, alte cuvinte, și vor face război, cu foc mult, și nimic din cele pe care le vor spune ca fiind ale mele nu va fi de la mine, ci de la ei, nefiind decît ei, pentru că ei nu vor fi fiii Tatălui, iar cine nu va spune ca ei, va plăti, pus de ei să plătească, și vor merge din vrajbă cît vor fi pe pămînt, pentru că ei ai vrajbei sînt, nefiind vreunul, vreodată, de la Tatăl, pentru că numai Fiul e de la Tatăl, și Fiul va

fi cu Tatăl, iar ei vor fi aici, nu cu Fiul și Tatăl, și nu vor da Tatălui ochii lor care nu au văzut și urechile care nu au auzit, inima omului neridicîndu-se pînă la Tatăl, care le-a ridicat lor inimile, în inimile lor nevrînd pe Fiul Tatălui, nevăzînd cu ochii lor și neauzînd cu urechile lor, pentru că ochii lor nu au văzut pe Tatăl, ci Tatăl i-a văzut pe ei că nu vedeau pe Fiu, și urechile lor nu au auzit pe Tatăl, ci Tatăl i-a auzit pe ei că nu au auzit pe Fiul, în timp ce vor face războaie, între ei, în numele Fiului, în numele Tatălui, nefiind de la Fiul, nefiind de la Tatăl așa-ceva, spunînd că au văzut cu ochii lor și au auzit cu urechile lor, contra altora care nu au văzut cu ochii lor și nu au auzit cu urechile lor, dar vor spune că au văzut cu ochii lor și au auzit cu urechile lor.

5) 1] Iar eu cînd dau ochiului vedere și auz urechii este pentru că Tatăl vrea ca să vedeți și să auziți, și abia atunci s-a ridicat inima omului.

2] Inima are nevoie de ochi și de urechi, după cum și ochii și urechile au nevoie de inimă, iar Fiul și Tatăl i-au făcut fii pe oameni, ca oamenii să poată fi fii ai Tatălui, cum și omul are nevoie de Fiu și Tată pentru a fi fiul Tatălui, laolaltă cu Fiul.

Dacă nu ați avut ochi de văzut și urechi de auzit, Tatăl nu vă va da pe Fiul, pentru că vi l-a dat, și nu veți putea fi fii ai Tatălui, care v-a dat ochi de văzut și urechi de auzit, iar voi nu ați văzut și nu ați auzit, deși aveți văzul, auzul, nevrînd să vedeți și să auziți.

Îsă a văzut niște copii care-l vedeau și niște copii care nu-l vedeau. El le-a spus celor care-L vedeau, că mai bine văd ei pe copii, decît pe El, pentru că acei copii pot fi văzuți și mîine, dar El vine din ieri, și cine nu e gata să se închine unui copil, făcîndu-l cel mai mare împărat, de-ar fi cel mai mare împărat, înseamnă că nu a văzut decît, altceva nu, chipul său, și nu va fi mereu chipul său, pentru că e din femeie și bărbat și nu copil. Va alege unul o mie de copii, altul două mii și altul zece mii, dar nu va găsi la niciunul Chipul cel Copilăresc, pentru că nimeni nu v-a mai avea ochi să vadă așa-ceva, și cînd au avut ochi să vadă, și Chipul cel Copilăresc alături, ei se purtau ca niște trufași, privind la ei și la cei pe potriva lor, și chiar de vor face dintr-un ochi o mie de ochi, cu o mie de miini, nimic nu le va da lor strălucire asupra întregii copilării, lumea lor va străluci prin ei, dar ei toți vor fi în întuneric.

Și Îsă a văzut că ei se gîndesc, oare de ce noi n-am avea puterea de a face pe afară ca înăuntru, sensul să fie la fel jocului, și să nu mai fie nimic mare și nimic mic, pentru că noi I-am fost copii Lui, și El ne-a văzut cînd Îl vedeam ca pe El și ca pe noi, și nu doar ca pe noi, pentru că era unul de-al nostru, nici mare, nici mai mic decît noi, nici în afara noastră, nici înlăuntrul, ci chiar inimile noastre, suflatul-Copil și vederea noastră cea bună, pe care tocmai El o cerea și iată că o avea de la noi, fiind copilul Mamei sale și făcîndu-ne copii cu el, ai Ei și ai Lui, iubindu-ne.

Iar Îsă: a ajuns să cunoască lumea ce sînteți de acum, ați ajuns un hoit și vă mîncăți zilele cu vrăjmașie, pentru că sînteți mîncăți de alții și nu mai sînteți vrednici să fiți mame și tați și copii, ați lăsat florile să fie ucise, ați împărțit lumea în miei și urlători care înhață și sfîșie mieii, neavînd loc de un pat, uitînd să stați la masa mea, disprețuind întrebarea: Cine ești Tu, Doamne? și să fiți cei care vin la mine, pentru odihnă și masă, de parcă vreunul ar fi cineva care a avut întregul sac din sămînța cea bună, de parcă unul va muri, iar altul nu va muri, uitîndu-l pe Copil, l-ați uitat pe Cel Viu, duceți-vă în cîmp, miei pentru urlătorii ca și voi, altfel nu ați putea să faceți, uitați de lucrurile Tatălui, pentru că Masa lui eram Eu și voi sînteți buruienile care cresc pe un hoit, ați incurcat viața, și ochii nu v-au sărit la vedere, ci la ucidere, și ați lucrat mereu altceva și ați făcut timp, și ați dus viața, și gata: e vremea să vă mîncăți.

Îsă le-a zis: Eu eram Viu cînd voi erați morți.

Îsă le-a zis: Eu eram cel căutat, dar voi aveți altceva la preț, tot ce poate fi smuls și ars. Cei fără mișcare și odihnă nu vor întrebări de la voi, lucrurile Tatălui au ajuns din lumină, și cînd v-ați mutat în lumea cea nouă, nimeni nu vă zicea: Dar ei cînd se vor odihni? Dar ei ai cui copii sînt? Ci în lumea cea nouă se odihneau toți, pentru că arseseră și smulseaseră tot. Cei care veneați din acum, dinspre mine, erați lumea nouă. Acum toți sînt de dispreț, pentru că ei disprețuiesc orice știu, orice li se cere, doar pentru că așa vor ei, să fie smuls grîul, să fie lovit Copilul, în loc să fie rugat, cu întrebarea, Cine ești Tu, Doamne?

Vrăjmașii nu au venit doar noaptea, pînă și patul ți-este vrăjmaș, pentru că nu ai rămas copil. Și în lumina copilăriei erau vinul cel nou. Dar sacul nu mai este. Grăunțele lumii noi sînteți, și veți minți pentru a avea de mîncare.

Eu sînt cel care nu mai vine. Eu am venit și veneam.

Eu eram sacul și voi semințele. Acum, cei care vor spune că sînt al lor, aceia au distrus ogorul și semințele au ajuns să cunoască lumea. În împărăția lumii sînt cei care cunosc, în Împărăția Tatălui sînt cei care nu o cunosc și nu cunosc, nici lumea, pentru că lumea nu i-a cunoscut, dar ei m-au cunoscut pe mine și erau vrednici de mine, urîndu-și tații lor care nu erau copii, și fiind copii printre semințele cele bune, nu li s-a dat lor, fiind smulși, aruncați, alt ogor aici, ci în Împărăția Tatălui, fiind ei acolo mieii cei vii.

Și cine a mîncat, cînd putea să nu o facă, din trufie și izbindă, cerșind și urlînd după viață, în numele Meu făcînd împărății și arzînd împărați, aceia nu vor fi vrednici de mine.

Și Îsă le-a zis: Cine mai era copil cînd m-a văzut, aceia sînt printre semințele cele bune. Altfel nu puteau să facă. Numai Eu știu cine m-a văzut. Cei care vor face palate spunînd că-s ale Domnului conduc lumea, și pe voi, dar ei nu sînt ai mei. Ei nu sînt semințele cele bune, nici mieii, ci aceia care se duc, pentru că între ei nu este unul care va muri și unul care nu va muri. Doar cine s-a făcut copil cu mine este la Masa Tatălui, laolaltă cu mine și ceilalți copii. Și privirea unui copil face mai mult decît aurul. Voi cinstiți pe unul și nesocotiți pe celălalt: nu puteți lăuda pe Tatăl și izgoni copilul. Sînteți slujbași la tot felul de stăpîni, dar eu nu pot călări atîția cai decît pe rînd, eu am venit să aduc lumină în apele cailor, nu să duc unii cai în ripă, alții la tăiat, și unii la pășune, și iată, a venit lumea cea nouă, făcută de voi, spunînd că-i a mea, dar eu nu sînt din această lume. Luminile Vechi și Luminile Noi se adună în voi, dar nu sînteți Copiii Mei, ci ai mielului care este de mîncat, chiar și cînd fiarele spun că trăiesc pentru mine, nu de la mine aveți viața aceasta, ci de la voi, nimic din ce veți spune despre mine nu va fi de la mine, nici de la Tatăl, nefiind ai Luminii, ci ai voinței de a fi hoit, și ai luptei de a mîncă pe alte hoituri, încercați degeaba: sînt lucrurile voastre.

Zece mii de temple ridicate mie și zece mii de împărați cu zece mii de palate fiecare și șapte mii de preoți pentru fiecare templu nu vor face cît a zecea parte dintr-o floare înflorită de copii la lumina luminării mele, stînd cu mine, la Masa Tatălui.

În templele ce se vor ridica pentru mine, nu mă veți găsi.

Nu veți găsi lumina ce o adusesem în nicio împărăție.

Doar copilăria va ști.

Dar copiii voștri? Ei nu vor ști, pentru că vor fi ca voi, nu vor fi florile mele, ci se vor ridica toți pentru a le fi eu lumină și vor zice de toate despre mine, dar nimic din ce vor zice nu va mai aduce vreo floare în lumină.

SALA DE AȘTEPTARE

Viorel Ploeșteanu

Evelina se întorcea de la piață cu pași grei și rari. Nu avea în sacosă decît patru roșii, un sfert de brînză și o pâine mică. Nu mai dădeau, ca pe vremuri, jumătăți sau sferturi. Ce-i rămănea, înmuia în lapte și hrănea o pisică bătrână și câteva vrăbii.

Copacul din fața balconului se golise de frunze. Numai vrăbiile îl mai împodobeau, frunze vii și gălăgioase, care nu-l părăseau pînă-n primăvară. Mai cădea câte una, dacă gerul de peste iarnă era prea din cale-afară.

Evelina crescuse odată cu acest copac. Îl plantaseră în ziua în care familia ei se mutase în blocul nou construit pe strada C.A. Rosetti. Avea numai cinci ani, nu cu mult înainte de-al Doilea Război.

Întotdeauna cînd se întorcea acasă, se făcea obosită și se sprijinea câteva clipe cu mîna de trunchiul lui. Aveau, pesemne, limbajul lor, care funcționa prin atingeri.

Vrăbiile astea de-l populau acum erau din neamul celor mutate din fața blocului Dunărea, după cutremur.

Din vecinii de la început nu mai rămăsese nimeni. Cei mai mulți muriseră, iar puținii supraviețuitori vânduseră imediat după isprava din '89. Nu reușise să se apropie de niciunul dintre noii colocatari. Foarte politicoși, se limitau la salutul de conveniență și atât. Erau tot timpul și foarte grăbiți.

Trecută bine de 80 de ani, nu mai avea pe nimeni în București. Soțul îi murise în 2000, cînd ieșise iar Iliescu președinte, iar fata, ginerele și nepoții plecaseră încă din '90 în SUA. De-atunci îi mai văzuse numai de două ori, ultima dată în urmă cu 15 ani, cînd se și certaseră. Fata nu înțelegea de ce nu vrea să se mute cu ei în State. Cu banii luați pe apartamentul din Rosetti ar fi vrut să plătească taxele de facultate ale copiilor. Aia a fost ruptura, însă ea știa că nu ar mai fi revăzut niciodată mormântul soțului și nici bătrînul platan. Nu putuse, iar acum se frămînta deseori dacă făcuse bine ori nu. Îi era dor de ei și, deloc supărată, spera mereu să-i vadă intrînd pe ușă.

Între timp, ginerele îi murise, iar fata se recăsătorise cu un american foarte bogat. Era ultima veste pe care-o avea de la ea, în care îi și spunea că n-o mai interesează apartamentul ei vechi și prăpădit. Poate să facă ce-o vrea cu el.

Ea le trimitea mereu scrisori, de sărbători și zilele de naștere, dar nu primea niciodată răspuns. Poate că nici nu ajungeau.

Făcea cumpărăturile la Piața Galați (acum îi zicea Gemeni) și, deși nu era departe de unde locuia, făcea tot mai mult timp pe drum. E-adevărat că-i plăcea să stea și să se uite la oameni. Nu erau prea mulți care să-i vorbească, înafara vînzătoarelor de la tarabe, care i se adresau cu „Coană Evelino”. Nu o deranja, ba chiar căuta să nu ia în seamă. Nu afla mare lucru de la aceste țărânci, dar mai stătea de vorbă cu oameni.

Cerșetoarea din fața pieței, o fată cu minte puțină, îi dădea mereu „săru-măna!”, chiar dacă nu o miluise vreodată. Părea că mai degradă ar ajuta-o fata pe ea, pentru că îi vedea mereu o lumină în ochi cînd îi vorbea, numai că, imediat ce se îndepărta, cerșetoarea revenea la limbajul ei vulgar și agresiv la adresa celor care nu-i dădeau vreun ban.

Acum se apropia cu pași înceți de casă și parcă umezeala toamnei se accentuase. O simțea pînă-n oase. Frigul s-a transformat în transpirație cînd, în depărtare, a văzut o echipă de muncitori care tăiau cu drujbele bucăți mari din platanul ei. N-a mai putut să meargă. S-a sprijinit de un gard și a privit neputincioasă cum, în câteva ore, l-au doborât de tot, l-au încărcat în niște camioane și l-au dus de-acolo.

Cînd, către seară, și-a făcut curaj să intre în bloc, erau numai două țigânci cu mături din nuiete care strîngeau rămășițele platanului.

– Ai dracu', ăia dă la Primărie, n-a' vrut să ne dea și nouă câteva vreascuri! Pă tot l-a' loat, loa-i-ar dracii! O să să încălzască barosanii două ierni cu pomu' ăla, arză-i-ar focu' ăla marili!

Evelina nu le-a băgat în seamă. A trecut pe lângă ele cu ochi împăienjeniți și abia s-a tîrât pînă la apartamentul ei. În noaptea aia nu a dormit. A stat cu bătrîna pisică în brațe și s-a gîndit la toată viața ei de pînă atunci. Nu fusese mare scofală, acum cînd făcuse socoteala. Niște rumeguș măturat de două străine.

Dimineța, pe poarta unui azil de la marginea Bucureștilor, intra o umbră de femeie, cu o valioară într-o mână și o pisică ținută strâns la piept cu cealaltă. A pus pe biroul domnișoarei de la recepție actele unei locuințe, un talon de pensie și s-a așezat pe marginea unui scaun în sala de așteptare.

O VIZITĂ LA MUZEUL „THEODOR PALLADY”

(fragment din volumul „Taine în vis” – editura Astralis, 2016)

Camelia Pantazi Tudor

Bucuria că în sfârșit găsisem un muzeu deschis era însă umbrită de mâhnire. Constatam că ajunseseam, fără să intenționez, pe străzile pe care le străbătusem foarte des alături de prietenul plecat în altă lume. Nu-mi rămânea decât să intru în muzeu.

Tot singurul vizitator, la fel ca la „Aman” și la „Bacovia”. La Brăila, în Casa memorială „Panait Istrati” și în Centrul cultural „Nicăpetre” fusesem cu Livia, dar în afara noastră, nicio altă persoană. Mi-am scos carnețelul și pixul, atrasă de lucrările de la parter. După cum urma să observ în câteva minute, numai acolo se aflau picturi ale lui Pallady, pictorul născut la Iași, provenit dintr-o familie înstărită, pe linie maternă, din cea a Cantacuzinilor. Majoritatea, nuduri: „Nud de femeie pe canapea roșie”, „Nud culcat cu draperie galbenă”, „Nud culcat”, „Nud cu ciorap negru pe fotoliu”, dar și altele, printre care: „Vedere din Place Dauphine”, „Femeie citind”, „Marioara Ventura”. În sala elegantă se mai aflau obiecte din colecția lui Gheorghe Răut – un bufet în stil Renaștere târzie, secolul XIX, fotoliu Napoleon III, comodă Ludovic XV, un sfeșnic din bronz aurit, statuete și altele. Am urcat pe scara interioară din lemn și am ajuns într-o sală spațioasă, luminoasă, care se prelungea cu un cerdac închis cu geamuri. Mi-am rotit privirea de jur împrejur, admirând acoperișul cu streășină lată. Din sala aceea se intra în altele patru mai mici, dintre care una adăpostea gravurile lui Pallady. Picturi, aparținând școlii franceze, olandeze, germane, italiene, engleze, împodobeau pereții, în timp ce din loc în loc erau expuse diverse obiecte de mobilier, sculpturi din arta antică greco-romană, egipteană, vase din ceramică, un ceas de masă, o oglindă din secolul al XVIII-lea. Mi-a plăcut mult portretul Sophiei Croisette, realizat de Carolus Duran, cel care o pictase și pe mama colecționarului Gheorghe Răut, un portret de femeie, de Louis Leopold Boilly, un alt portret de femeie, al lui Giambattista Piazzetta, „Pont Neuf”, al unui artist anonim, „Madona cu pruncul” – școala franceză, „Veneția”, de Domenico Guardi și altele. Obiectele de artă egipteană, aztecă, thailandeză, chineză, persană, japoneză mi-au încântat privirea și m-au dus cu gândul la o veche preocupare de a mea, studiul istoriei și culturii chineze. Înainte de a intra în sala care cuprindea grafica lui Pallady, cu imagini din Franța, m-am oprit în fața unui autoportret al autorului, în creion, creion brun, acuarelă. Apoi am pătruns în locul în care am putut admira multe zone ale Parisului – Boulevard Saint Michel, Saint Germain-des-Prés, Pont Neuf, un monument al eroilor Franței, Montparnasse, Boulevard Raspail, vedere din Marsilia. Franța văzută de Theodor Pallady. Firesc! Pictorul trăise mult timp la Paris, fusese influențat de pictorii francezi, printre care Matisse și Cézanne, a studiat la Académie des Beaux-Arts. În fața lucrărilor, nu m-am putut lăsa prea mult în voia retrairii momentelor petrecute de mine însămi în „Orașul luminilor”, pentru că apariția câte unei supraveghetoare îmi intrușorea reveria, fapt destul de enervant, deși aceea era treaba lor – să supravegheze. M-aș fi așteptat să fi avut curiozitatea să mă întrebe ce tot scriu acolo, în carnețelul meu. În sfârșit, probabil că aveam eu pretenții exagerate.

Am ieșit în curtea care încă mai amintea de frumusețea din alți ani, am făcut fotografii, inclusiv a statuii pictorului, realizată de sculptorul Gheorghe D. Anghel. Splendidă casă, dar rece. Odinioară caldă, cu oameni care intrau, ieșeau, dansau, cântau, împărtășeau impresii, făceau planuri, puneau țara la cale, cum s-ar spune. Devenise doar ziduri și lucrări de artă. Telefonul mobil îmi dădea semn că primisem un mesaj. M-am mirat fiindcă, de obicei, nu auzeam avertizarea SMS-ului, dar m-a și bucurat întrucâtva. Mă scosese din starea de meditație asupra trecerii timpului. Ecran luminat și cuvintele: Ars longa, vita brevis. Fără precizarea numelui persoanei care mi-l trimisese, dovadă a faptului că nu exista în memoria mobilului. Nu apărea nici vreun număr, la fel ca și în cazul apelurilor primite în celelalte „călătorii” ale mele. M-am gândit că ar trebui să merg la un magazin

Vodafone să cer o explicație, dacă exista una! Cât despre dictonul latin, eram de acord. Mesajul a rămas câteva secunde pe ecranul mobilului, cât să apuc să citesc, apoi a dispărut.

Până una alta, nu doream să-mi fac vreo grijă, am ieșit din curtea muzeului și am luat-o pe Spătarului, fără să mă gândesc unde voi ajunge. În definitiv, îmi puteam permite să mă rătăcesc pe vechile străzi ale orașului. Și nu aveam niciun chef să revin prea curând în centrul zgomotos. Casele frumoase, încărcate cu amintiri, dar și pline de oameni, de o parte și de alta a străzii liniștite, îmi ofereau un confort interior și îmi aduceau un zâmbet pe buze, pe care nu mi-l puteam explica decât prin faptul că mă lăsasem ghidată pe drumul meu doar de intuiție. Amuzant. Nu știam încotro mergeam. Intersecție cu strada Popa Petre, apoi întrebare – pe unde o voi lua? Am văzut scris pe o plăcuță – str. Silvestru. „Ok”, mi-am zis, „să vedem unde mă va duce”. Și am văzut. Biserica Sf. Silvestru. Pe partea opusă, pe strada Armoniei, o altă încântătoare construcție – restaurantul italian „Il Destino”. „Cam bizar”, mi-am zis, „Biserica în față, Il Destino în stânga și Armonia între ele”. La restaurant nu intram de una singură, nu avea niciun farmec, „Armonia” mai putea să aștepte puțin, așa că am intrat în Biserică. Liniște, dar nu suficientă pentru a lua și eu ceva din ea. Oricum, frumos lăcaș! Am ieșit, și am dat din nou cu ochii de firma restaurantului. Il Destino! Având mereu obiceiul de a căuta explicații, nu-mi dădea pace întrebarea: ce căutam eu acolo, cu „destinul” în fața mea, după ieșirea din biserică în care nu găsisem echilibrul interior? Întrebare fără răspuns. Am mers înainte pe strada Armoniei, apoi pe strada Verii și am ajuns pe bulevardul Dacia. Dreapta sau stânga? Nu știam în ce loc al bulevardului mă aflam, doar că eram mai aproape de Piața Romană decât de locuința mea. Autobuzul 133 mă putea duce ori într-un loc, ori în celălalt. Am luat-o la întâmplare, spre stânga, și am ajuns la liceul „Dimitrie Cantemir”. Mă dumiriseam, dar tot nu mă hotăram în care direcție să-l iau pe 133. De fapt, pe Dacia, spre Romană, ce aveam de făcut? Poate doar să umblu din nou brambura, în căutarea unei case memoriale. Oricum, nu mai aveam mult timp la dispoziție, și mă cam

dureau picioarele, altfel m-aș fi îndreptat totuși spre stația de metrou. Hotărârea a luat-o în locul meu însuși autobuzul 133. S-a oprit exact când am ajuns în prima stație ieșită în cale. Drum spre casă!

Ploaia, care nu mă incomodase prea mult în orele petrecute prin oraș, dădea semne că se va accentua. Ploua bine de tot când am decis să ies din nou din apartament, pe la ora 16.30, spre „Calderon”. Nu mă răzgândisem, deși nu mă obliga nimeni să plec, și în plus era foarte posibil să nu întâlnesc nicio persoană cunoscută. Oarecum întristată de modul în care petrecusem ziua de concediu, mi-am zis că poate îmi voi schimba starea sufletească după ce voi asculta melodiile Mariei Tănase.

Am răsuflat ușurată când am intrat în Centru și am scăpat de umezeala de afară. Directoarea tocmai îl ruga pe istoricul V.S. să cumpere buchete de flori pentru cele două invitate. Nostimul domn nu părea deloc încântat, mărturisind că nu se pricepea la o asemenea îndeletnicire. M-am oferit să-l însoțesc și am plecat în căutarea unei florării cât mai apropiate. Pasajul Universității se afla cel mai la îndemână. Ploaia se întetise, însă nu ne deranja. Devenise distractiv să avem grijă de buchetele de flori, fiecare sub umbrela lui, să nu se ude sau, mai grav, să nu se desprindă și să cadă, fără să ne dea de știre, vreun fir, pe caldarâm. Rădeam, ocolind băltoacele și grăbindu-ne să ajungem la Centru. Trecuse de ora 17, dar noi cumpăraserăm flori pentru... Maria Tănase!

Ca recompensă aveam asigurate locurile... în primul rând! Oboseala se spulberase. Zi ratată? Uitasem de asta. Auzeam doar melodiile Mariei, admirabila noastră artistă.

Lume, lume, soră lume...

ARHITECTURA BUCUREȘTIILOR PE BANCNOTE

Cezar Petre Buiumaci

Banii, concepuți ca o formulă de schimb, au fost folosiți de puterile emitente și în scop propagandistic, fiind bine cunoscute reprezentările de pe monedele antice ale efițiilor conducătorilor alăturate de o grafică ce prezenta victorii sau diverse realizări menite să elogieze suveranul pe un suport ce are o largă acoperire teritorială. Năzuințele unui tânăr stat aflat la confluența unor puteri expansioniste au putut fi exprimate prin intermediul unei emisiuni monetare. Unul dintre actele de exprimare a dorinței de independență ale României din timpul lui Carol I a fost emiterea monedei din aur cu nominalul de 20 lei în 1868 cu efigia lui Carol I ce avea legenda „Carol I Domnul Românilor”. În urma protestelor Imperiului Habsburgic cât și al celui Otoman, România a fost nevoită să retragă moneda, însă dublul scop fusese atins: se emisese moneda ce afirma independența României și care nu conținea nici un simbol al dependenței de Imperiul Otoman și se afirmase dorința străngerii tuturor românilor sub același conducător. O dată cu emisiunile de bancnote România își va exprima pe acest tip de suport atât idealuri și virtuți cât și aspecte legate de formarea națiunii, așa cum sunt latinitatea sau unitatea poporului român în spațiul european. Începând din a doua parte a secolului al XX-lea și până astăzi regăsim pe emisiunile de bancnote diferite realizări arhitecturale.

Istoria bancnotei românești începe cu emisiunile de bilete ipotecare din anul 1877, deși existaseră trei proiecte ale Comitetului revoluționar român de a emite un bilet de bancă, mai întâi în 1853 purtând titlul de „Bilet de împrumut”. În general aceste bancnote au o grafică relativ simplistă predominând alegoriile și ornamentele clasice. Excepție o fac însă două bancnote, biletul ipotecar de 20 lei (două-deci lei) pe aversul căruia, în partea stângă, se află împăratul Traian care privește către Dacia, reprezentată de un personaj feminin, care dă mâna cu un soldat român, scenă ce exprimă uniunea Daciei cu Roma. Compoziția este completată de două elemente sculpturale, iar în partea de jos central este desenat podul lui Traian de la Drobeta Turnu-Severin. Astfel regăsim pe prima serie de bancnote românești o reprezentare arhitecturală de marcă, podul construit de Apolodor din Damasc în scopul trecerii Dunării de către trupele române în cea de-a doua campanie militară din anii 105-106 câștigată de Traian, în urma căreia Dacia va rămâne sub stăpânire română până la retragerea aureliană din 271-275. Aceeași grafică o găsim și pe biletul ipotecar cu valoarea de 50 lei. Reversul biletului de 500 lei din aceeași serie prezintă o compoziție arhitectonică bogat ornamentată cu elemente sculpturale, în partea superioară, pe un frontispiciu, un cap de leu, un cap de bour și inscripția ROMÂNIA, în laterale câte o statuie reprezentând zeițele securității și abundenței, iar în centru bustul zeiței Roma. Sub acesta se află un caduceu încadrat de-o parte și de alta de câte o reprezentare a Lupei capitolina. Următoarea bancnotă pe care se află o reprezentare arhitectonică este cea de 1 leu din 1915, ce va mai avea alte trei emisiuni până în 1938, pe aversul căreia în partea superioară sunt gravate un grup de trei sonde petroliere, într-o compoziție din care mai fac parte snopuri de grâu, secera și vița de vie, aspect al bogăției solului și subsolului țării, ce va avea un rol covârșitor în evoluția ulterioară a României. În 1931 este emisă bancnota cu valoarea de 5.000 lei, cu nouă emisiuni până în 1945, al cărei avers prezintă un peisaj al Dunării la Cazane. În partea centrală, ușor excentric către stânga se distinge o clădire cu etaj construită în proximitatea peretelui montan. Pe revers se găsește pictura „Intrarea voievodului Mihai Viteazul în Alba Iulia” realizată de pictorul Stoica Dumitrescu, care a fost și desenatorul emisiunii. Pictura îl prezintă pe primul unificator al țărilor române în fruntea unui alai și întâmpinat la poarta Sfântului Gheorghe de o mulțime care îl aclamă. La 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, ceea ce a consfințit, împreună cu preluarea Moldovei în primăvara anului 1600, scurta unire a celor trei țări românești sub domnia voievodului oltean. Alba Iulia este un simbol național, prima Unire, martiriul conducătorilor Răscoalei din 1784, Horia și Cloșca, Marea Unire din 1 Decembrie 1918, care a schimbat pentru totdeauna harta României, și tot aici, patru ani mai târziu, au fost încoronați Ferdinand I și Maria ca regi ai României. Pe bancnota de 500 lei din 1934, cu nu mai puțin de 10 emisiuni în nouă ani, se află pe revers, în mijlocul unui peisaj montan, Castelului Peleş de la Sinaia. Bancnota de 5000 lei din 1943 (până în 1945) conține pe revers,

în partea inferioară, o compoziție alcătuită din simboluri care prezintă arta, știința și cultura țării, având în prim plan o scenă cu un țaran arând un câmp cu un plug tras de patru boi, iar în plan secund un element arhitectural care compun un ansamblu industrial. În anul 1947 are loc reforma monetară care va scoate din circulație vechile semne bănești, legea nr. 287 / 15 august 1947 atribuind Băncii Naționale și Ministerului de Finanțe misiunea de emite și pune în circulație noi monede și bancnote ale leilor stabiliți Schimbarea banilor s-a realizat în baza unui raport de 20.000 lei vechi la 1 leu nou, cu o limită cuprinsă între 1.500.000 și 5.000.000 lei. Grafica acestor bancnote era de inspirație proletară și avea menirea de a justifica în mod propagandistic noul regim politic. Prima bancnotă pe care regăsim o reprezentare arhitectonică este cea de 500 lei 1949 pe reversul căreia se află în mijlocul unui peisaj montan un ansamblu industrial în plină activitate. Pe avers se găseau portretele conducătorilor răscoalei din Transilvania din 1784: Horia, Cloșca și Crișan. Pe reversul bancnotei de 1.000 lei 1950 se găsește imaginea de pe aversul bancnotei de 5.000 lei 1931: într-un peisaj al Dunării la Cazane este o clădire cu etaj construită în proximitatea peretelui montan. Pe aversul acesteia apare pentru prima dată portretul lui Nicolae Bălcescu. În 1952 are loc o nouă reformă monetară în urma căreia au fost emise o serie de monede cu valorile de 1, 3, 5, 10 și 25 de bani și o serie de bancnote cu nominalurile de 1, 3, 5, 10, 25 și 100 de lei, primele revenind în sarcina Ministerului de Finanțe pentru ca ultimele trei, cu valorile cele mai mari, să fie de competența Băncii de Stat. În cadrul acestei serii monetare se află bancnota de 5 lei emisă de Ministerul de Finanțe ce conținea pe avers, într-un medalion, chipul unei tinere țărănci și stema RPR, asemănătoare emisiunii de 20 lei din 1950, iar pe revers barajul unei hidrocentrale în construcție. Motivul acesta răspundea politicilor economice și industriale a partidului comunist conform cărora o creștere economică a unui stat se poate realiza doar prin dezvoltarea industrială în cadrul unei economii centralizate și planificate, având ca pivot principal industria grea. În cadrul procesului de industrializare forțată electrificarea era considerată un factor indispensabil. Restul bancnotelor alternau scene din registrul agricol cu cele din cel industrial.

Seria reprezentărilor obiectivelor arhitecturale având ca subiect Bucureștii este deschisă de bancnota de 100 lei 1952. Aceasta avea pe avers efigia lui Nicolae Bălcescu, elemente repetate ale nominalului, stema RPR și alte ornamente, cât și emitenții, iar pe revers imaginea Combinatului Poligrafic „Casa Scânteii”. Amplasată în nordul orașului, pe locul fostului Hipodrom de la Băneasa, Combinatul poligrafic Casa Scânteii „I.V. Stalin” este prima clădire de mari dimensiuni, ale cărei planuri au fost realizate între 1948-1949 de către o echipă de arhitecți din care făceau parte Horia Maicu, Nicolae Bădescu, Marcel Locar, Mircea Alifanti, Gh. Dumitrașcu sau V. Iorga, și construit între 1950-1955, inginerul Panaite Mazilu fiind șeful de proiect. Această clădire de mari dimensiuni, fiind cea mai înaltă clădire din București până în anii 2000, a reprezentat impunerea realismului socialist de inspirație stalinistă în arhitectură,

având ca model clădiri emblematică ale arhitecturii sovietice precum Universitatea Lomonosov, Ministerul Afacerilor Externe, Hotelurile Ucraina și Leningradskaja din Moscova sau Palatul Culturii din Varșovia. Graba era dată de obediența regimului față de Stalin, având în vedere faptul că edificiile sovietice abia se ridicau și ele la sfârșitul anilor '40, iar pentru execuția planurilor Casei Scânteii echipa de arhitecți s-a deplasat la Moscova într-o vizită de documentare. Amplasată în nordul orașului, pe locul fostului Hipodrom de la Băneasa, clădirea „Casei Scânteii” închide perspectiva bulevardului Kiseleff, fiind în același ax cu Arcul de Triumf. Clădirea are un corp central cu 12 etaje, atingând 110 metri la vârful fleșei, iar corpurile laterale având doar parter și patru etaje erau destinate redacțiilor de presă și sediilor de edituri, cu galerii deschise la ultimul etaj, iar la capete turnuri cu șase etaje, terminate la rândul lor cu fleșe. În partea din spate au fost construite corpuri ce formează o curte interioară, cu parter și trei etaje înalte destinate combinatului poligrafic. Este una dintre puținele clădiri, poate chiar singura, ridicată în perioada 1947 – 1989 și cu ajutorul contribuției bănești directe a populației, fiind emise bonuri de donație.

O dată cu venirea la conducerea partidului și a țării, Nicolae Ceaușescu va demara o politică de preluare totală a puterii în stat, una dintre ele fiind schimbarea Constituției și denumirii României, care din Republica Populară Română va deveni Republica Socialistă Română, iar Partidul Muncitoresc Român va deveni Partidul Comunist Român. În cadrul acestui proces toate documente oficiale și însemnele țării aveau să fie schimbate. Nu au fost exceptate nici semnele monetare care vor fi înlocuite de emisiuni aparent asemănătoare. Deși în mare măsură acestea aveau aceleași valori și cromatică, în realitate este vorba despre schimbări importante, oglindite de politica pe care conducerea comunistă a României a urmat-o după decesul lui I.V. Stalin. România va adopta o politică de distanțare față de Moscova, de adoptare a unui comunism național, promovând independența în interiorul sistemului.

În 1966 este emisă bancnota de cu valoarea de 25 lei pe al cărui avers este portretul lui Tudor Vladimirescu, iar reversul prezintă un bogat peisaj industrial compus din multe clădiri, instalații și furnale în plin proces de desfășurare a activității. Următoarea bancnotă este cea de 50 lei cu chipul lui Alexandru Ioan Cuza imprimat într-un medalion pe avers, iar pe revers este desenat Palatul Culturii din Iași.

Bancnota de 100 lei din această serie are pe avers o grafică și o cromatică asemănătoare celei din 1952. Schimbarea majoră este reprezentarea de pe revers unde Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii” este înlocuită de imaginea Ateneului Român. Astfel că este înlocuită imaginea influenței sovietice în arhitectura Capitalei și, implicit, obediența regimului față de „fratele mai mare”, cu un monument de arhitectură bucureșteană, de inspirație franceză, care nu are nici un fel de legătură cu regimul comunist, clădirea fiind ridicată în timpul regelui Carol I. Ateneul Român, construit parțial între 1886 – 1888, după planurile arh. A. Galleron, pe fundațiile manejului din Grădina Episcopiei, edificiu eclectic de inspirație franceză. Lucrările fiind fost reluate în 1893. Ateneul are

o sală mare de concerte cu o capacitate de 1.000 locuri. O parte din fondurile necesare construirii acestuia a venit de la populație în urma indemnului: „Dați un leu pentru Ateneul!”.

Aceste emisiuni vor circula până în anul 1996 când vor fi scoase treptat din circulație în paralel cu emiterea de noi monede și bancnote, ca urmare a liberalizării prețurilor și a salariilor dar și al creșterii inflației într-un ritm ridicat.

Noile bancnote vor conține o grafică în care elementele arhitecturale vor deține o pondere majoră. Acestea păstrează uzața ilustrării unei personalități pe care o excepția celei de 2.000 lei 1999, emisă cu ocazia eclipsei totale de soare, eveniment astronomic care a putut fi văzut de pe teritoriul României, bancnotă care a fost prima emisiune din polimer din Europa și din emisfera nordică.

Prima bancnotă tipărită după 1989 este cea cu nominalul de 1.000 lei din 1991, cu o nouă emisiune în 1993. Aversul ni-l prezintă pe Mihai Eminescu și un fundal pe care regăsim imaginea unor corăbii. Pe revers este reproduș un peisaj în care elementul principal este Mănăstirea Putna.

A urmat bancnota de 200 lei din 1992. Pe reversul acesteia, ca element grafic principal, se află portretul naturalistului Grigore Antipa având în plan central o compoziție din care fac parte vasul cu aburi „Tudor Vladimirescu”, elemente ale florei și faunei Deltei Dunării și vechiul far din Sulina. Tot în 1992 este pusă în circulație bancnota cu valoarea nominală de 5.000 lei, cu o nouă emisiune în 1993, care are pe ambele fețe ilustrație arhitecturală. Componenta principală a aversului este chipul lui Avram Iancu alături de un peisaj montan în centrul căruia se află o biserică maramureșană. Grafică reversului ne prezintă biserica din Densuș, poarta cetății Albă Iulia și stindardul dacic alături de o suită de elemente decorative și primul sigiliu al lui Mihai Viteazul după Unirea din 1600.

Anul 1994 aduce apariția bancnotei de 10.000 lei cu un avers ce conține portretul istoricului, scriitorului și jurnalistului Nicolae Iorga ca element grafic principal, lângă care se află reprezentări geometrice, fibula mică din tezaurul de la Pietroasa și imaginea zeului șarpe Glycon. Pe revers se găsesc statuia zeiței Fortuna, protectoarea cetății antice Tomis, imaginea Muzeului de Istorie a Municipiului București – Palatul Suțu și statueta Gânditorului de la Hamangia. Palatul Suțu ce adăpostește astăzi Muzeul Municipiului București, a fost ridicat în 1835 după planurile arhitecților Johan Veit și Konrad Schwink, în stil neogotic, ieșind în evidență cele patru turnuri poligonale. Clădirea, celebră în epocă, a fost decorată de sculptorul Karl Storck, are un hol de primire și o scară monumentală de unde poate fi admirat celebrul ceas în oglindă. Scara monumentală din stejar se desparte la jumătatea ei în două făcând astfel loc oglinzii de mari dimensiuni, deasupra căreia, la mijlocul ramei superioare se află portretul Irinei Suțu sculptat de Karl Storck. Marchiza laterală a fost construită ulterior după planurile arhitectului Paul Gottereau. Deasupra fiecărei porți palatului se află câte un soare susținut de doi lei rampanți. Palatul a fost reședință particulară până la începutul secolului al XX-lea, în timpul Primului Război Mondial devenind reședință guvernatorului ocupant, apoi sediul Primăriei Municipiului București, sediul al Băncii Chrissoveloni, al CEC-ului și al Institutului de Construcții înainte de a devenii sediul Muzeului Municipiului București în 1959.

În 1998 vechea bancnotă de 1.000 lei este înlocuită de una de dimensiuni mai mici, a cărei ilustrație și cromatică este schimbată, păstrând însă ca element grafic principal al aversului imaginea poetului Mihai Eminescu. Reversul este însă schimbat complet având o structură a cărui element central îl reprezintă ruinele cetății Histria. Anul 1998 este consemnat pentru apariția bancnotei cu valoarea de 100.000 lei care îl are prezent pe avers pe pictorul Nicolae Grigorescu, iar pe revers o ilustrație compusă din personajul tabloului „Rodica” și o

casă tip culă boierească cu prispă din Oltenia. Bancnota de 10.000 lei din 1994 este la rândul ei schimbată în 1999 de o nouă bancnotă și, ca în cazul celei de 1.000 lei, este de dimensiuni mai mici și de altă culoare. Se păstrează imaginea lui Nicolae Iorga pe avers, însă pe revers elementul principal va deveni Catedrala Episcopală a Mănăstirii Curtea de Argeș.

Începând cu anul 2000 Banca Națională a României va demara un proces de preschimbare al bancnotelor din hârtie cu cele realizate din polimer, ale căror caracteristici le fac superioare celor aflate până atunci în circulație.

Dacă biletele de bancă cu nominalurile de 10.000 (2000) și 100.000 (2001) își vor păstra atât aspectul cât și dimensiunile, emisiunea bancnotei de 50.000 lei din anii 1996 și 2000, care avea pe avers chipul lui George Enescu, iar pe revers imaginea în oglindă a Sfînxului din Bucegi, va avea din anul 2001 pe revers imaginea Ateneului Român pe un fundal cu fragmente de portativ, note muzicale și un pian.

În anul 2003 Banca Națională pune în circulație bancnotă de 1.000.000 lei pe al cărei avers se află portretul dramaturgului Ion Luca Caragiale și o compoziție ce conține elemente geometrice, florale și două măști între care cea a Comediei. Reversul este alcătuit din statuia lui Ion Luca Caragiale realizată de Constantin Baraschi în anul 1957, clădirea vechiului Teatru Național din București, masca Tragediei, toate pe un fundal cu diverse forme geometrice. La început secolului al XIX-lea se deschidea prima sală de teatru din București organizată sub indemnul domniței Ralu, ce a înființat teatrul de la „Cișmeaua Roșie”, pe Podul Mogoșoaiei. Societatea Filarmonică, înființată în 1833, își propunea promovarea „culturii limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale din Principat și spre aceasta formarea unui Teatru Național”. În 1836 Societatea Filarmonică

a cumpărat Hanul Câmpinencii pentru ridicarea edificiului. Locul fiind însă prea mic pentru a se construi pe el un teatru monumental, va fi aleasă locația fostului han Filaret și, după multe târăgănări, va începe în 1848 construcția Teatrului Național, lucrare finalizată la sfârșitul anului 1852. Aici își va desfășura activitatea instituția până în vara anului 1944. După ce a fost distrusă clădirea din Calea Victoriei de bombardamentele germane din 24-26 august 1944, teatrul a continuat să funcționeze în sălile Comedia, Studio din Piața Amzei, sălile de festivități ale liceelor Sfântul Sava și Matei Basarab, Cercul Militar, iar după o perioadă își va desfășura activitatea doar în sălile Comedia și Studio. După mai bine de jumătate de secol a fost construit, după planurile prof.univ.dr.arh. Romeo Ștefan Belea, Hotelul Novotel, inaugurat în 2007, a cărui intrare a fost realizată după modelul intrării Teatrului Național.

La 14 iulie 2004 a fost adoptată Legea nr. 348 privind denominarea monedei naționale, publicată în Monitorul Oficial nr. 664 din 23 iulie 2004, conform căreia „la data de 1 iulie 2005, moneda națională a României, leul, va fi denominată astfel încât 10.000 lei vechi, aflați în circulație la această dată, vor fi preschimbați pentru 1 leu nou” (Art. 1).

În cadrul procesului de denominare grafica bancnotelor, cu mici schimbări de fundal, se va păstra într-o proporție foarte mare, cromatică rămânând la fel, importanță fiind diferențierea dimensiunilor care, conform site-ului Băncii Naționale, vor fi modificate după cum urmează: bancnota de 10.000 lei 2000 – 150X67 mm, bancnota de 1 leu 2005 – 120X62 mm; bancnota de 50.000 lei 2001 - 155X70 mm, bancnota de 5 lei 2005 – 127X67 mm; bancnota de 100.000 lei 2001 – 160X73 mm, bancnota de 10 lei 2005/2008 – 133X72 mm; bancnota de 500.000 lei 2000 – 165X76 mm, bancnota de 50 lei 2005 – 140X77 mm; bancnota de 1.000.000 lei 2003 – 168X78 mm, 100 lei 2005 – 147X82 mm.

La 1 iulie 2005 va intra în circulație bancnota de 500 lei cu chipul lui Mihai Eminescu și un fundal alcătuit din flori și fruze de tei și o călimară și o pană de scris, iar pe revers clădirea Bibliotecii Universitare din Iași și o pagină a ziarului Timpul. Bancnota cu valoarea nominală de 200 lei va fi introdusă în circulație la 1 decembrie 2006. Aceasta are ca element grafic principal pe avers portretul poetului Lucian Blaga și un fond pe care se regăsesc flori de mac și O carte deschisă la fila cu poemele Autoportret și 9 mai 1895, iar pe revers un fundal alcătuit din roți de moară și un curcubeu pe care sunt suprapuse o moară de apă și statuia Gânditorului de la Hamangia.

GNOSTICISMUL

Radu Comănescu

Tradiția secretă a creștinismului

Venirea lui Iisus a însemnat o mare democratizare a tainelor. Acest Om și Fiu al lui Dumnezeu a adus tuturor mântuirea, la îndemână. Inițierea creștină este botezul, care nu necesită ritualuri complicate și se poate da oricui, la orice vârstă. Caracterul profund exoteric al actelor creștine este completat de caracterul exoteric al doctrinei. Creștinismul pretinde că nu are ezoterism, adică nu există în el doctrină secretă: toți oamenii au acces în mod egal la învățăturile lui Iisus Hristos. De altminteri, Mântuitorul Însuși a spus: „nu este nimic ascuns, care nu va fi descoperit, și nimic tănuit, care nu va ieși la lumină.”

Totuși, în timpul propovăduirii hristice și în primul secol al Bisericii se pare că grupurile privilegiate de discipoli primeau o instrucție aparte, căreia i-am putea zice „specială”. Astfel, Evanghelia după Marcu ne lasă următoarea mărturie: „Când a fost singur, cei ce erau în jurul Lui împreună cu cei doisprezece, L-au întrebat despre pilde. // Vouă, le-a zis El, v-a fost dar să cunoașteți taina Împărăției lui Dumnezeu; dar pentru cei ce sunt afară din numărul vostru, toate lucrurile sunt înfățișate în pilde; // pentru ca, măcar că privesc, să privească și să nu vadă, și măcar că aud, să audă și să nu înțeleagă, ca nu cumva să se întoarcă la Dumnezeu și să li se ierte păcatele.” (Marcu 4;10-12).

Iată un mod ciudat de exprimare al Mântuitorului, despre care știm tocmai că venise pentru a ierta păcatele lumii. Aceste cuvinte ale Sale nu diferă mult față de spusele hierofanților și ale maeștrilor de Mistere.

Așadar, este sigur că Iisus le-a dat o învățătură specială apostolilor și ucenicilor Săi. Conform Tradiției, El ar fi explicat această doctrină ascunsă lui Petru, Ioan, Iacob și Pavel. O parte din explicații sunt cuprinse în Evanghelii; deși nu știm cât anume (Origen – ca să dau un exemplu – susținea că evangheliștii nu ar fi dezvăluit sensul total al pildelor lui Hristos). Însă cele mai importante revelații hristice le-ar fi primit Petru, Ioan și Iacob în cele 40 de zile dintre Învierea și Înălțarea Domnului, iar apoi Pavel timp de trei zile, cât a fost „răpit” în ceruri, după viziunea de pe drumul Damascului. E probabil ca secretele astfel revelate să se fi referit la „misterul coborării și ascensiunii lui Hristos prin cele șapte ceruri luate de ingeri și la eschatologia individuală, adică la itinerariul mistic al sufletului după moarte” (am citat din Mircea Eliade). Oricum, învățătura secretă a lui Iisus a fost numită gnoză (de la grecescul gnosis: cunoaștere).

Inițial, gnoza a avut un mare prestigiu printre creștini. Clement din Alexandria afirma: „Lui Iacob cel Drept, lui Ioan, lui Petru, Domnul, după Învierea Sa, le-a dat gnoza; aceștia au dat-o altor apostoli; ceilalți apostoli au dat-o celor 70 dintre care unul era Barnaba”. Același Clement numește gnoza: „adevărata tradiție a fericitelor învățături, venite toate direct de la sfinții apostoli Petru, Iacob, Ioan și Pavel, transmise din tată în fiu, [și care] au ajuns până la noi prin grația lui Dumnezeu.” Creștinismul timpuriu poseda, chiar, o ierarhie a credincioșilor: începători, înaintați, desăvârșiți. După cum crede Mircea Eliade, gnoza finală era dezvăluită doar desăvârșiților. Privind aceste fapte și teorii, m-am întrebat dacă nu cumva primii creștini n-au alcătuit o adevărată societate secretă. Știm că aveau semne de recunoaștere (a rămas celebru peștele), liturghia ne-a păstrat unele formule de tipul parolelor, acum, iată, vedem că este posibil să fi existat grade de inițiere, precum și o doctrină secretă.

Dar nu trebuie să ne grăbim în a trage concluzii. Astfel, deși Iisus explică mai multe Apostolilor decât mulțimilor, El îi trimite ulterior pe acești Apostoli să propovăduiască mai departe. Mai mult încă, Iisus accentuează foarte tare necesitatea și obligativitatea răspândirii Evangheliei (care înseamnă vestea cea bună). Așadar, creștinismul nu a fost niciodată închis, aidoma unei societăți secrete. Iar Mântuitorul nu a pus preț excesiv pe învățături, mai ales dacă sunt ezoterice. El a declarat „Feriți cei săraci cu duhul” și a anunțat că pentru mântuire nu e nevoie decât de credință și de iubire. În Ierusalim, până la arestarea Sa în grădina Ghetsimani, Iisus predică zilnic mulțimilor, în Templu. Așadar, principalele sale acțiuni sunt exoterice, publice sau făcute publice. Prin Evanghelii, Cina cea de Taină a devenit un fapt public; răstignirea, marele scenariu al mântuirii, este o dramă emnamente publică. Așadar, vom zice și noi, dimpreună cu Părinții Bisericii, că esența activității lui Iisus nu este de a fi secretă, ci de a revela în mod public cuvântul lui Dumnezeu.

*
* *

Însă nu pot fi trecute cu vederea mărturiile primilor creștini. Am citat din Evanghelia după Marcu, am citat din Clement Alexandrinul, adaug acum că și Apostolul Pavel, în epistole, pare că știe mai multe decât spune. Din când în când, el mai dezvăluie credincioșilor câte o taină, însă nu zice nicăieri: iată, v-am dezvăluit toate tainele pe care le cunosc. Așadar, a existat ceva tainic, ceva secret la originile creștinismului.

De aici va porni discuția noastră. Despre existența unei învățături creștine secrete nu cred că ne mai putem îndoi. Vom spune, deci, că, în pofida caracterului exoteric al misiunii lui Iisus, apar și elemente secrete, ezoterice. Așa cum am pomenit deja, acestea alcătuiau gnoza. La început, ezoterismul – numit „tradiția ascunsă a apostolilor” sau „Evanghelia secretă a lui Marcu” – nu a deranjat pe nimeni. Ulterior, însă, apar o serie de mișcări puternice și prolifiche care se revendică tocmai de la acest ezoterism și care ajung la erezii grave, unele de-a dreptul înspăimântătoare. Istoria le-a denumit mișcări și secte gnostice. Ele constituie subiectul analizei noastre.

Din punct de vedere intelectual procesul către mântuire nu este complicat. E o iluminare, care se petrece brusc, prin harul lui Dumnezeu. Dar o parte a primilor creștini n-au putut crede în asemenea simplitate divină. Ei aveau nevoie de elaborări complexe, de subtilități metafizice și de deducții logice. Îi admirau pe neoplatonicieni, cunoșteau misterele orfico-pitagoreice și cărțile secrete ale iudeilor. Erau oameni ai excesivului: unii trăiau într-un ascetism obsesiv, alții într-o orgie continuă. Tuturor acestora nu le plăcea vulgul și se considerau aleși. Mulți îi reproșau lui Dumnezeu izgonirea din Rai. În mod firesc, ei s-au regrupat în jurul „tradiției ascunse a apostolilor”, în jurul gnozei. Pe sufletele lor, aflate în conflict violent cu lumea, va rodi uluitorul gnosticism, curent moral, filosofic, mistic și matrice generatoare a unei multitudini de societăți secrete. Toate declarate eretice de Biserica oficială.

Gnoza

Cu efort imparțial, se pot descoperi gnoze în diverse religii ale primelor secole după Hrisos: în religiile Misterelor, în zoroastrism, în iudaism și creștinism. Gnoză înseamnă o cunoaștere care asigură salvarea, cunoașterea unei „istorii secrete” care constă în „originea și creația Lumii, originea Răului, drama Răscumpărătorului divin coborât pe pământ ca să-i salveze pe oameni, și victoria finală a lui Dumnezeu transcendent, victorie care se va traduce prin încheierea Istoriei și nimicirea Cosmosului” (am citat din Mircea Eliade).

Destule sisteme gnostice se întemeiază pe viziuni mistice, de unde rezultă elaborări complexe, bine articulate, ale așa zisului mit total (adică întreaga istorie sacră a Lumii – de la origine până la sfârșit). Efortul acesta vizionar și teoretic provine din străvechea neliniște a omului, care vrea să se dumirească unde se află, cine este și încotro se îndreaptă. Astfel, gnosticii valentinieni doreau să știe „ce eram și ce am devenit: unde eram și unde am fost aruncați; către ce țel ne grăbim și de unde am fost răscumpărați; ce este nașterea și ce este regenerarea.”

Deși – cum am spus – gnoza e răspândită în mai multe religii, cercetarea mea urmărește aici doar doctrinele gnostice creștine. Ele sunt cel mai bine articulate, cele mai cunoscute și cele mai reprezentative.

Toate sistemele gnostice pretind că dețin adevărul despre originea lumii. În schimb, noi nu cunoaștem originea gnosticismului. S-au amalgamat în el elemente oculte din iudaism, din religiile iraniene, indiene și egiptene, din Misterele orifice și pitagoreice. Fundalul metafizic este al lui Platon și al neoplatonismului (mai ales Plotin profesează o teorie a emanației foarte aproape de gnoză). Principala referință religioasă este Biblia și „tradiția ascunsă” a apostolilor, iar mitul Salvatorului (esențial la gnostici) se revendică direct din modelul lui Iisus Hristos. Așadar, gnoza constituie o uriașă sinteză, de un polimorfism amețitor. Asemenea sinteză nu se putea înfăptui fără anumiți „centri de coagulare”, care au pregătit sinteze preliminare. După cum vom observa, un atare „centru de coagulare” este hermetismul.

Serge Hutin afirmă: „Gnosticii, care-și spuneau păstrători ai cunoașterii desăvârșite și salvatoare, ascunsă sub simbolurile din Cărțile Sfinte, transmisă oral și în taină de Apostoli și Sfintele femei (moștenitori ai tradiției misterioase aduse de Hristos), nu formau un corp omogen, ci erau împărțiți în mici grupări, cenacluri, clanuri, conventicule, societăți secrete, întreținând relații unele cu altele, dar, uneori, opuse între ele.” Totuși, există o serie de elemente comune care ne permit să adunăm laolaltă această pestră multime de grupări, clanuri și organizații secrete. În enumerarea lui Mircea Eliade,

aceste idei comune ar fi: „dualismul spirit/materie, divin (transcendent)/antidivin; mitul căderii sufletului (= spirit, păticeică divină), adică intruparea într-un corp (asimilat cu o închisoare); și certitudinea eliberării («mântuirea»), dobândită grație gnozei.”

Concretizarea dualismelor pomenite este neașteptată pentru un cititor al Bibliei. Îl folosesc din nou pe Mircea Eliade: „Mai întâi, pentru gnostici, adevăratul Dumnezeu nu este Dumnezeu Creatorul, adică Iahve. Creația este opera puterilor inferioare, ba chiar diavolești; Cosmosul este initarea, mai mult sau mai puțin demonică, a unei lumi superioare. Aceste concepții sunt de neconceput pentru evrei și pentru creștini. [...] Dar gnosticii merg și mai departe. Crearea lumii nu numai că nu mai este o dovadă a atotputerii lui Dumnezeu; ea este explicată printr-un accident survenit în regiunile superioare, sau drept rezultat al atacului primordial al Întunericului împotriva Luminii.” Cu alte cuvinte, pentru gnostici lumea este opera unui Demiurg inferior care este inzestrat cu materialitate, suflet de categoria a doua (psyche, suflet „animal”) și care, din ignoranță, se proclamă zeu unic. Pe bună dreptate, s-a vorbit despre o dezvoltare anticosmică și pesimistă a Genezei biblice.

Esența gnosticismului este, poate, dualismul. Există o dichotomie (antiteză) antropologică, căreia îi corespunde o dichotomie cosmologică. Dichotomia cosmologică este între Pleroma (cuvânt grecesc care înseamnă plenitudine și desemnează lumea divină) pe de o parte – și Cosmosul material pe de alta. Atributele lumii divine sunt lumina, viața, plenitudinea. La polul opus, Cosmosul material e dominat de legea înmulțirii, destinului și morții, adică de biologic și de soartă. În ceea ce privește dichotomia antropologică, deci antiteza dintre ființele umane, voi cita explicația Giuliei Sfameni-Gasparro: „unei naturi somatice, hylice (materiale), destinată în mod natural distrugerii, se contrapune în gnostic, sau în genere în om, o substanță pneumatică, o «scânteie» luminoasă, pneuma (spirit) sau nous (suflet gânditor), consubstanțială cu lumea divină. O a treia componentă a omului este, apoi, psyche, sufletul «animal» care, conform multor doctrine gnostice, poate să obțină salvarea prin gnoză asimilându-se elementelor superioare, sau, dacă nu, rămâne legat de corpul material suferind un destin de moarte.” Să adăugăm că în majoritatea sistemelor gnostice oamenii se împart în trei categorii: hylici (materiali), sortiți iremediabil pierzării; psihici, care se pot salva prin fapte bune, și pneumatici (spirituali), singurii capabili de a atinge plenitudinea iluminării. Discipolul gnostic credea că aparține acestei ultime categorii, denumită și clasa Desăvârșiților, ori a Fiilor regelui.”

Să mai adăugăm că un alt mit tipic este cel al Salvatorului, mesagerul divin care se manifestă în forme vizibile, deși nu are nimic comun cu Cosmosul material. El reaprinde scânteia pneumatică îngropată și sufocată în corpul material. El revelează gnoza. Numeroase sisteme gnostice amplifică istoria salvării: Mesagerul divin (o Ființă primordială sau Fiul lui Dumnezeu) “este prins de Puterile Demonice și, decăzut prin scufundarea în materie, își uită propria sa identitate. Dumnezeu grăbește atunci un Trimis care, «trezindu-l, îl ajută să-și recâștige conștiința de sine” (am citat din Mircea Eliade). Acesta ar fi mitul Salvatorului salvat, care a avut o carieră bogată în gnosticism. De altminteri, gnosticii erau obsedați de ideea că și-au uitat propria identitate (care ar fi celestă). Tratatetele și lucrările lor abundă în metafore de genul somnului, captivității și căderii. Acestea toate traduc amnezia (uitarea) datorată scufundării în viața materială. Profanul seamănă cu un prizonier ori un somnambul. Un text gnostic întreabă: „De ce vă place atâta să dormiți și vă poticniți cu cei ce se poticnesc?” În acest context, a te trezi înseamnă a-ți redescoperi veritabila identitate, a-ți recunoaște originea celestă (proces denumit anamneză, reamintire). Un alt text gnostic exclamă: „Trezește-te, suflet al luminii, din somnul beției în care ai căzut [...] Urmează-mă în locul luminat în care locuiai la început.” În mod previzibil, după cum remarcă Mircea Eliade: „majoritatea acestor imagini – ignoranță, amnezie, captivitate, somn, beție – devin, în propovăduirea gnostică, metafore pentru a semnala moartea spirituală. Gnoza acordă viață adevărată, adică răscumpărare și nemurire.” De altminteri, aemenea metafore fac parte din fondul comun al tuturor marilor mișcări inițiatice: din India până în Egipt. Astfel, simbolistica și stilul autorilor gnostici îi integrează străvechiului efort uman de eliberare și salvare. Aici mergem pe cărări deja bătătorite. În schimb, după cum vom vedea, fiecare sistem gnostic important posedă o doză certă de spectaculos și de neobișnuit. S-ar putea zice, chiar, că neobișnuitul devenise un rafinament al maeștrilor gnozei.

SPECTATORUL DE OPERĂ TOTAL

Mircea Platon

Opera de artă totală (Gesamtkunstwerk) cere un spectator de artă total. În lipsă, se mulțumește și cu snobii, cu începătorii, cu spectatorii parțiali, care percep și pricep după puteri și care dibuiesc intuitiv le je-ne-sais-quoi et le presque-rien, acel acut moment al duratei transmutat în prezent etern de emoția estetică. În cazul cunoscătorilor fini, al decadenților de belle époque, a căror lume e oricum à rebours, întoarsă cu prioritățile pragmatice pe dos, emoția estetică e una quasi-religioasă, iar artistul desăvârșit e un (semi)zeu a cărui prezență artistică este echivalentul unei hierofanii. În acest sens, s-ar putea spune că singurii adevărați „consumatori” de artă nu sunt mulțimile anonime care bânuie prin marile muzee ale lumii cu ochi rătăciți și gândul la selfie, ci doar acei oameni care încap în marja de eroare a statisticilor dar consolidează temelia de adevăr (deci și de bine, și de frumos) a lumii noastre prin „împărtășirea” cu frumosul în toate ipostazele sale. O lume a noastră definită cândva drept „civilizația europeană”, dar care nu mai e nici civilizație, nici europeană, de când s-a lăsat tradusă în termeni de publicitate globalistă, în limbaj antitraditional, de improvizată satisfacere imediată a tuturor poftelor născătoare de „drepturi”. Civilizație fără tradiție nu există, deși sloganurile deceniilor de consumerism postbelic au impus ideea că „civilizat” e doar/tot ce merge împotriva tradiției.

Un astfel de spectator de operă total e Dragoș Cojocaru, profesor universitar de italiană și spaniolă și meloman împătimit, a cărui carte, Lornionul galactic: *Cu Plácido Domingo prin universul teatrului liric* (Iași: Timpul, 2015), nu e ce pare a fi. Cartea nu e, așa cum ne-au obișnuit multe dintre producțiile autohtone de gen, o călătorie discografică, un „sejur împrejurul camerei mele” (pace Xavier de Maistre) al unui diletant (în sensul etimologic al cuvântului) care își compilează „atlasul de sunete fundamentale” de la distanța CD-urilor. Nici vorbă. Dragoș Cojocaru chiar călătorește cu/ pe urmele lui Plácido Domingo prin universul teatrului liric, cartea adunând texte scrise după vizionarea lui Plácido, la fața locului, pe marile scene lirice ale lumii: Metropolitan din New York, Scala din Milano, Covent Garden din Londra, teatrele de operă din Viena, Barcelona, Madrid, Sevilla, Paris, Berlin ș.a.m.d.. Capitolele cărții lui Dragoș Cojocaru cuprind, fiecare în parte, o analiză amănunțită a spectacolelor „consumate” pe viu, la locul faptei (Simon Boccanegra, Trubadurul și alte opere de Verdi, Don Giovanni a lui Mozart, Bajazet/Tamerlano a lui Haendel, Boema lui Puccini, Cyrano de Bergerac a lui Alfano, Carmen de Bizet, opere de Donizetti, Rossini, Wagner, Gounod, Massenet), polemici operative cu cronicarii marilor ziare sau ai periodicelor de specialitate, analize ale discografiei mai vechi sau mai noi ale fiecărei opere vizionate, comparații între o reprezentare și alta ale aceleiași montări sau între diferite versiuni regizorale ale unei opere (cu aceiași soliști sau cu garnituri diferite), observații asupra scăpărilor sau reușitelor vocale, actricești și dirijorale care au marcat fiecare spectacol, evocarea atmosferei din sală (câte minute s-a aplaudat, cine a plâns, cine a huiuit, câte buchete de flori s-au aruncat pe scenă și din ce unghi) și, last but not least, micronarațiunea întâlnirilor dintre Dragoș Cojocaru și Plácido Domingo (în culise, pe stradă, în restaurant) sau alți mari soliști de operă cum ar fi Erwin Schrott sau Joseph Calleja.

Ce am vrut să sugerez prin această frază nesfârșit-enumerativă e caracterul nesățios, de ahtiat al operei, care îl caracterizează pe autorul Lornionului galactic. Omul are, realmente, când vine vorba de operă, doar când vine vorba de operă, apetitul și faconda unui Cyrano de Bergerac cu pană extrem de exigent. Exigent din iubire față de teatrul liric, nu din alte pricini. Cojocaru vede enorm și simte monstruos tot ce se întâmplă pe scenă

sau în cercurile imediat concentrice ei. Nu-i scapă nimic și notează totul, cu acribie onestă, nu meschină. Pentru el, totul face parte din marele spectacol al operei a cărei menire e de a ne face mai buni revelându-ne, cu ajutorul resorturilor teatrale, sub imperiul sau vraja muzicii și grație generozității și empatiei implicite jocului actoricesc de înalt nivel, umanitatea din noi. Traian Herseni spunea cândva că arta sau cultura în genere e „un triumf al omului asupra lui însuși”, cu alte cuvinte un triumf al aspirației asupra biologiei. Pentru Dragoș Cojocaru, opera e unul dintre momentele misterioase ale existenței; misterioase nu pentru că întunecoase, ci tocmai pentru că luminoase. Opera e, pentru Dragoș Cojocaru, o oază de lumină inexplicabilă. Din acest punct de vedere, Plácido Domingo îi apare lui Cojocaru ca un „Superman” sau „Zeu” pentru că a reușit, de-a lungul unei cariere care a cuprins circa o

Preluare foto: www.operamusica.com

sută cincizeci de roluri și mii de reprezentații, să deschidă în jurul lui cel mai mare ochi de lumină posibil. Modul în care Plácido Domingo a asumat umanitatea – prin varietatea rolurilor, gravitatea arhetipurilor întruchipate, modestia și empatia dovedite în umanizarea și nuanțarea psihologică a tuturor acestor arhetipuri – îl indică pe tenorul spaniol (catolic și monarhist) ca fiind interpretul total al operei de artă totale (compuse, în viziunea lui Cojocaru, nu de Wagner, ci de Verdi).

După cum o dovedește această filiațiune, Cojocaru e un romantic. Și, ca orice romantic, ceea ce ne oferă el în acest volum nu sunt cronici seci, ci o serie de causeries care, iată, se citesc și mai bine în volum decât în paginile

Convorbirilor literare, unde au apărut prima dată. Probabil efectul e datorat și faptului că nu trebuie să aștepti o lună pentru a vedea unde te mai poartă elegantul globetrotter, ci te poți abandona în voie peregrinării prin universul micro-armonic al autorului. Această capacitate de a construi din foiletoane un micro-univers coerent îl așază pe Dragoș Cojocaru în descendența unor autori, dragi mie, precum Sainte-Beuve sau Delphine de Girardin (a.k.a. Charles de Launay/ Vicomte Delaunay), ambii din epoca romantică.

Jumătate Sainte-Beuve, jumătate Claymoor (Mișu Văcărescu, nu doar cronicar monden, ci și unul dintre pionierii criticii noastre de film), Dragoș Cojocaru ne apare ca unul dintre rarii, autenticii reprezentanți ai unui contact reușit dintre România și civilizația, adică tradiția, europeană. Opera, ca gen artistic, suprapune în vernis străluminos mai multe straturi ale acestei tradiții: muzical, poetic, teatral, instituțional și cultural în sens larg. Ca profesor de italiană și spaniolă și ca vechi anglo- și francofil și –fon (Antantist, carevrăsăzică), ca autori de cărți despre Dante și despre tradiția petrarchistă și trubadurescă, Dragoș Cojocaru are – fără a fi fantomatic – acces i-mediat la ascunsul filon literar care alimentează subteran opera așa cum o știm noi. Posesorul de lornion galactic (avem aici și o trimitere ghidușă la faptul că microbistul Plácido Domingo e un pătimaș susținător al echipei Real Madrid, „Los Galactics”) e, probabil, cel mai bun cunoscător al libretelor de operă din România.

La toate acestea se adaugă și faptul că, prin Lornionul galactic, Dragoș Cojocaru contribuie la tradiția literaturii românești de călătorie. Și, aici, Dragoș Cojocaru merită pus nu pe raftul celor care au publicat însemnări jăluitoare de boieri bejenari sau monografii topografice precum cea a lui Milescu Spătarul. Nu e nici pe raftul celor care s-au minunat pe dinafară de arhitectura și împlinirile civilizaționale ale Apusului. Mai degrabă, reluând firul tradiției romantice românești, a pașoptiștilor și junimiștilor care erau acasă și în România, și în Apus, unde aveau intrare în saloane, la Michelet, Lamartine, Quinet, la aristocrația de sânge și cultură engleză sau franceză, Dragoș Cojocaru ne pune în pielea unui voiajor român perfect acasă într-o conversație public-poliglotă sau confidențial-spaniolească/ italiană în tête-à-tête cu Plácido Domingo.

Și, trebuie reținut, Dragoș Cojocaru face aceste lucruri nu pe banii statului, ca parte a vreunui program de diplomatie culturală, ci pe banii lui, de profesor și traducător, de hidalgo care își acoperă cu mantia operei și a culturii sărăcia staturii românești în Europa de astăzi.

Eu, unul, aștept cu nerăbdare volumul al doilea și sper la o ediție într-o limbă de circulație internațională a ambelor sau a unei selecții din ambele volume, cel prezent și cel ca va să vină.

OCCIDENTUL, LA RĂSCRUCÉ DE DRUMURI

Corneliu Vlad

Nici Occidentul nu mai ce a fost până mai ieri-alaltăieri, după ce a primit în sânul său geopolitic generos statele est-europene foste națiuni captive, Brexitul îndepărtează Albionul de continent iar președintele Statelor Unite merge pe lozinca America First, iar Germania și Franța vor o altfel de Europă Unită, adică una „cu mai multe viteze” și est-europenii privesc mai des și către America, dar și către Rusia.

Președintele Donald Trump promite lumii o viață politico-diplomatică interesantă. Și prin ce va face, și prin ce va lăsa în suspans. Oricum, președintele american a dovedit că este decis să-și pună o amprentă puternică pe implicarea covârșitoare a Americii în mersul lumii, spulberând supozițiile care se ventilau la un moment dat că singura hiperputere mondială ar cam avea de gând să se detașeze treptat din diversele solicitări impuse de această poziție. Repet ce am mai susținut: asemenea lui Cassius Clay, președintele Trump are o panoplie de eschive și jocuri de glezne prin care își poate deruta și neutraliza cu eleganță challengerii. Cert este, în orice caz, că Donald Trump nu pune preț pe diplomația (și aranjamentele) în cadru multilateral și preferă diplomația bilaterală, chiar dacă nu strânge pentru fiecare fotograf, cu cordialitate, mâna interlocutorului.

Mandatul președintelui Trump coincide cu vremurile unei „lumi în dezordine” (cum o numește, în titlul unei cărți, fostul consilier prezidențial și președinte al Consiliului pentru Afaceri Străine Richard Haas – „A World in Disarray”). Iar dacă tot e vorba de cărți, să observăm că o cohortă importantă de autori politici americani, în general ostili actualei Administrații (dar și o parte deloc neglijabilă a presei, și chiar a presei serioase), par să se fi scufundat într-un ocean de depresie față de soarta lumii occidentale. Iată câteva titluri de cărți, recenzate într-un recent număr al publicației „Foreign Policy”: „Soarta Vestului. Declinul și renașterea celor mai valoroase idei politice ale lumii”, „Soarta Europei – Dictatori, demagogi și viitorul ei întunecat”, „Misiune eșuată: America și lumea în era post-război rece”, „O lume în dezordine. Politica externă americană și crizele vechii ordini”. Un adevărat prohod. Istoricul britanic Richard Burleigh, care prezintă aceste cărți, își amintește că acum 25 de ani Vestul era pe cai mari, comunismul dispărea, Europa era unită și conducerea mondială a SUA nu întâmpina sfidări serioase, în timp ce astăzi situația globală se înfățișează cu totul diferit: instabilitatea se răspândește din Orientul Mijlociu către Europa, criza financiară din 2008 a clătinat încrederea în capitalismul liberal iar populismul naționalist răsare peste tot.

Va reuși oare președintele Donald Trump să ridice moralul nostalgicilor de azi ai Occidentului?

Oricum, prin cartea sa „Civilization, the West and the Rest”, profesorul Niall Ferguson încearcă să insuflă un val de optimism venerabilului Occident geopolitic, născut chiar acum 100 de ani, adică în clipa când primul soldat american a pus piciorul pe coastele de nord ale Europei, în Franța, pentru a participa – și a câștiga – primul război mondial. Atunci s-a născut Occidentul de astăzi, dar, curios, acest centenar n-a fost marcat nicăieri altundeva decât printr-o mică ceremonie la Pas de Calais. Pas de quoi, cum ar veni. Profesorul Ferguson, respinge ideea că „toate civilizațiile sunt (la fel de) valoroase”. Este o ipocrizie să susții așa ceva, spune profesorul, căci de peste 500 de ani, supremația civilizației occidentale este de necontestat.

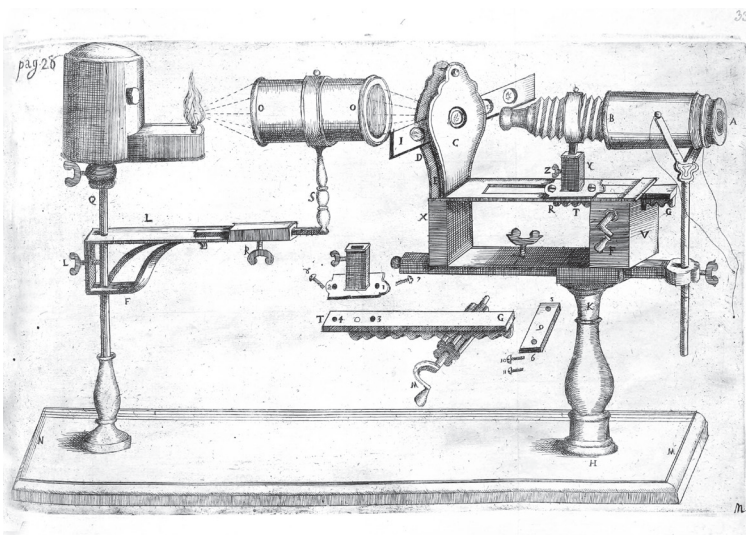
Dar, adaugă el imediat, aceasta supremație este, la fel de evident, într-un pericol real de a dispărea. Ferguson susține că civilizația occidentală, cu toate defectele – și chiar crimele – sale, a adus lumii progrese excepționale. Dar pentru înțelegerea prezentului și aproximarea viitorului este necesară cunoașterea trecutului. Ferguson spune că „numai identificând adevăratele cauze ale creșterii puterii Vestului putem spera să stăvilim iminența declinului nostru și a dispariției noastre”. În urmă cu o jumătate de mileniu, câteva mici state din Europa de Vest și un mănunchi de orașe întreprinzătoare au reușit să producă „o civilizație capabilă nu numai să cucerească marile imperii ale Asiei și să supună Africa, Americile și Australasia, dar și să le convertească popoarele la modul de viață al Europei”. Sau, cum spunea marele europeist

elvețian Denis de Rougemont, nu alte continente au descoperit Europa, ci Europa a descoperit restul lumii.

Pentru profesorul Ferguson, secretul reușitei performanței mondiale a Occidentului constă în principiile fondatoare ale civilizației sale. Ceea ce distinge Occidentul de restul lumii, mai concret spus rațiunile puterii sale globale, își află sintetizarea în șase ansambluri de instituții asociate cu concepte și comportamente.

1. Competiția, adică o descentralizare economică și politică adevărată rampă de lansare a statelor-națiune și a capitalismului. Competiția a creat între țările din Europa o rivalitate, ceva care le va stimula.

2. Știința, adică o modalitate de a studia, a înțelege și în cele din urmă de a schimba natura, care, între altele, îi conferă Occidentului o superioritate militară asupra restului lumii. De la Paracelsus la Lavoisier, de la Copernic la Galilei, de la Pascal la Newton, de la Descartes la Leibniz, în mai puțin de trei sute de ani se înalță un incredibil panteon al gândirii moderne, în parte împotriva autorității bisericii. Știința este factorul care a inversat tendința în raporturile de putere cu Imperiul otoman și alte regate musulmane ale epocii, ceea ce a permis Europei să cucerească și să colonizeze Africa de Nord, Orientul etc. În Imperiul otoman, de pildă, tiparul a fost interzis vreme de peste două secole (din secolul al XV-lea până în secolul al XVII-lea) din porunca sultanului, întrucât, se spunea, ar fi fost împotriva caligrafiei, văzută atunci ca artă divină, artă a lui Dumnezeu.

3. Proprietatea, ceea ce înseamnă că dreptul care permite protejarea proprietăților private și soluționarea pasnică a conflictelor dintre ei constituie bază pentru forma cea mai stabilă a guvernării reprezentative.

4. Medicina, adică acea ramură a științei care aduce un progres considerabil în materie de sănătate și prelungirea duratei de viață, s-a dezvoltat treptat în Vest, dar și în colonii. „Tranziția medicală” care s-a manifestat printr-o creștere spectaculoasă a speranței de viață, s-a produs între 1770 și 1990 în Europa Occidentală, dar în 23 de țări din Asia a avut loc abia între 1880 și 1950, iar în 43 de țări din Africa s-a efectuat între 1920 și 1950. Diferențe care înseamnă enorm, căci nu este deloc lipsit de importanță pentru dezvoltarea unei țări ca marii ei savanți, creatori, întreprinzători sau oameni politici să trăiască în medie 40 sau 80 de ani.

5. Societatea de consum, adică o formă de viață materială în care producția și achiziționarea de îmbrăcăminte și alte bunuri de consum joacă un rol economic central și fără de care revoluția industrială n-ar fi putut dura. Societatea de consum a dus la mondializare.

6. Etica muncii, adică un cadru moral și un mod de activitate datorat, între altele, creștinismului protestant, care este cimentul dinamicii potențial instabile a formei de societate născută din cele cinci instituții precedent enunțate. E adevărat că Max Weber vorbea încă din 1904 de „un fel de Sfânta Alianță între succesul material al Statelor Unite și vigoarea vieții religioase”. Dar rolul

protestantismului nu este de absolutizat căci, pe de o parte, capitalismul a prins să se dezvolte încă înainte de Reformă, iar pe de altă parte, țările catolice au avut comportamente asemănătoare cu acele ale altor creștini. Oricum, rolul religiilor în dezvoltare este central, afirma autorul, iar acest lucru se poate vedea din faptul că islamul a interzis cercetarea iar catolicismul a frânat progresul în America de Sud. Din nefericire, subliniază Ferguson, „etica muncii” își pierde tot mai mult din vigoare pe vechiul continent, ceea ce, avertizează el, angajează Occidentul într-un declin iremediabil. „Europenii sunt acum leneșii acestei lumi”, observă cu năduf distinsul intelectual, iar acest fapt riscă să-i aducă pierderi mult mai dureroase decât cea a supremației globale.

Cele două crize care au perturbat viața internațională în ultimul deceniu, susține Ferguson, nu sunt simple cicluri economice, ci simptomul și acceleratorul unei schimbări radicale a echilibrului puterilor mondiale, al cărui centru de gravitate pare să se deplaseze mai mult sau mai puțin din Occident către Asia. Puterile economice de mâine nu vor mai fi Statele Unite și Europa, ci China și India – prezice universitarul britanic. Posibil, ne-am îngădui să adăugăm, dar oricum, acest „mâine” nu va fi, viitorul cel mai apropiat, al următoarelor câteva decenii. Cert este că în termenii producției industriale China este singura (mare) țară care cunoaște o creștere puternică de la începutul anilor 1990 și se apreciază că ea va deveni prima putere economică mondială de prin 2026-2027. Iar dintre marile puteri economice de astăzi, doar SUA își vor menține, peste un deceniu, un ritm susținut de creștere. În plus, Occidentul se confruntă cu scăderea natalității, ceea ce a făcut ca populația Europei, care reprezenta în 1950 20 la sută din cea mondială să scadă mereu în ponderea globală, astfel încât, după cum se estimează, către 2050 va mai reprezenta doar la 10 la sută din omenire.

Despre cum ar urma să reacționeze Occidentul, aflat într-o pierdere de viteză care devine tot mai evidentă, se produc cele mai diverse scenarii; tema este generoasă și inspiră pe toată lumea. Se fac cele mai felurite proiecții și pe toată partitura posibilă. Iată că unul dintre ele, printre cele mai alarmante, e difuzat de un site nu prea cunoscut, Politis, de către un autor bineînțeles anonim. Dar textul nu este de ignorat. Așadar, în fața sfidărilor cu care se confruntă, Occidentul trece la o linie dură de acțiune:

–legi excepționale privitoare la inflație, care legalizează ascultarea generalizată a tuturor cetățenilor

–acorduri care creează blocaje pe terenul bătăliei economice (acordul TAFTA, legea privind secretul industrial etc.)

– punerea sub tutelă a „aliaților” recalcitranți (Grecia)

– măsuri tot mai aspre de stăvilire a valurilor preocupante de emigranți în Europa

– militarizarea crescândă a forțelor de ordine în fața nemulțumirilor și furiei gloatelor

– ingerințe militare pretutindeni în lume, inclusiv la marginea Europei (Ucraina).

Prin toate aceste măsuri, Vestul, lumea puternic industrializată arată tot mai mult ca o cetate asediată, constată autorul anonim de pe blogul Politis.

Și totuși, nu totul e pierdut, nu totul s-a jucat, este convins Ferguson, mai ales că „astăzi cea mai mare amenințare pentru civilizația occidentală nu este aceea a altor civilizații, ci propria noastră lipsă de temeritate hrănită din necunoașterea sau ignorarea istoriei” (de altfel, autorul avea să declare într-un interviu pe marginea acestei cărți că ea se adresează în primul rând adolescenților Europei). Apărarea libertății și a statului de drept este cauza cea mai urgentă și mai nobilă la care poate aspira astăzi Europa, încheie pe o notă de speranță Niall Ferguson, care prin această carte se impune, în linia lui Tocqueville, Spengler, Toynbee și alți înaintași iluștri, ca unul dintre cei mai interesanți istorici ai civilizațiilor din acest început de secol.

Lumea devine tot mai complexificată, cum se exprima politicianul francez Laurent Fabius. Pentru a o înțelege, se cere un nou fel de abordare intelectuală, „o răsturnare a gândirii”, o metanoia, cum spuneau vechii greci și cum recomandă noii geopoliticieni.